

๒. สร้างบรรยากาศของความรัก ความอบอุ่น ความไว้วางใจ และความมั่นคงทางอารมณ์ให้กับเด็ก

ในวิถีชีวิตประจำวัน ได้แก่

๒.๑ พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูมีบุคลิกที่ให้ความรักและความอบอุ่นแก่เด็ก

๒.๒ พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเด็ก

๒.๓ สัมผัสโอบกอดเด็กอย่างนุ่มนวล อ่อนโยน สม่ำเสมอทุกวัน

๒.๔ พูดคุยกับเด็กด้วยภาษาง่ายๆ และประสานสายตากับเด็กบ่อยๆ ฟังและโต้ตอบเสียงที่เด็กทำ

๒.๕ สนใจและตอบสนองเด็กที่ร้องไห้ หรือแสดงความกังวล หรือต้องการความช่วยเหลืออย่างทันทีทันใด ไม่ปล่อยให้เด็กรู้สึกไม่เป็นที่ต้องการหรือถูกทอดทิ้ง

๒.๖ เคารพในความอยากรู้อยากเห็นของเด็ก โดยการสังเกตความพยายามในการทำสิ่งต่างๆ ของเด็ก และส่งเสริมสนับสนุนให้เด็กทำงานสำเร็จ

๒.๗ จัดสภาพแวดล้อมของบ้านหรือสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยให้มีความอบอุ่นใกล้ชิด มีพื้นที่ว่างให้เด็กได้สืบคลานหรือเคลื่อนไหวอย่างอิสระ โดยไม่เป็นอันตราย

๓. จัดประสบการณ์ตรงให้เด็กได้เลือก ลงมือกระทำ และเรียนรู้จากประสาทสัมผัสทั้งห้า และการเคลื่อนไหวผ่านการเล่น ได้แก่

๓.๑ จัดกิจกรรมโดยคำนึงถึงตัวเด็กเป็นสำคัญ จัดให้สอดคล้องกับอายุ พัฒนาการ ความต้องการ ความสนใจ และความแตกต่างระหว่างบุคคล

๓.๒ เปิดโอกาสให้เด็กได้ใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า สัมผัส ค้นคว้า ทดลองสิ่งต่างๆ รอบตัวด้วยตนเอง โดยอยู่ในความดูแลของพ่อแม่ เหมาะสมกับธรรมชาติและพัฒนาการของเด็ก

๓.๓ จัดกิจกรรมพร้อมๆ กับการเลี้ยงดูประจำวัน โดยคำนึงถึงธรรมชาติและความต้องการของเด็ก

๓.๔ จัดกิจกรรมให้เด็กรับรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า ด้วยการใช้อวัยวะรับสัมผัสต่างๆ ได้แก่ ตา ดู หู ฟัง จมูกดมกลิ่น ลิ้นชิมรส และสัมผัสด้วยมือ เพื่อเก็บเป็นข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับคุณสมบัติของสิ่งต่างๆ รอบตัว

๓.๕ จัดประสบการณ์ให้เด็กสามารถใช้อวัยวะต่างๆ ของร่างกายได้ประสานสัมพันธ์กัน ในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน เช่น ใช้มือหยิบถ้วยน้ำ ช่วยเก็บของเล่นเข้าที่ เป็นต้น

๓.๖ จัดให้เด็กมีโอกาสฝึกการเคลื่อนไหวและการทรงตัว โดยการจัดหาสิ่งต่างๆ เคลื่อนไหวให้เด็กดู เช่น กลิ้งลูกบอลผ่านหน้า ให้ตุ๊กตาไหลลานเดิน เป็นต้น

๓.๗ จัดประสบการณ์ให้เด็กได้ใช้สายตาและมือประสานสัมพันธ์กัน เช่น หยิบของเล่นใส่ตะกร้าของเล่น ใช้ค้อนตอกหมุดพลาสติกทรงกลมลงช่อง เป็นต้น

๓.๘ สนับสนุนให้เด็กมีโอกาสได้เล่นตามความสนใจที่เหมาะสมกับวัย นั่งเล่นคนเดียว และเล่นกับคนอื่น ตลอดจนสร้างสรรค์จินตนาการกับงานศิลปะที่หลากหลาย

๔. จัดประสบการณ์ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลที่แวดล้อมและสิ่งต่างๆ รอบตัวเด็กอย่างหลากหลาย ได้แก่

๔.๑ จัดให้เด็กสัมผัสกับบุคคลใกล้ชิด สิ่งของรอบตัวเด็ก เช่น หาของให้ลูกคลำเล่น ให้จับเสื้อผ้า ผ้าห่ม เป็นต้น

๔.๒ พูดคุยโต้ตอบกับเด็กด้วยความสนใจ และเป็นผู้ฟังที่ดีขณะที่เด็กพูด

๔.๓ ทำท่าทางต่างๆ แบบง่ายๆ ให้เด็กเลียนแบบ เช่น เขย่าของเล่น เล่นจ๊ะเอ๋ เป็นต้น

๔.๔ ใช้วินัยเชิงบวกในการพัฒนาพฤติกรรมที่พึงประสงค์

๕. จัดสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก วัสดุอุปกรณ์ เครื่องใช้ และของเล่นที่สะอาด หลากหลาย ปลอดภัย และเหมาะสมกับเด็ก เพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็กรอบด้าน รวมถึงมีพื้นที่ในการเล่นน้ำ เล่นทราย การจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับเด็กในลักษณะที่ส่งเสริมพฤติกรรมทางบวก และการเรียนรู้ โดยยึดหลักความสะอาด ปลอดภัย ความมีอิสระที่เด็กจะได้เล่นหรือสำรวจภายในขอบเขตที่เหมาะสม มีการจัดของเล่นที่สร้างความสนใจให้เด็กได้เล่น สัมผัสหรือจับต้อง การจัดของเล่นหรืออุปกรณ์ให้อยู่ในที่ที่เด็กเอื้อมหยิบได้ถึง ได้แก่

๕.๑ จัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศให้มีความอบอุ่นปลอดภัย มีพื้นที่ว่างให้เด็กได้คืบ คลาน เดิน วิ่ง เคลื่อนไหวอย่างอิสระ โดยไม่เป็นอันตราย

๕.๒ จัดแยกพื้นที่สำหรับนอนพักผ่อนและรับประทานอาหารออกจากกัน เพื่อสุขอนามัยและความสะอาด มีการระบายอากาศที่ดี แสงสว่างพอเหมาะ สภาพแวดล้อมไม่เป็นพิษ

๕.๓ ติดกระจกเงาในที่ที่เด็กสามารถมองเห็นหรือสังเกตตนเองได้

๕.๔ ตกแต่งภาพหรือสิ่งต่างๆ ภายในห้องให้อยู่ในระดับสายตาของเด็ก

๕.๕ พื้นที่ห้องไม่ลื่น ทำด้วยวัสดุที่สะดวกต่อการทำความสะอาด

๕.๖ จัดของเล่นที่เหมาะสมกับวัยและพัฒนาการ สำหรับสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยที่มีเด็กวัยเดียวกันหลายคน ของเล่นแต่ละชนิดควรมีจำนวน ๒ - ๓ ชิ้น เพื่อไม่让孩子ต้องอดทนรอคอยนานเกินไป และจะต้องเป็นของเล่นที่ปลอดภัย ไม่มีอันตรายกับเด็ก สามารถล้างทำความสะอาดได้ มีขนาดใหญ่เกินกว่าที่เด็กจะกลืนลงคอได้

๕.๗ จัดของเล่นให้อยู่บนชั้นวางเตี้ยๆ หรือที่ที่เด็กสามารถหยิบมาเล่นได้ด้วยตนเอง

๕.๘ จัดให้มีหนังสือภาพที่ทำด้วยกระดาษแข็ง ขอบหนังสือมน ไม่มีเหลี่ยม

๕.๙ จัดให้เด็กแต่ละคนมีวัสดุอุปกรณ์ เครื่องนอน หรือเสื้อผ้าสำหรับเปลี่ยนเป็นของตนเองโดยเฉพาะ

๖. จัดหาสื่อการเรียนรู้ที่เป็นสื่อธรรมชาติ เหมาะสมกับวัยและพัฒนาการของเด็ก สื่อที่เอื้อให้เกิด การปฏิสัมพันธ์ หลีกเลี่ยงการใช้สื่อเทคโนโลยี เช่น สมาร์ทโฟน แท็บเล็ต

๗. จัดรวบรวมข้อมูลและติดตามการเจริญเติบโต พัฒนาการ และการเรียนรู้ของเด็กเป็นรายบุคคล อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ การติดตามการเจริญเติบโตและพัฒนาการของเด็กอายุต่ำกว่า ๓ ปี ควรมีการติดตาม และประเมินทุกช่วงอายุ พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูควรสังเกตและบันทึกการเจริญเติบโต พฤติกรรม และพัฒนาการ ด้านต่างๆ ของเด็ก ในการสังเกต ควรทำอย่างแนบเนียนเป็นธรรมชาติจึงจะได้เห็นพฤติกรรมที่แท้จริง การรวบรวม ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรม พัฒนาการ และความสามารถของเด็ก อาจทำได้หลายวิธีดังนี้

๗.๑ สังเกตพฤติกรรมทั้งที่แสดงออกทางวาจาและท่าทาง การพูดคุยกับเด็ก การเล่นกับเด็ก ในบางครั้ง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ จะต้องทำอย่างต่อเนื่องและบันทึกไว้เป็นหลักฐานอย่างสม่ำเสมอ ในสมุดบันทึก สุขภาพแม่และเด็ก (เล่มสีชมพู) และใช้คู่มือการเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM) ของกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข หรือของหน่วยงานอื่น

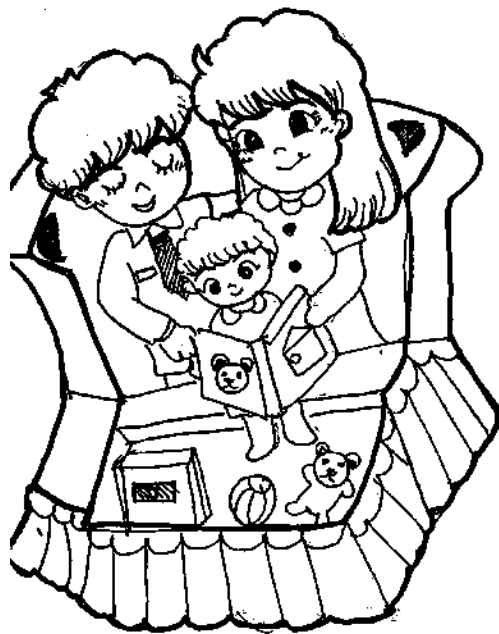
๗.๒ ดูจากความพร้อมของเด็กด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา

๗.๓ สังเกตหรือพิจารณาจากผลงานของเด็ก

๗.๔ สอบถามจากพ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดู หากเป็นกรณีที่เด็กอยู่ในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยเป็นประจำ

๗.๕ กำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เป็นการกำหนดความคาดหวังที่จะเกิดกับเด็กหลังจากเด็ก อายุครบ ๓ ปี

๘. จัดกระบวนการเรียนรู้โดยให้พ่อแม่ ครอบครัว สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย และชุมชน มีส่วนร่วม ทั้งการวางแผน การสนับสนุนสื่อ การเข้าร่วมกิจกรรม และการประเมินพัฒนาการเด็ก

บทที่ ๕

การจัดสภาพแวดล้อม สื่อ และแหล่งเรียนรู้

การจัดสภาพแวดล้อม

การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยจะเป็นไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ หากเด็กอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม มีการสนับสนุน อำนวยความสะดวกจากผู้ใหญ่ ภายใต้บรรยากาศที่มีความสุข ไม่เคร่งเครียดด้วยกฎระเบียบที่เคร่งครัดหรือยากต่อการปฏิบัติ การจัดการสภาพแวดล้อม จึงจัดแบ่งเป็น ๓ ด้าน ดังนี้

การจัดการสภาพแวดล้อมด้านกายภาพ เป็นการจัดการสภาพแวดล้อมตามแนวคิดเรื่องการตอบสนองความต้องการพื้นฐานและการเรียนรู้โดยการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม การจัดการจึงมีเป้าหมายให้เด็กอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขอย่างมีพื้นที่ในการตอบสนองการทำกิจกรรมต่างๆ อย่างคล่องตัว และตอบสนองการทำกิจกรรมที่หลากหลาย ลักษณะการจัดการจึงเน้นในเรื่องของความสะอาด ความปลอดภัย ความสะดวกที่จะทำให้รู้สึกคล่องตัว สดใส กระฉับกระเฉง บ้านและสถานที่เลี้ยงดูเด็กที่มีลักษณะกายภาพที่ดี คือ มีการถ่ายเทอากาศที่ดี มีอุณหภูมิที่เหมาะสม มีแสงสว่างพอเพียง มีความสงบที่จะทำให้กิจกรรมอย่างสบายและมีสมาธิ มีที่ให้เก็บวัสดุของใช้และผลงาน มีที่จัดแสดงเพื่อการสื่อสารข้อมูล แต่ละจุดของพื้นที่จะต้องสะดวกในการเข้า - ออก พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูสามารถเข้าไปดูแลได้อย่างทั่วถึงในทุกพื้นที่

การจัดการสภาพแวดล้อมด้านจิตภาพ เป็นการจัดการบ้านและสถานที่ดูแลเด็กตามแนวคิดเรื่องการเรียนรู้อย่างมีความสุข การจัดสภาพแวดล้อมจึงเป็นการจัดเพื่อให้เกิดบรรยากาศที่ดีในการอยู่ร่วมกัน ซึ่งจะเกิดความสะอาด ปลอดภัย ราบรื่น จากการทำกิจกรรมในห้องที่มีลักษณะทางกายภาพที่เหมาะสม และมีการปฏิบัติต่อกันที่เหมาะสมของผู้ที่อยู่ในสภาพแวดล้อมทั้งเด็กและผู้ใหญ่ นอกจากนี้ยังรวมถึงกฎ ระเบียบ กติกา ข้อตกลงที่ทุกคนสามารถปฏิบัติร่วมกันได้และเกิดความสุขในการอยู่ร่วมกัน การจัดการสภาพแวดล้อมด้านจิตภาพจึงมีเป้าหมายเพื่อให้เด็กได้เรียนรู้การอยู่ร่วมกันในสภาพแวดล้อมแห่งความสุข พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูมีท่าทีที่อบอุ่นให้ความมั่นใจแก่เด็ก สนับสนุนให้เด็กได้ประสบความสำเร็จในกิจกรรมต่างๆ มีสถานที่ที่เด็กสามารถมีความเป็นส่วนตัว หรือเมื่อต้องการอยู่ตามลำพัง หรือเมื่อต้องการความสงบ ให้อิสระเด็กในการสื่อสาร เคลื่อนไหว ทำกิจกรรมต่างๆ รวมทั้งกฎ ระเบียบต่างๆ สามารถยืดหยุ่นได้เมื่อจำเป็น

การจัดการสภาพแวดล้อมด้านสังคม เป็นการจัดการสภาพแวดล้อมที่เกิดจากแนวคิดเรื่องการเรียนรู้ทางสังคมของเด็กปฐมวัย ที่เรียนรู้ทางสังคมจากการเล่น การทำกิจกรรม และการทำงานร่วมกับผู้อื่นทั้งเด็กและผู้ใหญ่ การจัดการสภาพแวดล้อมด้านสังคมจึงเป็นการจัดการที่ให้ได้ก็อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข สนับสนุนให้ปฏิบัติตนในลักษณะที่สังคมยอมรับและเกิดทักษะทางสังคม มีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น สนับสนุนให้เกิดการแข่งขันกัน ทั้งในด้านความคิด ความรู้สึก พื้นที่ และอุปกรณ์ต่างๆ จัดให้มีบรรยากาศแบบประชาธิปไตย เด็กได้แสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจต่างๆ เช่น การกำหนดข้อตกลง กติกา กฎ ระเบียบต่างๆ การแบ่งหน้าที่ การฝึกการมีวินัยในตนเอง

การเรียนรู้ของเด็กที่เกิดด้วยวิธีการเดียวได้ปฏิสัมพันธ์สิ่งแวดล้อมทั้งด้านวัตถุและบุคคล พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูจะต้องพยายามจัดสภาพแวดล้อมให้สอดคล้องกับธรรมชาติของเด็ก ให้เด็กได้ทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นกับสิ่งของ และกับกระบวนการต่างๆ รวมถึงให้เด็กได้ปฏิสัมพันธ์กับประสบการณ์ต่างๆ และพ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูจะต้องมีการวางแผนการจัดกิจกรรมประจำวันให้เด็กได้พัฒนาทั้งร่างกายและสังคม โดยการเตรียมสื่อ วัสดุที่เหมาะสมเพื่อกระตุ้นให้เด็กได้เกิดกระบวนการคิด ให้เด็กได้เห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ โดยจัดสภาพแวดล้อมให้เด็กได้ปฏิสัมพันธ์กับผู้คนและกระบวนการต่างๆ อย่างกว้างขวาง การที่เด็กอยู่ในสภาวะแวดล้อมที่เหมาะสม เด็กจะพัฒนาความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง และมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

สื่อ

สื่อ เป็นตัวกลางกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนด การเรียนรู้ของเด็กอายุต่ำกว่า ๓ ปี จำเป็นต้องผ่านการลงมือปฏิบัติจริงหรือเกิดจากการค้นพบด้วยตนเอง เป็นประสบการณ์ตรง ซึ่งเด็กจะเรียนรู้จากสิ่งที่เห็นรูปธรรม หรือมองเห็นจับต้องได้ ไปสู่สิ่งที่นามธรรมเมื่อเข้าสู่อายุที่สูงขึ้น การเรียนรู้ของเด็กวัยนี้จึงขึ้นอยู่กับของจริงที่พบเห็น ของเล่นที่เลียนแบบของจริง นิทาน และเพลง ดังนี้

๑. ของเล่น

ของเล่น เป็นสิ่งที่ประกอบการเล่นของเด็ก ของเล่นช่วยกระตุ้นให้เด็กเกิดการเรียนรู้และเกิดความมั่นใจในการเล่น ของเล่นอาจจัดทำขึ้นเองจากวัสดุ สิ่งของ เศษวัสดุเหลือใช้ที่มีอยู่รอบตัวในชีวิตประจำวัน หรือเป็นการเลือกซื้อของเล่นที่มีขายในท้องตลาด ซึ่งการจัดหาของเล่นให้เด็กต้องคำนึงถึงความปลอดภัยและเหมาะสมกับวัยของเด็ก

๑.๑ ลักษณะของเล่นเด็ก

๑.๑.๑ *ของจริง* เป็นของเล่นที่เป็นสิ่งของหรือเครื่องใช้ในชีวิตจริง ของเล่นชิ้นแรกที่มีคุณค่าต่อชีวิตเด็กมากที่สุด คือ พ่อแม่ ซึ่งเห็นได้ชัดว่าทารกจะสนใจมองหน้าพ่อแม่มากกว่าสิ่งอื่น และหันตามเสียงของพ่อแม่ การเรียนรู้ของทารกจะเริ่มต้นจากการรับรู้สิ่งที่เป็นรูปธรรมในชีวิตจริงไปสู่การรับรู้ภาพสัญลักษณ์ตามลำดับขั้นตอนของพัฒนาการทางสติปัญญา ของจริงที่เด็กเล่นได้ เช่น ช้อน ถ้วย ขามพลาสติก เป็นต้น

๑.๑.๒ ของเล่นที่เลียนแบบของจริง เป็นของเล่นที่สร้างขึ้นให้มีรูปแบบเหมือนของจริงที่มีอยู่ในชีวิตประจำวัน อาจทำจากวัสดุประเภทไม้ พลาสติก โลหะ หรือกระดาษก็ได้ เช่น ตุ๊กตาสัตว์ขนอ่อนนุ่ม ตุ๊กตาคคน ลูกบอลเด็กเล่น รถเด็กเล่น ของเล่นเครื่องครัว/เครื่องใช้ในบ้าน เป็นต้น

๑.๑.๓ ของเล่นสร้างสรรค์ เป็นของเล่นที่สร้างขึ้นโดยไม่มีรูปแบบที่แน่นอนตายตัว สามารถประกอบเข้าด้วยกันให้เป็นอะไรก็ได้ตามความต้องการหรือจินตนาการของผู้เล่น เช่น ตัวต่อพลาสติก พลาสติกสร้างสรรค์ บล็อกไม้/พลาสติก วัสดุที่ใช้ในการวาดภาพ/การปั้น/การประดิษฐ์ เป็นต้น

๑.๑.๔ ของเล่นเพื่อการศึกษา เป็นของเล่นที่สร้างขึ้นให้มีรูปแบบช่วยพัฒนาทักษะการสังเกต ทักษะกล้ามเนื้อมือประสานสัมพันธ์กับตา ทักษะการคิด เช่น บล็อกไม้/พลาสติก เกมภาพตัดต่อ เกมโดมิโน เป็นต้น

๑.๑.๕ ของเล่นพื้นบ้าน เป็นของเล่นที่สร้างขึ้นจากวัสดุตามธรรมชาติหรือวัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่นด้วย เช่น โมบายปลาตะเพียนโบราณ ตะกร้อโบราณ ตุ๊กตาสัตว์ทำจากฟาง กังหันลมโบราณ ล้อกลิ้งไม้ไผ่ นก/ตุ๊กตาสานไหมมะพร้าว กะลารองเท้า ปี่ไหมมะพร้าว และรูปปั้นดินเหนียวรูปสัตว์ เป็นต้น

๑.๒ ประเภทของเล่นเด็ก ของเล่นเด็กมีหลากหลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการใช้เล่น แบ่งเป็น

๑.๒.๑ ของเล่นฝึกประสาทสัมผัส เป็นของเล่นที่ดึงดูดความสนใจของเด็กในการมองเห็น ได้ยิน และสัมผัส เช่น โมบายรูปทรงขาว - ดำ/หลากสี ของเล่นเขย่า/บีบแล้วมีเสียง ของเล่นมีผิวสัมผัสเรียบ/ขรุขระ ของเล่นหยิบจับไว้ในมือได้ เสียงเพลง เป็นต้น

๑.๒.๒ ของเล่นฝึกการเคลื่อนไหว เป็นของเล่นที่เคลื่อนที่ไป - มาได้ กระตุ้นให้เด็กใช้กล้ามเนื้อ แขน - ขา เช่น ลูกบอล ของเล่นลากจูงได้ ของเล่นไต่ลาน ของเล่นมีล้อเลื่อน เป็นต้น

๑.๒.๓ ของเล่นฝึกความสัมพันธ์มือ - ตา เป็นของเล่นที่ฝึกให้เด็กได้พัฒนาการประสานสัมพันธ์ระหว่างการใช้กล้ามเนื้อมือ - ตา อย่างมีจุดหมาย เช่น กระดานซ้อนตอก กล้องหยอดรูปทรง ของเล่นร้อยลูกปัดเม็ดโต ของเล่นร้อยเชือกตามรู ของเล่นผูกเชือก/รูปซีป/ติดกระดุม เป็นต้น

๑.๒.๔ ของเล่นฝึกภาษา เป็นของเล่นที่ช่วยในการฟัง การสื่อสารทางด้านการฟัง การพูด เล่าเรื่อง เช่น หนังสือภาพ นิทาน เทปเพลงเด็ก เครื่องดนตรี หุ่นมือ เป็นต้น

๑.๒.๕ ของเล่นฝึกการสังเกต เป็นของเล่นฝึกทักษะการเปรียบเทียบ การจำแนกหรือจัดกลุ่ม เช่น ของเล่นรูปทรงเรขาคณิต แผ่นภาพจับคู่ บล็อกต่างสีต่างขนาด เป็นต้น

๑.๒.๖ ของเล่นฝึกการคิด เป็นของเล่นสอนให้เด็กมีสมาธิและรู้จักแก้ปัญหา คิดใช้เหตุผล เช่น ภาพตัดต่อ ตัวต่อ ภาพปริศนา บล็อกไม้/พลาสติก เป็นต้น

๑.๒.๗ ของเล่นฝึกความคิดสร้างสรรค์ เป็นของเล่นที่ส่งเสริมให้เด็กสร้างจินตนาการตามความนึกคิด หรือแสดงบทบาทสมมติ เช่น บล็อกไม้/พลาสติก ตัวต่อ ของเล่นเครื่องครัว/เครื่องใช้ในบ้าน ของเล่นร้านค้า ของเล่นเครื่องมือแพทย์ เป็นต้น

๑.๓ ของเล่นตามวัย เด็กมีความสนใจของเล่นแตกต่างกันตามความสามารถของวัย ดังนี้

๑.๓.๑ **ของเล่นสำหรับเด็กแรกเกิด - ๓ เดือน** มักเป็นของเล่นกระตุ้นทักษะการใช้สายตา การฟังเสียง และการสัมผัส เช่น เครื่องแขวนหรือโมบายที่มีสีตัดกันชัดเจน (ขาว - ดำ/แดง - เขียว/น้ำเงิน - เหลือง) ทำด้วยผ้าอ่อนนุ่มหรือพลาสติกเนื้อดี มีกระดิ่งห้อยและมีเสียงกรุ๊งกริ๊งเวลาลมพัดไป - มา ของเล่นเขย่าหรือบีบ แล้วเกิดเสียง ตุ๊กตาผ้ารูปสัตว์ ลูกบอลผ้า ของเล่นพลาสติกสอดก้ำได้ ของเล่นแบบคานมหาสนุกให้ใช้นิ้วสัมผัส เป็นต้น

๑.๓.๒ **ของเล่นสำหรับเด็กอายุ ๓ - ๖ เดือน** มักเป็นของเล่นที่ฝึกทักษะการมองตามวัตถุ การได้ยินเสียง การใช้กล้ามเนื้อมือ - นิ้วมือในการหยิบจับสิ่งต่างๆ และการสังเกต เช่น ตุ๊กตายางเป็นรูปต่างๆ ลูกบอลผ้า/พลาสติก ของเล่นบีบแล้วเกิดเสียง ของเล่นเขย่ามีเสียงอยู่ข้างใน และของเล่นที่กลิ้งไป - มามีเสียงข้างใน เป็นต้น

๑.๓.๓ **ของเล่นสำหรับเด็กอายุ ๖ - ๑๒ เดือน** มักเป็นของเล่นที่ฝึกทักษะการใช้กล้ามเนื้อมือ - นิ้วมือ การประสานสัมพันธ์มือ - ตา การสัมผัส และการสังเกต เช่น บล็อกไม้/พลาสติก กล่องหยอดบล็อก รูปทรงต่างๆ ของเล่นไขลานเดินได้ ตุ๊กตา ของเล่นที่เป็นของจริง เป็นต้น

๑.๓.๔ **ของเล่นสำหรับเด็กอายุ ๑ - ๓ ปี** มักเป็นของเล่นที่ฝึกทักษะการเคลื่อนไหว การประสานสัมพันธ์มือ - ตา มาใช้กล้ามเนื้อมือ - ข้อมือ การสังเกตเปรียบเทียบ และการใช้ความจำ และความคิดสร้างสรรค์ เช่น ของเล่นลากจูงและผลักไป - มาได้ กระดานซ้อนตอก บล็อกไม้/พลาสติก ภาพตัดต่ออย่างง่าย ตัวต่อพลาสติก ขนาดใหญ่ ตุ๊กตา ของเล่นจำลอง เป็นต้น

ตารางการเล่นและของเล่นเด็กแรกเกิด - ๓ ปี

อายุ	ความสนใจของเด็ก	การส่งเสริมการเล่น	ของเล่น/วัสดุอุปกรณ์	ประโยชน์
แรกเกิด - ๓ เดือน	วัตถุที่ดึงดูดสายตา เคลื่อนไหวได้ มีเสียง	แขวนโมบายที่มีสีสดใส หมุนแกว่งไป - มาได้ มีเสียง	โมบายทำจากผ้าหรือกระดาษสี มีกระดิ่งห้อย โมบายปลาตะเพียน	ฝึกการมองดู การมองตามวัตถุ และการฟังเสียง
	ใบหน้าผู้เลี้ยงดู	พูดคุย ร้องเพลง เท่กล่อม	ผู้เลี้ยงดู	ฝึกการมองสบตา และการรับรู้เสียง
	มือของเด็กเอง	หาของเล่นอ่อนนุ่มสีสด ให้หยิบจับและสัมผัส	ตุ๊กตาขนนุ่ม/ยาง ลูกบอลผ้า/หมอนผ้า	ฝึกการใช้กล้ามเนื้อมือ - แขน
	วัตถุที่มีเสียง	หาของเล่นลือเขย่า มีเสียงดังกรุ๊งกริ๊ง	ของเล่นเป็นห่วงใหญ่ มีชิ้นย่อยห้อยอยู่ด้วย	ฝึกการฟังเสียง - หันหาเสียง และการใช้กล้ามเนื้อมือ - แขน
	วัตถุมีสีตัดกัน มีลวดลาย	หาของเล่นสีขาว - ดำ หรือสีสดสีตัดกัน	ของเล่นเป็นหมอนผ้า เป็นตารางหมากรุก หรือเป็นวงกลมซ้อนกัน	ฝึกการมองอย่างมีจุดหมาย

อายุ	ความสนใจของเด็ก	การส่งเสริมการเล่น	ของเล่น/วัสดุอุปกรณ์	ประโยชน์
๓ - ๖ เดือน	วัตถุที่มีเสียง	หาของเล่นให้คว้าจับ สัมผัส กำ เขย่า เคาะ ป้อนให้เกิดเสียง	ของเล่นเขย่า เคาะหรือ ป้อนแล้วเกิดเสียง	ฝึกการใช้กล้ามเนื้อ มือ - นิ้วมือ ฝึกการฟังเสียงและ ค้นหาทิศทาง
	วัตถุที่เคลื่อนไหวได้เอง	หาของเล่นที่เคลื่อนไหว หรือกลิ้งไปมาได้	ตุ๊กตาไหลลาน ของเล่น ที่มีล้อ ของเล่นที่กลิ้งได้	ฝึกการใช้กล้ามเนื้อมือ - นิ้วมือ
๖ - ๑๒ เดือน	ใบหน้าผู้เลี้ยงดู	เล่นจะเอากับเด็ก เล่นตบมือ ร้องเพลง	ผู้เลี้ยงดู	ฝึกการรับรู้เสียง
	มองตนเองในกระจก	อุ้มเด็กยืนหน้ากระจก ชี้ให้ดูตัวเอง	กระจกเงา	ฝึกการรับรู้ตนเอง
	คลานด้วยเข่า เกาะ ยืน ตั้งไข่	ให้อิสระเด็กในการคลาน คอยดูแลใกล้ๆ ช่วยพยุง ให้เด็กนั่งทรงตัว	พื้นที่เรียบไม่อันตราย	ฝึกการใช้กล้ามเนื้อ แขน - ขา และการทรงตัว
	เสียงเพลง	ให้ฟังเพลง เล่นตบมือ เป็นจังหวะเพลง ออกท่าทาง เล่นจับปุดำ เล่นซ่อนของ เอาผ้าคลุม	เทปเพลง ของเล่นมีเสียง	ฝึกการฟังเสียงและ จังหวะเพลง
	สิ่งของที่เคลื่อนที่ได้	หาของเล่นที่กลิ้งไป - มาได้ ให้เด็กจับเล่น โยนลงพื้น	ลูกบอลผ้า/พลาสติก รถไหลลาน	ฝึกการใช้กล้ามเนื้อ มือ - นิ้วมือ
	สิ่งของใกล้ตัว	ให้เด็กใช้มือหยิบจับถ้วย ชาม ช้อนพลาสติก หรือ ตักน้ำ หรืออาหารเข้าปาก	ถ้วย ชาม ช้อนพลาสติก	ฝึกการใช้กล้ามเนื้อ มือ - นิ้วมือ และการช่วยตนเอง
๑ - ๓ ปี	ชอบเดินไม่อยู่นิ่ง	หาของเล่นลากจูงได้ ให้เด็กลากไป - มา	ขบวนรถไฟไม้ ของเล่น ที่ลากจูง จักรยาน ๓ ล้อ	ฝึกการเคลื่อนไหว การทรงตัว และการรับรู้ ทิศทาง
	ขว้างปาสิ่งของ	หาของเล่นที่ตกไม่แตก ให้เด็กได้ทดลองขว้างปา ตอก หรือถอด	กล่องกระดาษ กระป๋องแป้งพลาสติก ลูกบอลเล็ก กระดาษ ขี้ันตอก	ฝึกการใช้กล้ามเนื้อ มือ - ตา และการกระเะยะ
	เล่นคนเดียว	หาของเล่นสร้างสรรค์ ให้เด็กเล่นอย่างอิสระ	ภาพตัดต่อต่างๆ บล็อกไม้/พลาสติก กล่องมีรูใส่บล็อก	ฝึกการใช้กล้ามเนื้อ มือ - ตา การสังเกต และสมาธิ

อายุ	ความสนใจของเด็ก	การส่งเสริมการเล่น	ของเล่น/วัสดุอุปกรณ์	ประโยชน์
	ขีดเขียน	หาสีเขียนแท่งใหญ่ และ กระดาษให้ขีดเขียนเล่น	ดินสอเขียน กระดาษ	ฝึกการใช้กล้ามเนื้อมือ - นิ้วมือ และ การประสานมือ - ตา
	ฟังนิทาน/ดูรูปภาพ	หารูปภาพชี้ชวนให้เด็กดู และสอนให้รู้จักคำเรียก รูปร่างลักษณะ เล่านิทาน	รูปภาพเหมือนจริง หนังสือนิทาน	ฝึกการสังเกต รู้จักชื่อสิ่งต่างๆ และการรับฟัง
	เล่นน้ำเล่นทราย	ให้เด็กตักน้ำเล่น รดน้ำ ลงพื้น หาของเล่น ที่ใช้ดวงทราย	ของเล่นที่ตักตวงน้ำ/ ทราย ทำด้วยพลาสติก กระป๋องตักน้ำ	ฝึกการใช้กล้ามเนื้อมือ - นิ้วมือ การใช้แขน และการประสานมือ - ตา
	เลียนแบบผู้ใหญ่	หาของเล่นเลียนแบบ การกระทำของผู้ใหญ่ ให้เล่น	ตุ๊กตามีเสื้อผ้าถอดได้ ของใช้ในบ้านจำลอง	ฝึกทักษะการสร้างสัมพันธ์กับสิ่งรอบตัว และการเลียนแบบ การกระทำ

๑.๔ การเลือกของเล่นเด็ก หลักเกณฑ์ที่ควรคำนึงถึง มีดังนี้

๑.๔.๑ ความปลอดภัยในการเล่น ของเล่นสำหรับเด็กอาจทำด้วยไม้ ผ้า พลาสติก หรือโลหะ ที่ไม่มีอันตรายเกี่ยวกับผิวสัมผัสที่แหลมคม หรือมีชิ้นส่วนที่หลุดหรือแตกหักง่าย ตลอดจนทำด้วยวัสดุที่ไม่มีพิษ มีภัยต่อเด็กในสิ่งที่ทาหรือส่วนผสมในการผลิต มีขนาดไม่เล็กเกินไปจนทำให้เด็กกลืน หรือหยิบใส่รูจมูก หรือเข้าปากได้ รวมทั้งมีน้ำหนักพอเหมาะที่เด็กสามารถหยิบเล่นได้

๑.๔.๒ ประโยชน์ในการเล่น ของเล่นที่ดีควรช่วยเร้าความสนใจของเด็กให้อยากรู้ อยากเห็น มีสีสันสวยงามสะดุดตาเด็ก มีการออกแบบที่ส่งเสริมให้เด็กใช้ความคิดและจินตนาการที่จะเล่นอย่างริเริ่มสร้างสรรค์ หรือแก้ปัญหา ช่วยในการพัฒนากล้ามเนื้อ การเคลื่อนไหว และการใช้มือได้อย่างคล่องแคล่ว ทั้งยังเสริมสร้าง การพัฒนาประสาทมือ - ตาให้สัมพันธ์กัน

๑.๔.๓ ประสิทธิภาพในการใช้เล่น ของเล่นที่เหมาะสมในการเล่นควรมีความยากง่ายเหมาะสมกับ ระดับอายุและความสามารถตามพัฒนาการของเด็ก ของเล่นที่ยากเกินไปจะบั่นทอนความสนใจในการเล่นของเด็ก และทำให้เด็กรู้สึกท้อถอยได้ง่าย ส่วนของเล่นที่ง่ายเกินไปก็ทำให้เด็กเบื่อไม่ยอมเล่นได้ นอกจากนี้ของเล่นควร ทำให้เด็กได้ใช้ประสบการณ์ตรงและเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีความแข็งแรงทนทาน และปรับเปลี่ยนดัดแปลง ใช้ประโยชน์ได้หลายโอกาส หลายรูปแบบ หรือเล่นได้หลายคน

๑.๔.๔ ความประหยัดทรัพยากร ของเล่นที่ดีไม่จำเป็นต้องมีราคาแพงหรือผลิตด้วยเทคโนโลยี ที่ทันสมัย มีตราเครื่องหมายผลิตภัณฑ์ของบริษัทที่มีชื่อเสียงเป็นที่นิยมทั่วไป หากแต่เป็นวัสดุของหรือของเล่น ที่สามารถจัดหาได้ง่าย มีราคาย่อมเยา และมีอยู่ในท้องถิ่นนั้น โดยหาซื้อได้ง่ายหรือทำขึ้นเองได้จากภูมิปัญญา พื้นบ้านหรือวัฒนธรรมท้องถิ่น

ตารางเกณฑ์พิจารณาการเลือกซื้อของเล่นให้เด็ก

ประเด็นการพิจารณา	ใช่	ไม่ใช่
๑. ของเล่นมีลักษณะปลอดภัยสำหรับเด็กตามวัย สีที่ใช้เป็นสีที่ปลอดภัย ไม่มีชิ้นส่วนแหลมคมหรือแตกหักง่าย ๒. ของเล่นเหมาะกับวัยของเด็ก ไม่ยากหรือง่ายเกินไปที่เด็กจะเล่นได้เอง ๓. ของเล่นดึงดูดความสนใจในการเล่น ทำท่ายความสามารถของเด็ก ๔. ของเล่นมีการออกแบบอย่างพิถีพิถัน เหมาะสมกับธรรมชาติของเด็ก ๕. ของเล่นสามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบได้หลากหลาย ใช้เล่นได้หลายแบบ หลายวิธี ตามความต้องการของผู้เล่น ๖. ของเล่นมีความคงทน ใช้เล่นได้ยาวนาน ไม่บอบสลายง่าย ๗. ของเล่นช่วยส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของเด็ก ทำให้เด็กเรียนรู้หลายๆ ด้านเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมรอบตัว ๘. ของเล่นช่วยขยายความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก ทำให้เด็กใช้จินตนาการคิดทำสิ่งใหม่ๆ ๙. ของเล่นทำให้เด็กมีสมาธิ ใจจดจ่ออยู่กับการเล่นเป็นเวลานานพอควร ตามช่วงความสนใจของวัย ๑๐. ของเล่นทำความสะอาดได้ง่าย หรือนำกลับมาเล่นใหม่ได้ ๑๑. ของเล่นทำให้เด็กเกิดความรู้สึกดีต่อตนเองและค้นพบความสำเร็จ ๑๒. ของเล่นมีราคาไม่แพงจนเกินไป เมื่อเปรียบเทียบกับคุณภาพของวัสดุและการใช้ประโยชน์		
เกณฑ์การตัดสินใจซื้อของเล่น ถ้าคำตอบ “ใช่” เกิน ๑๐ ข้อ		

๒. นิทาน

นิทาน เป็นสื่อ เครื่องมือ และวิธีการที่สำคัญในการพัฒนาเด็ก เพราะเด็กมีธรรมชาติที่อยากได้ยินเรื่องผู้คนรอบข้าง เราสามารถอ่านหนังสือให้เด็กฟังตั้งแต่ยังเป็นทารก จะช่วยสร้างความคุ้นเคยระหว่างเด็กกับหนังสือ ถือเป็นบ่มเพาะนิสัยรักการอ่านหนังสือในเด็กได้อย่างแยบยล

๒.๑ ประโยชน์ของนิทาน นิทานมีบทบาทสำคัญต่อการเสริมสร้างพัฒนาการเด็กในทุกด้าน ดังนี้

๒.๑.๑ ด้านร่างกาย การอ่านหนังสือให้เด็กฟัง เด็กจะได้บริหารร่างกายตามเรื่องราวของนิทาน ทำให้อวัยวะส่วนต่างๆ ของร่างกายแข็งแรง

๒.๑.๒ ด้านอารมณ์ จิตใจ การอ่านหนังสือให้เด็กฟัง เด็กจะรู้สึกสนุกสนาน มีความสุขที่ได้ฟังเรื่องราว หรือท่องบทกลอนและแสดงท่าทางอย่างอิสระตามความต้องการ เด็กจะมีอารมณ์ดี ยิ้มแย้มแจ่มใส

๒.๑.๓ ด้านสังคม สร้างความสัมพันธ์ในครอบครัวและสังคมรอบด้าน

๒.๑.๔ ด้านสติปัญญา การอ่านหนังสือจะช่วยให้เด็กสามารถจดจำถ้อยคำ จำประโยคและเรื่องราวในหนังสือได้ รู้จักเลียนแบบคำพูด เข้าใจความหมายของเรื่องที่จะอ่าน รู้จักคิดและรู้จักจินตนาการ

๒.๒ วิธีการเล่านิทานหรือเรื่องราวสำหรับเด็ก

เมื่อเลือกนิทานหรือเรื่องราวที่เหมาะสมกับวัยของเด็กได้แล้ว วิธีการเล่านิทานหรือเรื่องราว เพื่อให้เด็กเกิดความสนใจ ติดตามฟังเนื้อเรื่องจนจบ จำเป็นต้องทำให้เหมาะสมกับเรื่องที่จะเล่าด้วย ในการเล่านิทานหรือเรื่องราวที่นิยมใช้ มี ๒ วิธี ดังนี้

๒.๒.๑ การเล่าเรื่องโดยไม่มีอุปกรณ์ช่วย เป็นการเล่านิทานหรือเรื่องราวด้วยการบอกเล่าด้วยน้ำเสียงและลีลาของผู้เล่า ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

๑) การขึ้นต้นเรื่องที่จะเล่า ควรดึงดูดความสนใจเด็ก โดยค่อยๆ เริ่มเล่าด้วยเสียงพูดที่ชัดเจน ลีลาของการเล่าช้าๆ และเริ่มเร็วขึ้นจนเป็นการเล่าด้วยจังหวะปกติ

๒) ระดับเสียงที่ใช้ควรดัง และประโยคที่เล่าควรแบ่งเป็นประโยคสั้นๆ แต่ได้ใจความ การเล่าควรดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง ไม่ควรเว้นจังหวะการเล่าให้นานเพราะจะทำให้เด็กเบื่อ อีกทั้งไม่ควรมีคำถามหรือคำพูดอื่นๆ ที่เป็นการขัดจังหวะ ทำให้เด็กหมดสนุก

๓) การใช้น้ำเสียง สีหน้า ท่าทาง ควรแสดงให้สอดคล้องกับลักษณะของตัวละคร ไม่ควรพูดเนือยๆ เรื่อยๆ เพราะทำให้ขาดความตื่นเต้น

๔) การนั่งเล่าเรื่อง ควรจัดหาเก้าอี้ที่นั่งให้เหมาะกับระดับสายตาเด็ก ควรเว้นระยะห่างของการนั่งเผชิญหน้าเด็ก พอประมาณที่จะสามารถสบตาเด็กขณะเล่าเรื่องได้ทั่วถึง

๕) การใช้เวลาไม่ควรเกิน ๑๕ นาที โดยสังเกตจากท่าทางการแสดงออกของเด็กซึ่งไม่ได้ให้ความสนใจจดจ่อกับเรื่องที่เล่า

๖) การเปิดโอกาสให้เด็กได้คิดและวิจารณ์เรื่องที่เล่า ควรใช้คำถามสอบถามความคิดเห็นของเด็กเกี่ยวกับกับเรื่องราวที่ได้ฟัง ให้เด็กมีโอกาสแสดงความคิดเห็นภายหลังที่เรื่องเล่าจบลง

๒.๒.๒ การเล่าเรื่องโดยมีอุปกรณ์ช่วย อุปกรณ์ที่ใช้ช่วยในการเล่าเรื่องมีหลายประเภท ได้แก่

๑) สิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็ก ซึ่งสามารถนำมาเล่าเรื่องราวประสบการณ์ให้แก่เด็กได้ อุปกรณ์ที่เป็นสิ่งแวดล้อม ได้แก่ สัตว์ พืช บุคคลสำคัญ สถานที่สำคัญ ข้าว และเหตุการณ์ ตลอดจนสิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติ

๒) วัสดุเหลือใช้ สิ่งของที่ไม่เป็นที่ต้องการแต่ยังมีประโยชน์ เช่น ภาพจากหนังสือ นิตยสาร กิ่งไม้ กล้องกระดาษ สิ่งเหล่านี้อาจนำมาใช้ประกอบการเล่าเรื่องได้

๓) ภาพ ใช้รูปภาพที่มีเรื่องราวเล่าได้ เช่น ภาพที่มีเรื่องราวรวมอยู่ในแผ่นเดียว หรือทำเป็นแผ่นภาพพลิกหลายๆ แผ่น ขนาดใหญ่พอควร และมีเนื้อเรื่องเขียนไว้ด้านหลัง

๔) หุ่นจำลอง ใช้หุ่นที่ทำด้วยผ้าหรือกระดาษ ทำเป็นละครหุ่นมือ หุ่นเชิด หุ่นชัก

๕) สไลด์ประกอบการเล่าเรื่อง ใช้ภาพถ่ายเป็นสไลด์แผ่นฉายทีละภาพ

๖) หน้ากากทำเป็นรูปตัวละคร ใช้วัสดุทำเป็นหน้ากากรูปตัวละครต่างๆ

- ๗) เทปนิทานหรือเรื่องราว ใช้การเปิดเทปที่มีเสียงเล่าเรื่องราว
- ๘) นิ้วมือประกอบการเล่าเรื่อง ใช้นิ้วมือเคลื่อนไหวเป็นตัวละครต่างๆ

๒.๓ การอ่านนิทาน

การสร้างนิสัยรักการอ่านให้เด็กเป็นหน้าที่สำคัญประการหนึ่งของพ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดู เพราะหนังสือคืออาหารสมองและอาหารใจ หนังสือคือความสุข หนังสือคือเพื่อน หนังสือคือแหล่งเรียนรู้ของเด็กไปตลอดชีวิต การสร้างนิสัยรักการอ่านให้ลูกจึงเป็นการสร้างพื้นฐานสำคัญของชีวิตให้เด็ก เด็กจะรักหนังสือได้จากการที่พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูอ่านหนังสือที่เด็กชอบให้ฟังซ้ำแล้วซ้ำเล่า เท่าที่เด็กเรียกร้องต้องการ เด็กจะรู้สึกพอใจและมีความสุขมากในขณะที่ผู้ใหญ่อ่านหนังสือให้ฟัง และจะเติบโตขึ้นมาเป็นคนรักหนังสือและรักการอ่าน

การอ่านนิทานให้เด็กฟัง คือ การอ่านหนังสือที่ไม่ปล่อยให้เด็กเดินทางไปคนเดียวหรือเป็นผู้รับฟังเพียงอย่างเดียว แต่พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูต้องมีส่วนร่วมไปกับเด็กด้วย นิทานเป็นสื่อสำหรับพ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูในการสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดี เด็กที่เติบโตมาด้วยการหล่อหลอมให้ฟังนิทาน มักจะเป็นเด็กที่ใช้ภาษาได้ดีมากกว่าเด็กในวัยเดียวกันที่ไม่ได้ถูกหล่อหลอมมาด้วยหนังสือหรือนิทาน อีกทั้งเด็กที่มีนิสัยรักการอ่านจะพัฒนาในด้านอื่นๆ ได้อย่างรวดเร็วตามมา เช่น สมอง พฤติกรรม และอารมณ์ที่ดี

การเลือกนิทานให้เหมาะสมกับช่วงวัย

เด็กช่วงแรกเกิด - ๑ ปี

เป็นช่วงที่เด็กกำลังเข้าสู่พัฒนาการด้านการมองเห็น เด็กเล็กๆ จะชอบมองอะไรใกล้ๆ แล้วใช้มือสัมผัส เด็กจะเริ่มจดจำเสียงของแม่ นิทานที่พ่อแม่เตรียมให้ควรเป็นหนังสือนิทานที่ไม่ต้องมีคำบรรยายมาก เป็นหนังสือภาพ มีรูปภาพขนาดใหญ่ สีสันสดใส วัสดุที่ใช้ควรเป็นผ้าหรือพลาสติก เป็นหนังสือลอยน้ำ ให้เด็กได้ดูจับ ขยำ ดึง กัดได้โดยไม่เป็นอันตราย อาจเป็นแบบมีเสียงกรอกรับเพื่อเรียกความสนใจของเด็ก การอ่านนิทานให้ลูกฟังช่วงนี้ อาจเป็นการทำแบบง่ายๆ โดยให้เด็กได้เปิดดูเองในขณะที่อาบน้ำ หรือจับให้เด็กนั่งบนตักแล้วเปิดให้เด็กดูรูป อ่านให้เด็กฟังซ้ำๆ โดยไม่ต้องกังวลว่าเด็กจะไม่เข้าใจ เด็กจะค่อยๆ เรียนรู้และซึมซับทักษะการฟัง โทนเสียง เด็กจะพยายามใช้สายตาจ้องมองสิ่งที่เห็น แม้จะยังไม่เข้าใจทั้งหมด แต่ก็พยายามแยกแยะ การอ่านนิทานให้เด็กในวัยนี้ ควรใช้เวลาประมาณ ๕ นาที ในระยะเริ่มแรก

เด็กช่วงอายุ ๑ - ๒ ปี

เด็กช่วงนี้เริ่มมีพัฒนาการทางกายภาพอย่างรวดเร็ว นั่ง คลาน ยืน เดิน รวมถึงประสาททางตา หู ปาก เด็กวัยนี้จะเริ่มคลั่งไคล้ นิทานและเรื่องที่พ่อแม่เล่าให้ฟัง เริ่มเรียนรู้การอ่าน การฟัง พ่อแม่สามารถหา นิทานเสริมสร้างพัฒนาการในทุกด้าน เด็กมักจะสนใจในสิ่งที่อยู่รอบๆ ตัว ควรหา นิทานที่เกี่ยวกับครอบครัว พ่อแม่ ลูก หรือการทำกิจวัตรประจำวัน เช่น กินข้าว อาบน้ำ สระผม แปรงฟัน นิทานสามารถช่วยให้เด็กทำกิจกรรมได้อย่างไม่น่าเบื่อ เด็กจะชอบดูสมุดภาพ ควรหาภาพสัตว์ สิ่งของที่มีความหลากหลาย เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้

นิทานสำหรับเด็กวัยนี้ ควรเป็นหนังสือที่เน้นสีสันสดใส มีเนื้อเรื่องง่ายๆ ควรเป็นเนื้อเรื่องสั้นๆ ใช้คำพูดน้อย อ่านง่าย อาจเป็นกลอนหรือมีทำนองที่คล้องจอง เพื่อให้เด็กจดจำง่าย อ่านซ้ำๆ เพื่อให้เด็กสนุกในการจดจำด้วย

เด็กช่วงอายุ ๒ - ๔ ปี

เป็นช่วงที่เด็กรู้จักเรียนรู้ เข้าใจสิ่งต่างๆ มากขึ้น ช่างจดจำ เปลี่ยนแบบ แยกความแตกต่างของสิ่งต่างๆ รอบตัวได้มากขึ้น รู้จักสี ขนาด รูปทรง ตัวอักษร ตัวเลข รู้จักวิเคราะห์ สงสัย ตั้งคำถาม สรุปสิ่งที่ได้เห็น ได้ยิน และจินตนาการเรื่องราวได้เอง พ่อแม่ควรหาหนังสือนิทานที่มีความหลากหลาย เพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็กทุกด้านไปพร้อมๆ กัน ยังไม่ควรเน้นให้เด็กเรียนรู้ด้านภาษาหรือเร่งให้เด็กอ่านเขียนมากจนเกินไป ควรส่งเสริมด้านคุณธรรม จริยธรรม สิ่งที่ดีและไม่ควรทำควบคู่ไปด้วย เพื่อให้เด็กรับรู้ แยกแยะ และเข้าใจบทบาทของการแสดงออกทางพฤติกรรมของตัวเอง

แหล่งเรียนรู้

สภาพแวดล้อมที่เป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยอายุแรกเกิด - ๓ ปี จำแนกออกเป็น ๒ ด้าน ดังนี้

๑. สภาพแวดล้อมที่เป็นแหล่งเรียนรู้ในบ้านหรือสถานพัฒนาเด็ก ประกอบด้วย

๑.๑ สภาพแวดล้อมภายนอกอาคาร

- พื้นที่กลางแจ้ง เพื่อให้เด็กได้เล่นและออกกำลังกาย ได้ใช้กล้ามเนื้อใหญ่ การทำงานประสานสัมพันธ์กันของอวัยวะส่วนต่างๆ พื้นที่กลางแจ้งเป็นการจัดพื้นที่ให้เด็กได้รับอากาศบริสุทธิ์ ได้รับแสงแดด มีส่วนที่เป็นร่มเงาของต้นไม้ใหญ่ มีความร่มรื่นเมื่อต้องการพักผ่อนหรือผ่อนคลายจากการออกกำลังกาย
- เครื่องเล่นสนามที่มีความหลากหลายตามวัยของเด็ก มีจำนวนที่เพียงพอกับผู้เล่น และเป็นเครื่องเล่นที่ปลอดภัย
- บริเวณที่ร่มรื่น สวยงาม สะอาด เพื่อให้เด็กได้สัมผัสสิ่งที่เป็นธรรมชาติ
- มีบริเวณสำหรับทดลองปลูกพืชหรือสวนหย่อม
- มีมุมสัตว์เลี้ยงให้เด็กได้ดู สังเกต ให้อาหาร ศึกษาชีวิตความเป็นอยู่

๑.๒ สภาพแวดล้อมภายในอาคาร

- พื้นที่ต่างๆ ตามความเหมาะสม ห้องจัดกิจกรรม ห้องอาหาร ห้องนอน พื้นที่อ่านหนังสือ ห้องน้ำ ห้องส้วม ห้องเหล่านี้อต้องสะอาด อากาศถ่ายเทได้ดี มีความสะดวกในการใช้งาน และมีความปลอดภัยสูง
- มุมการเล่น เป็นการจัดมุมประสบการณ์เพื่อให้เด็กได้เลือกทำกิจกรรมตามความสนใจ มุมการเล่นเหล่านี้เป็นการจัดมุมที่ตอบสนองความต้องการในการเล่นเพื่อความเพลิดเพลินของเด็ก ขณะเดียวกันจะมีมุมที่จัดให้เด็กทดลอง ค้นคว้า สืบค้น แสวงหาความรู้ เช่น มุมวิทยาศาสตร์ มุมสืบค้น

- สื่อ อุปกรณ์ วัสดุ และของเล่น ซึ่งเป็นสื่อวัสดุที่ใช้ในกิจกรรมต่างๆ รวมทั้งสื่อสิ่งเร้าที่สนับสนุนการแสวงหาความรู้ของเด็ก ส่วนของเล่นเป็นของเล่นที่ส่งเสริมพัฒนาการ ควรเป็นของเล่นที่สามารถเล่นได้หลายคน และสามารถนำมาเล่นใหม่ได้หลายรูปแบบ ฯลฯ

๑.๓ สภาพแวดล้อมด้านบุคลากร

ก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มต่างๆ ทั้งกลุ่มเด็กกับเด็ก เด็กกับครูและบุคลากร เด็กกับผู้ปกครอง บุคลากรกับผู้ปกครอง ซึ่งรูปแบบของปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรจะส่งผลกระทบต่อบรรยากาศในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ทำให้เด็กรับรู้บรรยากาศ หากบรรยากาศที่อบอุ่นเป็นมิตร เด็กจะเรียนรู้อย่างมีความสุขจากแหล่งเรียนรู้ในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ขณะเดียวกันบุคลากรต่างๆ จะเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ให้ข้อมูลความรู้ต่างๆ แก่เด็กได้อีกทางหนึ่ง

๒. สภาพแวดล้อมที่เป็นแหล่งเรียนรู้นอกอาคาร ในที่นี้ขอเสนอแหล่งเรียนรู้ที่เป็นตัวอย่างแหล่งวิทยาการการเรียนรู้ในชุมชน และกิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดในชุมชนและธรรมชาติ

แหล่งเรียนรู้ในชุมชน เช่น อุทยานการศึกษาในวัดและในชุมชน อุทยานประวัติศาสตร์ อุทยานแห่งชาติ ทางทะเล อุทยานแห่งชาติในท้องถิ่นแถบภูเขา หอสมุด หอสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติต่างๆ เป็นต้น

แหล่งเรียนรู้ในชุมชนอีกประเภทหนึ่ง เป็นสถาบันของชุมชนที่มีอยู่แล้วในวิถีชีวิตและการทำมาหากินในชุมชน เช่น โบสถ์ วิหาร ศาลาการเปรียญในวัด หรือศาสนสถาน ซึ่งเป็นสถานที่ทำบุญตามประเพณี ตลาด ร้านขายของชำ ซึ่งเป็นแหล่งชุมชนชาวบ้าน ลานนวดข้าว สถานือนามัย ป่าทุกแห่งล้วนเป็นห้องเรียนธรรมชาติที่เปิดกว้างสร้างบรรยากาศและจินตนาการการเรียนรู้ของเด็ก

บทที่ ๖

การประเมินพัฒนาการเด็ก

การประเมินพัฒนาการเด็กอายุต่ำกว่า ๓ ปี เป็นกระบวนการที่ต้องปฏิบัติอย่างต่อเนื่องครบทุกอายุ และครอบคลุมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ จิตใจ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา เพื่อเฝ้าระวังและติดตามดูแลอย่างใกล้ชิด โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ดังนั้น พ่อแม่ ผู้เลี้ยงดู หรือ ผู้ที่เกี่ยวข้องที่ทำหน้าที่ประเมินพัฒนาการ จะต้องมีความรู้ความเข้าใจพัฒนาการของเด็กอายุต่ำกว่า ๓ ปี หลักการ ประเมินพัฒนาการ ขั้นตอนการประเมินพัฒนาการ และวิธีการและเครื่องมือที่ใช้ประเมินพัฒนาการจะต้องเหมาะสม กับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในแต่ละด้าน จึงจะทำให้ผลการประเมินมีความเที่ยงตรงและเชื่อถือได้

หลักการประเมินพัฒนาการ

ควรคำนึงถึงสิ่งสำคัญต่อไปนี้

๑. **ประเมินพัฒนาการของเด็กครบทุกด้าน** ทั้งทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ควรประเมินควบคู่กับการอบรมเลี้ยงดูหรือการจัดประสบการณ์ ผู้เลี้ยงดูเด็กต้องเข้าใจพัฒนาการแต่ละด้านของเด็ก ตามวัย จึงจะสามารถประเมินพัฒนาการเด็กได้ถูกต้องและตรงกับความเป็นจริง

๒. **ประเมินเป็นรายบุคคลอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง** เพราะเด็กแต่ละคนมีอัตราการเปลี่ยนแปลงพัฒนาการที่แตกต่างกัน เป็นกระบวนการที่มีความสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการในแต่ละด้าน ดังนั้น หากมีสิ่งใดเกิดขึ้น กับพัฒนาการด้านใดด้านหนึ่ง ย่อมมีผลกระทบต่อด้านอื่นๆ ทั้งด้านบวกและด้านลบ ใช้การสังเกต การพูดคุย ผ่านกิจวัตรประจำวัน

๓. **ประเมินด้วยวิธีการที่หลากหลายและเหมาะสมกับเด็กอายุต่ำกว่า ๓ ปี** ควรมีการประเมินให้หลากหลาย ทั้งจำนวนครั้ง วิธีการ เครื่องมือ และสถานการณ์ โดยเน้นการประเมินตามสภาพจริง เพื่อให้ได้ข้อมูลรอบด้านก่อนสรุปผลให้ตรงกับข้อเท็จจริงมากที่สุด เช่น มีการสังเกตพฤติกรรมของเด็กในกิจกรรมต่างๆ และกิจวัตรประจำวัน โดยบันทึกพฤติกรรมรายวัน การสนทนาโดยบันทึกคำพูดหรือข้อสนทนา การสัมภาษณ์เด็กหรือผู้ใกล้ชิด และการวิเคราะห์ข้อมูลจากผลงานเด็ก การประเมินผลงานของเด็ก พ่อแม่ ผู้ปกครอง หรือผู้เลี้ยงดู ต้องไม่เขียนเครื่องหมายใดๆ ที่แสดงถึงผลการตัดสินผลงานนั้นๆ กล่าวคือ **ไม่ต้องทำเครื่องหมายดาว คะแนน สัญลักษณ์หน้ายิ้ม สัญลักษณ์หน้าร้องไห้ หรืออื่นๆ ในผลงานของเด็ก** การสนทนาเกี่ยวกับผลงานเด็กควรทำหลังจากผลงานเสร็จแล้ว เพื่อทราบความคิดหรือความในใจของเด็กที่แสดงผลงานในลักษณะเช่นนั้น บางครั้งผู้เลี้ยงดูอาจตีความหรือเข้าใจความคิดหรือจินตนาการของเด็กเป็นอย่างอื่นได้

การประเมินพัฒนาการ ไม่ใช่การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็ก ห้ามนำแบบทดสอบหรือแบบฝึกหัดมาประเมินพัฒนาการเด็กโดยเด็ดขาด

๔. บันทึกพัฒนาการลงในสมุดบันทึกสุขภาพแม่และเด็ก (เล่มสีชมพู) และใช้คู่มือการเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM) ของกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข หรือของหน่วยงานอื่น เนื่องจากการอบรมเลี้ยงดูและการจัดการศึกษาในระดับนี้มีหน่วยงานรับผิดชอบหลายหน่วยงาน พ่อแม่ ผู้ปกครองและผู้เลี้ยงดูจะต้องให้ความสำคัญและตระหนักกับการจดบันทึกข้อมูลอย่างเป็นระบบ เพื่อเป็นหลักฐานร่องรอยของพัฒนาการและระยะของการพัฒนา

๕. นำผลสรุปที่ได้จากการประเมินพัฒนาการไปพิจารณาจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการในด้านต่างๆ โดยเปิดโอกาสให้เด็กเรียนรู้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น หรืออาจนำผลสรุปไปใช้เพื่อแก้ไขปัญหาให้เด็กมีพัฒนาการที่เหมาะสมตามวัย เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลเป็นลำดับ

ขั้นตอนการประเมินพัฒนาการ

การประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัย จะต้องผ่านขั้นตอนต่างๆ ดังต่อไปนี้

๑. ศึกษาและทำความเข้าใจพัฒนาการของเด็กในแต่ละช่วงอายุทุกด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ จิตใจ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา พิจารณากิจกรรมในการอบรมเลี้ยงดู การจัดประสบการณ์ที่สะท้อนพัฒนาการของเด็ก

๒. วางแผนเลือกใช้วิธีการและเครื่องมือที่เหมาะสมสำหรับใช้บันทึกและประเมินพัฒนาการ เช่น แบบบันทึกสุขภาพแม่และเด็ก (เล่มสีชมพู) ของกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข หรือแบบประเมิน DSPM แบบบันทึกพฤติกรรม เหมาะที่จะใช้บันทึกพฤติกรรมของเด็ก แบบบันทึกรายวัน เหมาะกับการบันทึกกิจกรรมหรือประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน แบบบันทึกการเลือกของเด็ก เหมาะสำหรับบันทึกลักษณะเฉพาะและปฏิกิริยาที่เด็กมีต่อสิ่งต่างๆ รอบตัว เป็นต้น ด้วยเหตุนี้จึงเป็นหน้าที่ของพ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูที่จะเลือกใช้เครื่องมือประเมินพัฒนาการให้เหมาะสม เพื่อจะได้ผลของพัฒนาการที่ถูกต้องตามต้องการ

๓. ดำเนินการประเมินและบันทึกพัฒนาการหลังจากที่ได้วางแผนและเลือกเครื่องมือที่จะใช้ประเมินและบันทึกพัฒนาการแล้ว ก่อนจะลงมือประเมินและบันทึกจะต้องอ่านคู่มือหรือคำอธิบายวิธีการใช้เครื่องมือต่างๆ อย่างละเอียด แล้วจึงดำเนินการตามขั้นตอนที่ปรากฏในคู่มือ และบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรต่อไป

๔. ประเมินและสรุป ในการประเมินและสรุปนั้น พ่อแม่ ผู้ปกครอง หรือผู้เลี้ยงดูจะต้องเก็บรวบรวมข้อมูลของสิ่งที่ต้องการประเมิน เช่น การประเมินพัฒนาการด้วยวิธีการสังเกต เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสังเกต วิธีการสนทนา เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบบันทึกการสนทนา อาจเป็นการบันทึกการสนทนาระหว่างเด็กกับเด็กหรือเด็กกับครู พิจารณาผลงานโดยเปรียบเทียบกับพัฒนาการ การประเมินควรประเมินหลายๆ ครั้ง เพื่อให้ได้ข้อมูลว่าเด็กมีพัฒนาการอย่างไร ทำอะไรได้มากขึ้นเพียงใด และสรุปผล

๕. รายงานผลการประเมิน เมื่อได้ผลจากการประเมินและสรุปพัฒนาการของเด็กแล้ว พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูจะต้องตัดสินใจว่าจะรายงานข้อมูลนี้ไปยังผู้ใด และเพื่อจุดประสงค์อะไร และจะต้องใช้รูปแบบใด สำหรับการอบรมเลี้ยงดูตามวิถีชีวิตประจำวันโดยพ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูมีการประเมินพัฒนาการเพื่อเฝ้าระวังและเป็นข้อมูลในการพบแพทย์ และอาจนำไปใช้ในการอบรมเลี้ยงดูและจัดประสบการณ์เพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้สำหรับผู้เลี้ยงดูเด็ก ในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยจะต้องรายงานต่อผู้บริหารสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย เพื่อให้ทราบถึงกิจกรรมหรือประสบการณ์ที่สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยจัดให้เด็กนั้น ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กทุกด้านได้ตามจุดประสงค์หรือไม่ เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขการจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับเด็กต่อไป

นอกจากผู้บริหารแล้ว ผู้เลี้ยงดูเด็กจะต้องรายงานผลของการประเมินพัฒนาการไปยังผู้ปกครองเด็ก ซึ่งแต่ละสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยจะมีสมุดรายงานประจำตัวเด็ก หรือแบบบันทึกเล่มสีชมพูของกรมอนามัย หรือแบบประเมิน DSPM ผู้เลี้ยงดูเด็กใช้สมุดรายงานประจำตัวเด็ก หรือแบบบันทึกเล่มสีชมพูของกรมอนามัย หรือแบบประเมิน DSPM นั้น เป็นเครื่องมือรายงานผู้ปกครองได้ และถ้าผู้เลี้ยงดูมีข้อเสนอแนะหรือจะขอความร่วมมือจากผู้ปกครองเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ก็อาจเขียนเพิ่มเติมลงไปในสมุดรายงานได้ และต้องคำนึงเสมอไม่ว่าจะใช้แบบรายงานใด ข้อมูลควรจะมีความหมาย เกิดประโยชน์แก่เด็กเป็นสำคัญ

๖. ให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วม ผู้เลี้ยงดูเด็กต้องตระหนักว่าการทำงานร่วมกับผู้ปกครองเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กเป็นเรื่องสำคัญมาก ผู้เลี้ยงดูเด็กควรยกย่องผู้ปกครองที่พยายามมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก ผู้เลี้ยงดูเด็กจะต้องต้อนรับผู้ปกครองที่มาสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ขอขอบคุณสำหรับความช่วยเหลือ เขียนจดหมายถึงผู้ปกครองเพื่อรายงานเรื่องเด็ก พูดคุยด้วยตนเองหรือทางโทรศัพท์ สิ่งเหล่านี้จะทำให้ผู้ปกครองรู้สึกถึงความสำคัญของตนเองและต้องการที่จะมีส่วนร่วมกับผู้เลี้ยงดูเด็กในการพัฒนาเด็กของตน

การติดต่อสัมพันธ์อันดีกับผู้ปกครอง ควรจะเป็นการติดต่อสื่อสาร ๒ ทาง คือ จากสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยไปสู่บ้าน และจากบ้านมายังสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย กระตุ้นให้ผู้ปกครองแสดงความคิดเห็นที่มีประโยชน์ต่อการจัดประสบการณ์ให้แก่เด็ก เพราะผู้ปกครองจะให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตัวเด็ก ซึ่งผู้เลี้ยงดูเด็กสามารถนำไปใช้เป็นพื้นฐานในการจัดกิจกรรมที่เหมาะสม เพื่อพัฒนาเด็กทุกคนได้เป็นอย่างดี

การติดต่อกับผู้ปกครองนั้น สามารถทำได้หลายวิธี เช่น การติดต่อด้วยวาจา การสนทนาด้วยตนเอง การใช้โทรศัพท์ การเยี่ยมบ้าน การประชุมผู้ปกครอง การติดต่อด้วยวิธีอื่น เช่น ป้ายติดประกาศ วารสาร ข่าวสาร ผู้รับฟังความคิดเห็น เป็นต้น

ทั้งนี้ อาจให้ผู้ปกครองอาสาสมัครมาช่วยงานผู้เลี้ยงดูเด็กในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย เช่น เล่านิทาน ร้องเพลง และอ่านหนังสือนิทานให้เด็กฟัง ช่วยในเวลาเด็กทำกิจกรรมเสรี ช่วยสังเกตเด็ก บันทึกพัฒนาการและอื่นๆ อีกมากมายที่จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่เด็ก ซึ่งสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยควรเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการทำงานกับผู้เลี้ยงดูเด็กเป็นอย่างยิ่ง

วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ประเมินพัฒนาการ

พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูเด็กอายุต่ำกว่า ๓ ปี ควรใช้วิธีการ เครื่องมือ และการบันทึกอย่างหลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ที่สุด วิธีการที่เหมาะสมและนิยมใช้ มีดังนี้

๑. วิธีการสังเกต

๑.๑ การสังเกตอย่างมีระบบ เป็นการสังเกตอย่างมีจุดมุ่งหมายที่แน่นอนตามแผนที่วางไว้ เครื่องมือ

แบบบันทึกการเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ตามคู่มือการเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM) ของสถาบันพัฒนาการเด็กราชชนครินทร์ บันทึกพัฒนาการเด็กในสมุดบันทึกสุขภาพแม่และเด็ก (เล่มสีชมพู) ของกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข และอื่น ๆ

๑.๒ การสังเกตแบบไม่เป็นทางการ เป็นการสังเกตในขณะที่เด็กทำกิจกรรมประจำวันแล้วเกิดพฤติกรรมที่ไม่คาดคิดว่าจะเกิดขึ้น และจดบันทึกไว้

เครื่องมือ

- แบบบันทึกพฤติกรรม เป็นการบันทึกเหตุการณ์เฉพาะอย่าง โดยบรรยายพฤติกรรมของเด็ก และเขียนวัน เดือน ปีที่ทำการบันทึกแต่ละครั้ง (ตัวอย่างหน้า ๑๒๓)

- แบบบันทึกรายวัน เป็นการบันทึกเหตุการณ์หรือประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนทุกวัน ถ้าหากบันทึกในรูปแบบของการบรรยายก็มักจะเน้นเฉพาะเด็กรายที่ต้องการศึกษา ข้อดีของการบันทึกรายวัน คือ การชี้ให้เห็นความสามารถเฉพาะอย่างของเด็ก จะช่วยกระตุ้นให้ผู้เลี้ยงดูเด็กได้พิจารณาปัญหาของเด็กเป็นรายบุคคล ช่วยให้ผู้เชี่ยวชาญมีข้อมูลมากขึ้น สำหรับวินิจฉัยเด็กว่าสมควรจะได้รับคำปรึกษา เพื่อลดปัญหาและส่งเสริมพัฒนาการของเด็กได้อย่างถูกต้อง นอกจากนี้ยังช่วยชี้ให้เห็นข้อดีข้อเสียของการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ได้เป็นอย่างดี

- แบบบันทึกตามรายการ เป็นการบันทึกที่มีข้อรายการที่ต้องการประเมินกำหนดไว้ ช่วยให้สามารถวิเคราะห์เด็กแต่ละคนได้ค่อนข้างละเอียด เหมาะสมกับเด็กปฐมวัย

- แบบบันทึกการเลือกของเด็ก เป็นการบันทึกสิ่งที่เด็กเลือกปฏิบัติกิจกรรมหรือเลือกมุมเล่น ข้อพึงระวังในการใช้แบบบันทึกพฤติกรรม ควรบันทึกพฤติกรรมที่เด็กแสดงออก โดยไม่เพิ่มเติมความรู้สึกของผู้บันทึก หลังจากการบันทึกเสร็จสิ้น จึงจะดำเนินการแปลความพฤติกรรมและสรุปเป็นผลการประเมิน

๒. วิธีการสนทนา เป็นการสนทนารายบุคคลหรือเป็นกลุ่ม เพื่อประเมินความสามารถในการแสดงความคิดเห็นและพัฒนาการทางด้านการใช้ภาษาของเด็ก

เครื่องมือ

แบบบันทึกคำพูดหรือการสนทนาในกิจวัตรประจำวันหรือสถานการณ์ต่างๆ (ตัวอย่างหน้า ๑๒๑)

๓. วิธีการสัมภาษณ์ เป็นวิธีการพูดคุยกับเด็กเป็นรายบุคคล และควรจัดในสภาวะแวดล้อมที่เหมาะสม เพื่อไม่ให้เกิดความเครียดและวิตกกังวล ผู้เลี้ยงดูควรใช้คำถามที่เหมาะสม เปิดโอกาสให้เด็กได้คิดและตอบอย่างอิสระ จะทำให้ผู้เลี้ยงดูสามารถประเมินความสามารถทางสติปัญญาของเด็กและค้นพบศักยภาพในตัวเด็กได้ โดยบันทึกข้อมูลลงในแบบสัมภาษณ์ หรือสัมภาษณ์พ่อแม่สำหรับข้อมูลที่ต้องการเมื่อเด็กอยู่ที่บ้าน

๔. การรวบรวมผลงานที่แสดงออกถึงความก้าวหน้าแต่ละด้านของเด็กเป็นรายบุคคล โดยจัดเก็บรวบรวมไว้ในแฟ้มผลงาน (Portfolio) ซึ่งเป็นวิธีรวบรวมและจัดระบบข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวกับตัวเด็ก โดยใช้เครื่องมือต่างๆ รวบรวมเอาไว้อย่างมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน แสดงการเปลี่ยนแปลงของพัฒนาการแต่ละด้าน นอกจากนี้ยังรวมแบบฟอร์มต่างๆ เช่น แบบสอบถามผู้ปกครอง แบบสังเกตพฤติกรรม แบบบันทึกสุขภาพอนามัย ฯลฯ ที่แสดงความก้าวหน้าเอาไว้ในแฟ้มผลงาน เพื่อให้ผู้เลี้ยงดูจะได้ข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็กอย่างชัดเจนและถูกต้อง

ข้อควรพิจารณาในการเลือกเก็บข้อมูลไว้ในแฟ้มผลงาน มีดังนี้คือ

๔.๑ ข้อมูลที่แสดงถึงระดับพัฒนาการและความสำเร็จเกี่ยวกับกิจกรรมที่เด็กกระทำ ซึ่งได้มาจากเครื่องมือการประเมิน

๔.๒ ข้อมูลของเด็กที่ได้จากผู้ปกครองที่สะท้อนความก้าวหน้า

๕. การประเมินการเจริญเติบโตของเด็ก เด็กควรได้รับการชั่งน้ำหนักและวัดความยาวทุกครั้งไปตรวจสุขภาพ พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูเด็กควรติดตามการเจริญเติบโตของเด็ก สังเกตการเพิ่มของน้ำหนักและส่วนสูงที่เหมาะสมกับอายุ ตัวชี้วัดของการเจริญเติบโตในเด็กที่ใช้ทั่วไป ได้แก่ เส้นรอบศีรษะ ฟัน และน้ำหนักส่วนสูง

แนวทางประเมินการเจริญเติบโต มีดังนี้

๕.๑ **การวัดเส้นรอบศีรษะ** มีความสำคัญในการติดตามการเจริญเติบโตของสมอง ในเด็กที่มีเส้นรอบศีรษะเล็กกว่าปกติเมื่อเปรียบเทียบกับวัยของเด็ก อาจแสดงถึงความปกติของสมอง เช่น สมองเล็กกว่าปกติหรือกะโหลกศีรษะเชื่อมเร็วกว่าปกติ ซึ่งหากวินิจฉัยได้เร็วและส่งต่อเด็กไปรับการรักษาอย่างทันท่วงที จะช่วยแก้ไขความพิการนี้ได้ ในทำนองเดียวกัน ถ้าเส้นรอบศีรษะวัดได้มากกว่าปกติเมื่อเปรียบเทียบกับวัยของเด็ก ซึ่งแสดงถึงเด็กมีหัวโตผิดปกติ อาจเกิดจากโรค Hydrocephalus หรือมีน้ำในสมองมากกว่าปกติ โรคนี้หากวินิจฉัยได้เร็วและได้รับการรักษาอย่างทันท่วงที จะช่วยแก้ไขเป็นปกติได้เช่นกัน จึงควรวัดเส้นรอบศีรษะในเด็กอายุต่ำกว่า ๒ ปี ทุกครั้งที่ให้บริการ

ความยาวของเส้นรอบศีรษะ แสดงการเติบโตของสมอง วัดเหนือคิ้ว

แรกเกิด	ยาวประมาณ ๓๕ เซนติเมตร
อายุ ๔ - ๕ เดือน	กะหม่อมหลังปิดอย่างช้าไม่เกิน ๔ เดือน
อายุ ๑ ปี	เส้นรอบศีรษะเพิ่มขึ้นอีกปีละ ๑ เซนติเมตร
อายุ ๑ ปีครึ่ง	กะหม่อมหน้าปิดอย่างช้าไม่เกิน ๑ ปีครึ่ง
อายุ ๒ - ๕ ปี	เส้นรอบศีรษะเพิ่มขึ้นอีกปีละ ๑ เซนติเมตร

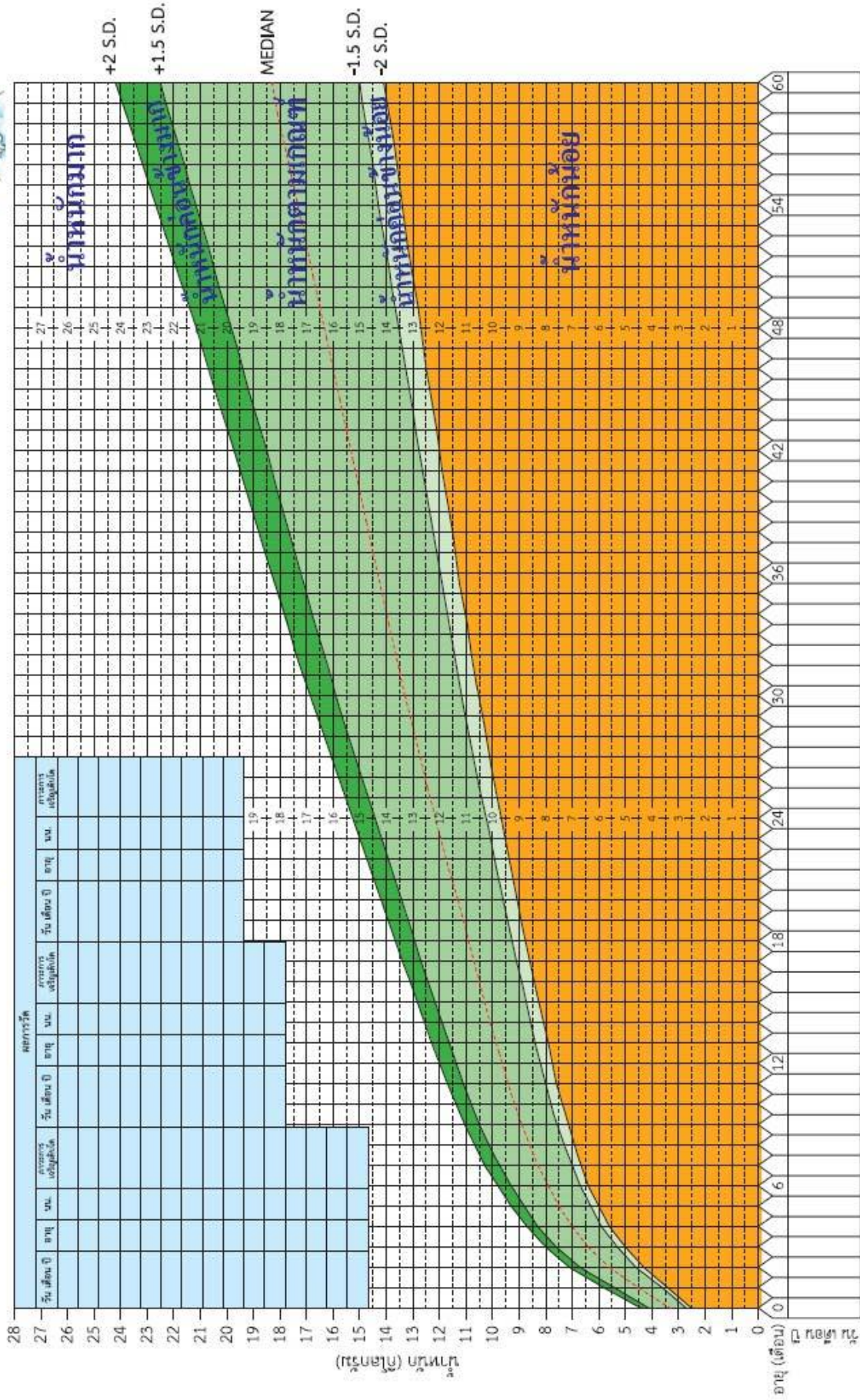
๕.๒ การประเมินการเจริญเติบโต โดยการชั่งน้ำหนัก วัดส่วนสูงและเส้นรอบศีรษะของเด็ก แล้วนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ปกติ ซึ่งจะบอกได้ว่าขณะนั้นการเจริญเติบโตเป็นปกติสำหรับวัยของเด็กหรือไม่ และบอกได้ว่าเด็กอยู่ในภาวะโภชนาการบกพร่องหรือไม่ ถ้าพบเด็กอยู่ในภาวะดังกล่าว จะได้ทำการรักษาแก้ไขได้ทันที่ที่ภาวะโภชนาการที่ดีเป็นรากฐานสำคัญของการมีสุขภาพดีตลอดชีวิต โดยเฉพาะในช่วงที่มีการเจริญเติบโตตั้งแต่ในครรภ์มารดาจนถึงวัยรุ่น เนื่องจากการเจริญเติบโตมีทั้งด้านสมองและร่างกาย หากขาดสารอาหาร สิ่งที่พบเห็นคือเด็กตัวเล็ก ผอม เตี้ย ซึ่งเป็นการแสดงออกทางด้านร่างกาย แต่ผลที่เกิดขึ้นมิใช่แค่เพียงด้านร่างกายเท่านั้น ยังมีผลต่อการพัฒนาสมองด้วย ทำให้สติปัญญาต่ำ เรียนช้า ไม่สนใจสิ่งแวดล้อม เมื่อเป็นผู้ใหญ่ ประสิทธิภาพการทำงานจะต่ำ ส่งผลต่อการพัฒนาประเทศ

ทั้งนี้ พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูสามารถสังเกตการเพิ่มขึ้นของน้ำหนักและส่วนสูงที่เหมาะสมกับอายุ โดยการจุดน้ำหนักลงในกราฟ ตามอายุของเด็กในแต่ละครั้งที่ไปชั่งน้ำหนักวัดส่วนสูง และเชื่อมโยงจุดน้ำหนักแต่ละจุด จะเห็นลักษณะการเจริญเติบโตของเด็ก ดังตัวอย่างกราฟที่ปรากฏในสมุดบันทึกสุขภาพแม่และเด็ก (เล่มสีชมพู) ของกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ต่อไปนี้

กราฟแสดงน้ำหนักตามเกณฑ์อายุ เพศชาย สำหรับพ่อแม่แม่ใช้ในการติดตามน้ำหนักของลูก

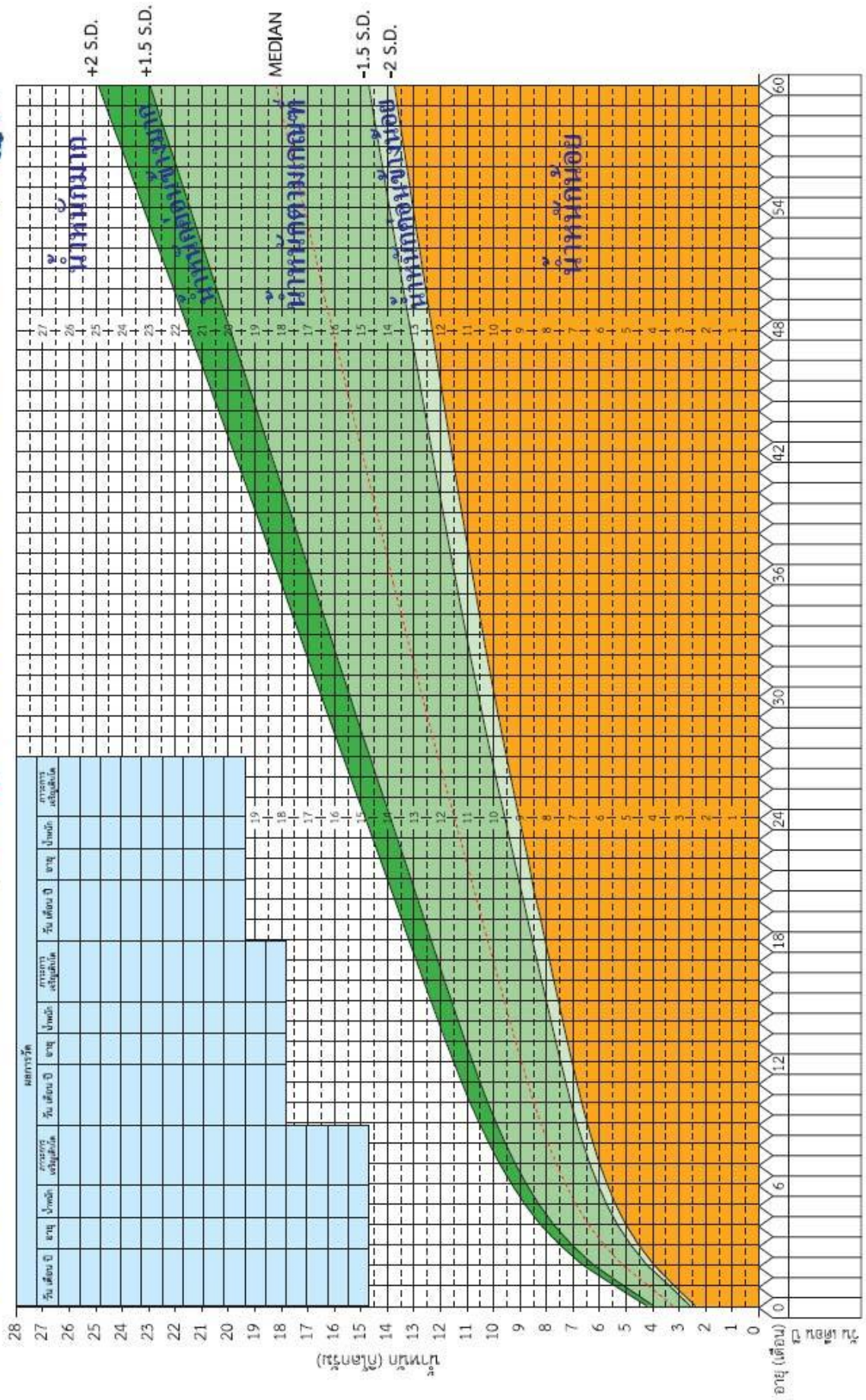

ข้อมูล : ประยุกต์จากมาตรฐานการเจริญเติบโตขององค์การอนามัยโลก ปี ค.ศ. 2006

จัดทำโดย สำนักโภชนาการ กรมอนามัย ปี พ.ศ. 2558

กราฟแสดงน้ำหนักตามเกณฑ์อายุ เพศหญิง สำหรับพ่อแม่ใช้ในการติดตามน้ำหนักของเด็ก

จัดทำโดย สำนักโภชนาการ กรมอนามัย ปี พ.ศ. 2558

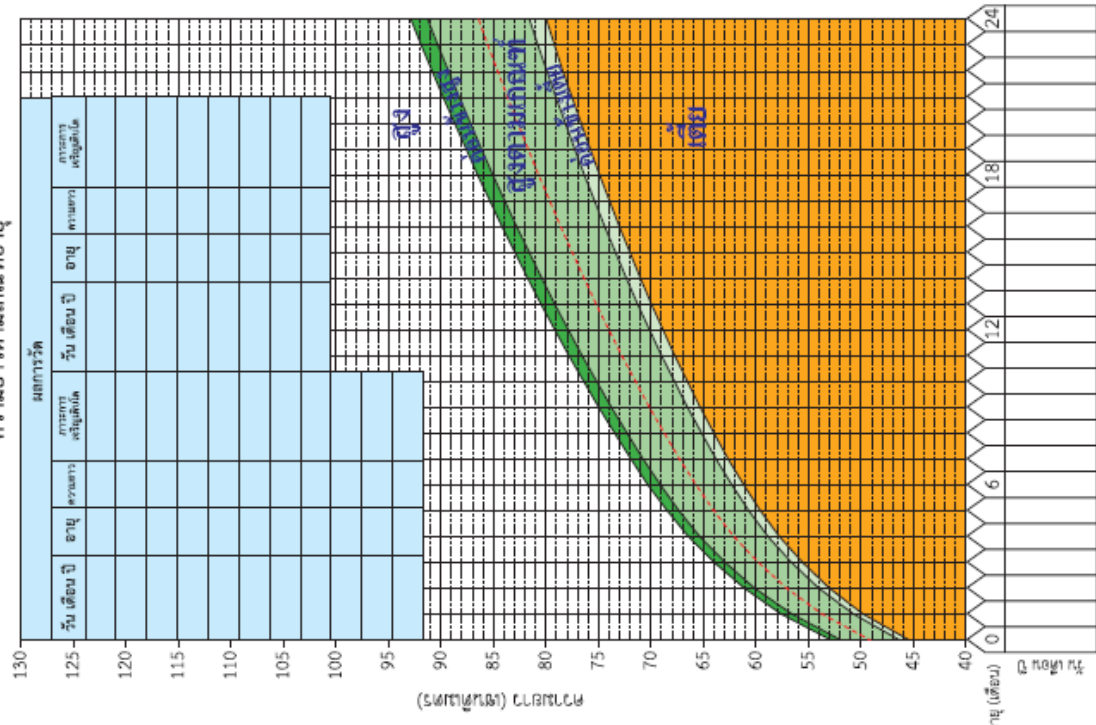
ข้อมูล : ประยุกต์จากมาตรฐานการเจริญเติบโตขององค์การอนามัยโลก ปี ค.ศ. 2006

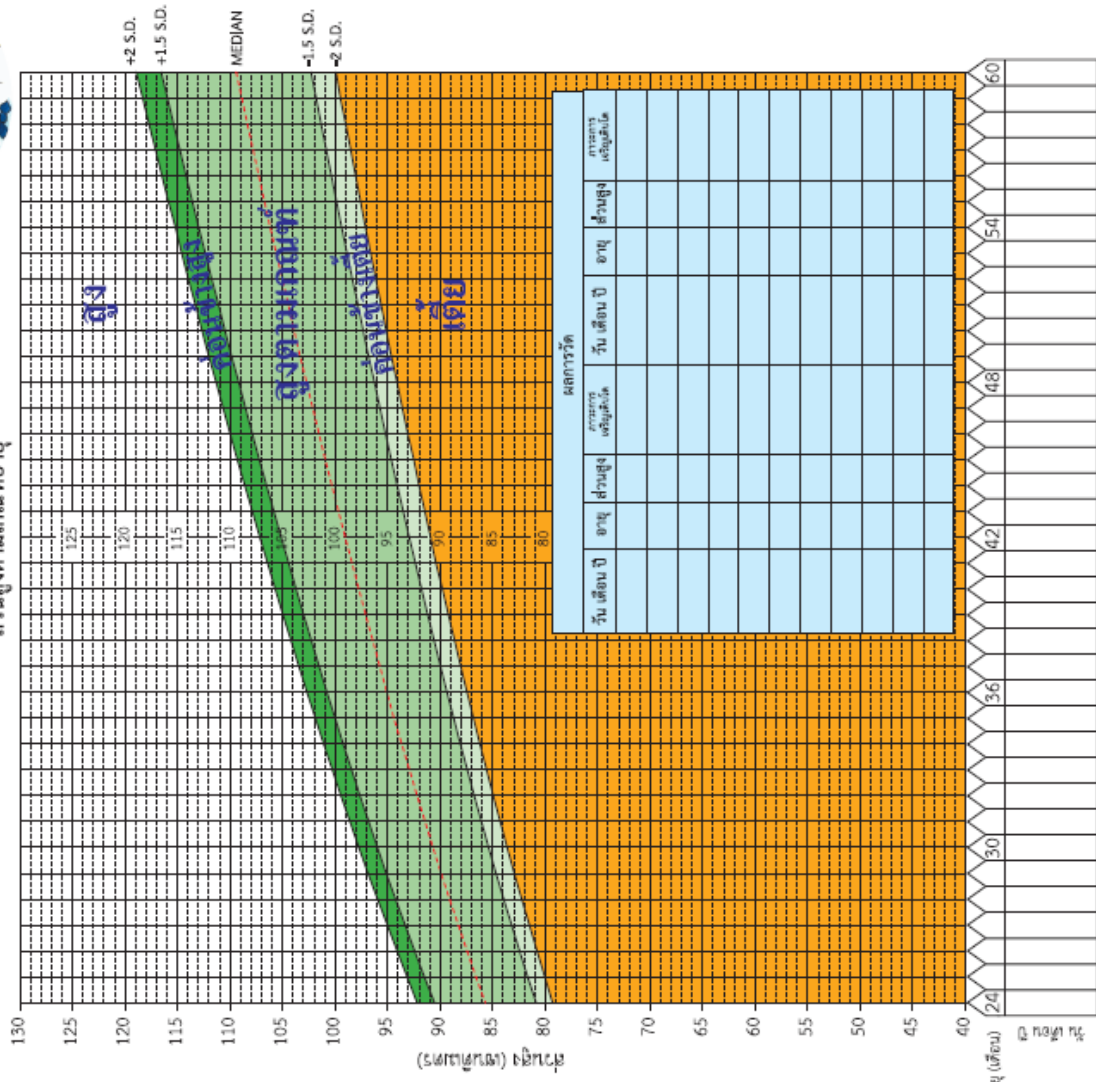

กราฟแสดงความยาว/ส่วนสูงตามเกณฑ์อายุ เพศหญิง สำหรับพ่อแม่ใช้ในการติดตามส่วนสูงของลูก

ความยาวตามเกณฑ์อายุ

ส่วนสูงตามเกณฑ์อายุ

ข้อมูล : ประมวลจากมาตรฐานการเจริญเติบโตขององค์การอนามัยโลก ปี ค.ศ. 2006

จัดทำโดย สำนักโภชนาการ กรมอนามัย ปี พ.ศ. 2558

นอกจากนี้พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูสามารถติดตามพัฒนาการเด็กอายุต่ำกว่า ๓ ปี โดยใช้แบบประเมินพัฒนาการ แบบบันทึกพฤติกรรมต่างๆ ดังนี้

ตัวอย่าง
แบบประเมินพัฒนาการ สำหรับพ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดู

แบบประเมินพัฒนาการเด็กแรกเกิด - ๓ ปี

อายุ	1 เดือน	2 เดือน	3-4 เดือน	5-6 เดือน
ด้านการเคลื่อนไหว	ท่าบนคว่ำ ยกศีรษะขึ้น ศีรษะไปข้างใดข้างหนึ่งได้ ☐ ทำได้ ☐ ทำไม่ได้ วันที่.....เดือน.....ปี	ท่าบนคว่ำ ยกศีรษะขึ้นได้ 45 องศา นาน 3 วินาที ☐ ทำได้ ☐ ทำไม่ได้ วันที่.....เดือน.....ปี	ยกแขนทั้งสองข้างขึ้นมาเล่นโดย เหยียดแขนออกห่างจากร่างตัว ☐ ทำได้ ☐ ทำไม่ได้ วันที่.....เดือน.....ปี	ก้มตัวขึ้นจากท่าบนคว่ำโดย เหยียดแขนทั้งสองข้างขึ้นได้ ☐ ทำได้ ☐ ทำไม่ได้ วันที่.....เดือน.....ปี
ด้านการใช้กล้ามเนื้อเล็ก และดัดนิ้วมือ		ตามองสารสิ่งของจากด้านหนึ่งไป อีกด้านหนึ่ง ☐ ทำได้ ☐ ทำไม่ได้ วันที่.....เดือน.....ปี	มองสารสิ่งของที่เคยซ่อนที่ได้จับ มุม 180 องศา ☐ ทำได้ ☐ ทำไม่ได้ วันที่.....เดือน.....ปี	เอื้อมมือหยิบ และใช้วัตถุไว้บน อยู่ในท่านอนหงาย ☐ ทำได้ ☐ ทำไม่ได้ วันที่.....เดือน.....ปี
ด้านการเข้าใจภาษา	มีการสะดุ้งหรือเกร็งตัวเมื่อ มีเสียงดังหรือเสียงสูงระดับปกติ ☐ ทำได้ ☐ ทำไม่ได้ วันที่.....เดือน.....ปี	มองหน้าผู้พูด ถิ่นนาน 5 วินาที ☐ ทำได้ ☐ ทำไม่ได้ วันที่.....เดือน.....ปี	หันตามเสียงได้ ☐ ทำได้ ☐ ทำไม่ได้ วันที่.....เดือน.....ปี	สนใจฟังคนพูดและทำท่าของ ไปที่จะเล่นที่ผู้ปกครองเล่นกับเด็ก นาน 1 นาที ☐ ทำได้ ☐ ทำไม่ได้ วันที่.....เดือน.....ปี
ด้านการใช้ภาษา		ท่าเสียงในลำคอ (เสียง "อู" หรือ "อือ") อย่างชัดเจน ☐ ทำได้ ☐ ทำไม่ได้ วันที่.....เดือน.....ปี	เปล่งเสียงเพื่อแสดงความรู้สึก ☐ ทำได้ ☐ ทำไม่ได้ วันที่.....เดือน.....ปี	เลียนแบบการยกหน้าเสียงได้ ☐ ทำได้ ☐ ทำไม่ได้ วันที่.....เดือน.....ปี
ด้านการช่วยเหลือ ตัวเองและสังคม	มองจอหน้าตัวนาน 1-2 วินาที ☐ ทำได้ ☐ ทำไม่ได้ วันที่.....เดือน.....ปี	เอื้อมมือส่งเสียงตอบโต้เมื่อ ผู้ปกครองแตะต้องตัวหรือพูดคุย ด้วย ☐ ทำได้ ☐ ทำไม่ได้ วันที่.....เดือน.....ปี	ยิ้มพักคนที่คุ้นเคย ☐ ทำได้ ☐ ทำไม่ได้ วันที่.....เดือน.....ปี	

อายุ ด้าน	7 – 9 เดือน	10 – 12 เดือน	13 – 18 เดือน	19 – 24 เดือน	25 – 30 เดือน	31 – 36 เดือน
ด้านการเคลื่อนไหว	เขยื้อนตัวให้มีแขนได้ค้ำน้ำหนัก อิสระในท่าทาง ☐ ทำได้ ☐ ทำไม่ได้ วันที่...เดือน...ปี	หย่อนตัวลงนึ่งจากท่ายืนโดย ใช้มือเกาะหรือจับแขนช่วย ทรง ☐ ทำได้ ☐ ทำไม่ได้ วันที่...เดือน...ปี	เดินลากของเล่น เช่น รถ สี่ล้อได้ ☐ ทำได้ ☐ ทำไม่ได้ วันที่...เดือน...ปี	กระโดดได้โดยช่วยเหลือ ☐ ทำได้ ☐ ทำไม่ได้ วันที่...เดือน...ปี	กระโดดเท้าพื้นได้ 2 ข้าง ☐ ทำได้ ☐ ทำไม่ได้ วันที่...เดือน...ปี	เดินขึ้นบันไดขึ้นบันไดได้เอง ☐ ทำได้ ☐ ทำไม่ได้ วันที่...เดือน...ปี ปีนบนบันไดขึ้นบันไดเอง ต่อเนื่องกัน ☐ ทำได้ ☐ ทำไม่ได้ วันที่...เดือน...ปี
ด้านการใช้มือหยิบ ถือ และถือถ้วยชาม	เก็บของเองไปที่หนึ่งหรือ พร้อมกันอยู่โดยประมาณ 2-3 วินาที ☐ ทำได้ ☐ ทำไม่ได้ วันที่...เดือน...ปี	จับถ้วยหรือเหยือกชามได้ ☐ ทำได้ ☐ ทำไม่ได้ วันที่...เดือน...ปี	จับเขียน(เป็นเส้น)บน กระดาษได้ ☐ ทำได้ ☐ ทำไม่ได้ วันที่...เดือน...ปี	วางอุปกรณ์ประกอบได้โดย สะดวกอุปบนกระดาษชนิดที่ มี 3 แบบได้ ☐ ทำได้ ☐ ทำไม่ได้ วันที่...เดือน...ปี	ขว้างลูกบอลอย่าง ต่อเนื่อง ☐ ทำได้ ☐ ทำไม่ได้ วันที่...เดือน...ปี	นำวัสดุ 2 ชนิด มาประกอบ ได้ตามคำสั่ง ☐ ทำได้ ☐ ทำไม่ได้ วันที่...เดือน...ปี
ด้านการจำภาพ	นับตามเสียงเขียนชื่อ ☐ ทำได้ ☐ ทำไม่ได้ วันที่...เดือน...ปี	บอกชื่อหรือคนมีของคำสั่ง ☐ ทำได้ ☐ ทำไม่ได้ วันที่...เดือน...ปี	จำตามคำสั่ง 2-3 คำ ☐ ทำได้ ☐ ทำไม่ได้ วันที่...เดือน...ปี	แสดงวัตถุตามคำสั่ง (ส่วนเด็ก 4 ขวบ) ☐ ทำได้ ☐ ทำไม่ได้ วันที่...เดือน...ปี	ชี้ชื่อวัตถุของร่างกายได้ 7 ส่วน ☐ ทำได้ ☐ ทำไม่ได้ วันที่...เดือน...ปี	พูดชื่อที่ประกอบ ด้วยคำ 3 คำติดต่อกันได้ประมาณ 4 ความหมาย ☐ ทำได้ ☐ ทำไม่ได้ วันที่...เดือน...ปี
ด้านการใช้ภาษา	ชกหนังสือหรือเล่มกับ หนังสือเล่มต่างๆ กันได้ ☐ ทำได้ ☐ ทำไม่ได้ วันที่...เดือน...ปี	แสดงความตั้งใจโดย ท่าทาง หรือเปล่งเสียง ☐ ทำได้ ☐ ทำไม่ได้ วันที่...เดือน...ปี	ตอบชื่อวัตถุได้ถูกต้อง ☐ ทำได้ ☐ ทำไม่ได้ วันที่...เดือน...ปี	เขียนคำพูดที่เป็นวลีประกอบ ด้วยคำ 2 คำ ☐ ทำได้ ☐ ทำไม่ได้ วันที่...เดือน...ปี	พูดตอบรับและปฏิเสธได้ ☐ ทำได้ ☐ ทำไม่ได้ วันที่...เดือน...ปี	ใส่กางเกงได้เอง ☐ ทำได้ ☐ ทำไม่ได้ วันที่...เดือน...ปี
ด้านความช่วยเหลือ ตัวเองและสิ่งรอบ	เล่นอิสระได้ ☐ ทำได้ ☐ ทำไม่ได้ วันที่...เดือน...ปี	เล่นสิ่งของตามประโยชน์ของ สิ่งของได้ ☐ ทำได้ ☐ ทำไม่ได้ วันที่...เดือน...ปี	เล่นการใช้สิ่งของตามหน้าที่ ได้มากขึ้น ☐ ทำได้ ☐ ทำไม่ได้ วันที่...เดือน...ปี	ใช้ช้อนตักอาหารกินเองได้ ☐ ทำได้ ☐ ทำไม่ได้ วันที่...เดือน...ปี	ล้างและเช็ดมือได้เอง ☐ ทำได้ ☐ ทำไม่ได้ วันที่...เดือน...ปี	

ที่มา คู่มือส่งเสริมพัฒนาการเด็กแรกเกิด - ๕ ปี สำหรับผู้ปกครอง, กรมสุขภาพจิต, กระทรวงสาธารณสุข.

ตัวอย่าง

แบบบันทึกพฤติกรรมของเด็ก สำหรับผู้เลี้ยงดู

สถานพัฒนาเด็ก.....

แบบบันทึกพฤติกรรมของเด็ก สำหรับผู้เลี้ยงดู

ชื่อ - สกุล ค.ช./ค.ญ. น้องอร วัน เดือน ปี เกิด.....

วัน เดือน ปี	พฤติกรรมของเด็ก	ความคิดเห็นผู้เลี้ยงดู
๒๐ สิงหาคม	น้องอรเดินขึ้น - ลงบันไดเลื่อนโดยใช้มือข้างหนึ่งจับราวบันได และก้าวเท้าวางบนขั้นบันไดเดียวกันก่อน	น้องอรใช้กล้ามเนื้อใหญ่ได้เหมาะสมกับวัย
๒๘ สิงหาคม	น้องอรนั่งเล่นหม้อข้าวหม้อแกงในมุมบ้าน มีน้องลักษณะนั่งเล่นกาน้ำชาอยู่ใกล้ๆ	น้องอรมีพัฒนาการทางการเล่นแบบคู่ขนาน ลักษณะต่างคนต่างเล่น
.....
.....
.....
.....
.....

ตัวอย่าง

แบบบันทึกคำพูด/การสนทนาของเด็ก สำหรับผู้เลี้ยงดู

สถานพัฒนาเด็ก.....

แบบบันทึกคำพูด/การสนทนาของเด็ก สำหรับผู้เลี้ยงดู

ชื่อ - สกุล ค.ช./ค.ญ. นื่องอร วัน เดือน ปี เกิด.....

วัน เดือน ปี	คำพูด/การสนทนาของเด็ก	ความคิดเห็นผู้เลี้ยงดู
๒๒ มิถุนายน	นื่องอรนั่งดูหนังสือนิทานภาพ และเรียกชื่อแมวหมา ช้าง	นื่องอรสามารถพูดสื่อความหมายจากภาพได้
๕ กรกฎาคม	นื่องอรถามผู้เลี้ยงดูว่า “นี่อะไร” ผู้เลี้ยงดูตอบว่า “แมว” นื่องอรถามผู้เลี้ยงดูต่อว่า “ทำไมแมวนอน”	นื่องอรรับรู้และเข้าใจความหมายของภาษาได้ตามวัย
.....
.....
.....
.....
.....

อนึ่ง การทำแบบบันทึกก่อนมาสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยของพ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดู และแบบบันทึกของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยถึงผู้ปกครองรายวัน เป็นสิ่งสำคัญ เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานทั้งพ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดู และผู้เลี้ยงดูเด็กในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยได้รับรู้และเข้าใจเด็ก เพื่อดำเนินกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการที่สอดคล้องและเหมาะสม พร้อมแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นต่อเด็ก ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่าง

แบบบันทึกก่อนมาสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยของพ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดู

แบบบันทึกก่อนมาสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยของพ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดู

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

ชื่อ - สกุล ด.ช./ด.ญ. ชื่อผู้บันทึก.....

ระบุความสัมพันธ์กับเด็ก.....

▶ พฤติกรรมทั่วไปของเด็ก

อาหารเข้า ☐ รับประทาน หรือ ☐ ดื่มนมอย่างเดียว ☐ ไม่ได้รับประทาน	การขับถ่าย ☐ ขับถ่ายปกติ หรือ ☐ ท้องผูก หรือ ☐ ท้องเสีย ☐ ไม่ขับถ่าย
การนอนกลางวัน ☐ เพียงพอ (ไม่ต่ำกว่า ๑๐ ชั่วโมง) ☐ ไม่เพียงพอ (ต่ำกว่า ๑๐ ชั่วโมง) หรือ ☐ มีผวา ละเมอ	อารมณ์ ☐ ปกติ ☐ ไม่ปกติ หรือ ☐ งอแงหงุดหงิด หรือ ☐ ร้องไห้
อุณหภูมิร่างกาย ☐ ปกติ ☐ มีไข้ ระบุ.....	บาดแผลและรอยฟกช้ำ ☐ ปกติ ☐ ไม่ปกติ มีบาดแผลและรอยฟกช้ำ ระบุ.....

▶ ข้อมูลอื่นๆ

.....

.....

.....

.....

ตัวอย่าง

แบบบันทึกของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยถึงผู้ปกครองรายวัน

สถานพัฒนาเด็ก.....

แบบบันทึกของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยถึงผู้ปกครองรายวัน

ชื่อ - สกุล ด.ช./ด.ญ.วัน เดือน ปี.....ชื่อผู้บันทึก.....

๑. พฤติกรรมกิจวัตรประจำวันของเด็ก

- การรับประทานอาหาร
 - อาหารว่าง/ดื่มนม.....
 - อาหารกลางวัน รับประทานอาหารได้ทั้งหมด รับประทานอาหารได้ด้วยตนเอง
- การขับถ่าย
 - เริ่มบอกได้เมื่อต้องการขับถ่าย บอกได้เมื่อต้องการขับถ่าย
- การนอนหลับพักผ่อนตอนกลางวัน
 - นอนหลับพักผ่อนได้ตามเวลา นอนหลับพักผ่อนโดยไม่ต้องกล่อมนอน
- การช่วยเหลือตนเอง
 - สวมเสื้อผ้าได้ สวมรองเท้าได้
- การรักษาความสะอาดของร่างกาย
 - ล้างมือก่อนและหลังรับประทานอาหารได้
 - แปรงฟันหลังรับประทานอาหารได้

๒. อารมณ์/ความรู้สึก

.....
.....

๓. การร่วมกิจกรรม เล่น/ร้องเพลง/ฟังนิทาน

- อยู่กับผู้อื่นได้
- ร่วมกิจกรรมได้ตลอดกิจกรรม
- พูด/บอกสิ่งที่ทำกิจกรรมได้

บันทึกเพิ่มเติม

.....
.....
.....

เมื่อสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยได้รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลสุขภาพ การเจริญเติบโต พัฒนาการและการเรียนรู้ สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยควรมีการเขียนรายงานสรุปพฤติกรรมและ พัฒนาการ รายสัปดาห์และรายเดือน ดังตัวอย่างการเขียนรายงานต่อไปนี้

ตัวอย่าง

การเขียนรายงานถึงพ่อแม่หรือผู้ปกครอง โดยผู้เลี้ยงดูในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยเป็นรายสัปดาห์และรายเดือน

ตัวอย่างที่ ๑

ในภาพรวมสัปดาห์ที่ผ่านมา น้องปุยฝ้ายปฏิบัติกิจวัตรประจำวันด้วยความสุข ชอบกิจกรรม ฟังนิทาน เมื่อลงเล่นสนาม น้องชอบเล่นม้าโยก น้องเริ่มเล่นกับเพื่อน คุณครูกำลังฝึกให้น้องปุยฝ้าย ร่วมกิจกรรมได้ตลอดกิจกรรม

ขอขอบคุณคุณแม่/ผู้ปกครองในความร่วมมือและให้การสนับสนุนค่ะ

ตัวอย่างที่ ๒

กิจกรรมในหนึ่งเดือนที่ผ่านมา จัดกิจกรรมการปลูกฝังความกตัญญูด้วยการร้องเพลง ฟังนิทาน ทำศิลปะ พิมพ์ภาพมือ น้องปุยฝ้ายพูดเล่าเรื่องเกี่ยวกับคุณแม่ คุณแม่เล่านิทานเรื่องก๊วกไก่ ปวดท้อง ธรรมชาติเด็กในวัยนี้รอคอยได้ในระยะเวลาสั้นๆ ยังรักและห่วงของ จึงอาจแบ่งปันสิ่งของ ให้เพื่อนๆ ได้น้อย คุณพ่อคุณแม่/ผู้ปกครองไม่ต้องกังวลเพราะพฤติกรรมเหล่านี้เป็นเรื่องปกติของเด็ก ช่วงวัยนี้ แต่คุณพ่อคุณแม่/ผู้ปกครองอาจช่วยส่งเสริมการแบ่งปันได้เมื่อมีโอกาสในเทศกาลต่างๆ อาจให้เด็กๆ นำขนมหรือสิ่งของมาแบ่งเพื่อนๆ ในห้องได้ค่ะ คุณครูก็จะจัดกิจกรรมที่สนับสนุน การแบ่งปันเพื่อพัฒนาน้องปุยฝ้ายต่อไปค่ะ

ขอขอบคุณคุณแม่/ผู้ปกครองในความร่วมมือและให้การสนับสนุนค่ะ

*** * * การบันทึกรายงานพฤติกรรมเด็ก ไม่ควรรายงานเชิงลบ
แต่เขียนเป็นลักษณะการส่งเสริมพฤติกรรมเพื่อแก้ปัญหา นั้น * * ***

บทที่ ๗

ปัญหาที่พบบ่อยและแนวทางการแก้ไข

๑. ปัญหาสุขภาพและการดูแลเบื้องต้น

เด็กแรกเกิด - ๓ ปี เป็นวัยที่ต้องการการดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด เพราะเด็กมีภูมิคุ้มกันต่ำทำให้มีการติดเชื้อได้ พ่อแม่และผู้เลี้ยงดูควรดูแลเด็กอย่างใส่ใจ และคอยสังเกตความผิดปกติของเด็กอย่างสม่ำเสมอเป็นประจำทุกวัน โดยเฉพาะเด็กวัยทารกซึ่งไม่สามารถบอกอาการผิดปกติหรืออาการที่เปลี่ยนแปลงได้ หากพบอาการผิดปกติพ่อแม่และผู้เลี้ยงดูต้องรู้จักสังเกตอาการผิดปกติอย่างละเอียดและให้การช่วยเหลืออย่างถูกต้องเพื่อช่วยบรรเทาอาการป่วยและป้องกันปัญหาไม่ให้ลุกลามรุนแรงขึ้นได้

อาการที่พบบ่อยในเด็กแรกเกิด - ๓ ปี

อาการที่พบบ่อย	สาเหตุ	การดูแลเบื้องต้น
สำรอกและอาเจียนหลังให้นม พบบ่อยในเด็กอายุ ๒ - ๓ เดือนแรก	<ul style="list-style-type: none">• เด็กได้รับนมเกินความต้องการของร่างกาย• ป้อนนมไม่ถูกวิธี ทำให้เด็กดูดอากาศเข้าไป	<ul style="list-style-type: none">• ให้เด็กเรอหลังให้นม โดยการอุ้มพาดบ่า• ป้อนนมให้ถูกวิธี• ถ้าอาเจียนบ่อยครั้งหรืออาเจียนพุ่ง รีบพาไปพบแพทย์
ลิ้นเป็นฝ้า พบบ่อยในทารกแรกเกิดมักจะมีฝ้าขาวหรือเรียกว่าฝ้าน้ำนม	<ul style="list-style-type: none">• ติดเชื้อราในช่องปาก• ไม่ได้ทำความสะอาดช่องปากหลังจากให้นม	<ul style="list-style-type: none">• ใช้ผ้าสะอาดชุบน้ำสุกเช็ดรอบกระพุ้งแก้มและลิ้น• ถ้าเช็ดฝ้าไม่ออก รีบพาไปพบแพทย์
สะดืออักเสบ มีเลือดออกบริเวณสะดือและมีกลิ่น	<ul style="list-style-type: none">• มีการติดเชื้อบริเวณสะดือ• สายสะดือหลุดไม่หมด	<ul style="list-style-type: none">• ทำความสะอาดสะดือ ๔ - ๖ ครั้ง/วัน โดยเช็ดด้วยแอลกอฮอล์แล้วปล่อยให้แห้ง• หากพบว่ารอบสะดือมีลักษณะบวมแดงหรือมีเลือดออก หรือมีกลิ่นเหม็น ควรรีบปรึกษาแพทย์

อาการที่พบบ่อย	สาเหตุ	การดูแลเบื้องต้น
<p>การแพ้อาหาร</p> <p>ช่วงขวบปีแรกของชีวิต มักพบว่าเด็กแพ้นมวัวมากที่สุด ซึ่งเด็กที่แพ้นมวัวจะมีโอกาสแพ้อาหารชนิดอื่นๆ ตามมาได้มากขึ้น เช่น ไข่ และอาหารทะเล อาการแพ้ที่พบบนนั้นแตกต่างกันตามความรุนแรง ตั้งแต่เล็กน้อย ปานกลาง และรุนแรงที่สุด อาการแพ้จะปรากฏทางผิวหนัง เช่น ผื่นลมพิษ ผื่นเม็ดทราย หากแพ้รุนแรงหรือที่เรียกว่า Anaphylactic Shock จะมีอาการปากบวม หน้าบวม จุกแน่นในคอ มีเสมหะในปอด หายใจไม่ได้ ปวดท้อง อาเจียน เป็นลม ความดันลดต่ำ อาจเกิดอาการช็อกและถึงกับเสียชีวิตได้</p>	<p>เมื่อเด็กรับประทานอาหารเข้าไปแล้วร่างกายจะสร้างภูมิต่อต้าน (Antibody) กับอาหารชนิดนั้นๆ ทำให้เกิดปฏิกิริยาบางอย่าง แล้วแสดงอาการแพ้ ออกมาในลักษณะต่างๆ ได้</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ควรส่งเสริมให้เด็กได้รับนมแม่อย่างน้อย ๖ เดือน แต่ถ้าเด็กมีอาการแพ้นม (วัว) และไม่สามารถรับนมแม่ได้ ต้องพิจารณาให้นมสูตรพิเศษสำหรับใช้ป้องกันที่เรียกว่า Hypoallergenic ซึ่งเป็นนมที่ย่อยสลายโปรตีนให้มีโมเลกุลขนาดเล็ก ทำให้โอกาสที่จะไปกระตุ้นการแพ้มีน้อยลง ซึ่งควรรับประทานนานถึง ๖ เดือน เพื่อป้องกันอาการแพ้นมวัวในเด็กได้ พอพ้น ๖ เดือนไปแล้วให้ลูกรับประทานนมสูตรปกติได้ • เริ่มอาหารเสริมเมื่ออายุ ๔ - ๖ เดือน ควรเลือกอาหารที่จะให้เด็กรับประทานโดยหลีกเลี่ยงอาหารที่กระตุ้นให้เกิดการแพ้ได้ง่าย เช่น ไข่ อาหารทะเล แล้วเปลี่ยนมารับประทานหมูหรือผักใบเขียวแทน โดยอาจให้เริ่มไข่แดงหลังอายุ ๖ เดือน ส่วนอาหารทะเลให้เริ่มรับประทานได้หลัง ๒ ขวบ วิธีนี้จะช่วยป้องกันอาการแพ้อาหารและช่วยสร้างภูมิต้านทานให้แข็งแรงสมบูรณ์ได้
<p>ไข้/ตัวร้อน</p> <p>มีอาการกระวนกระวาย ร้องกวน ตัวร้อนอุณหภูมิสูงกว่า ๓๘°C (๑๐๐.๔°F) หากไข้สูงอาจทำให้เด็กชักได้</p>	<ul style="list-style-type: none"> • เกิดจากการติดเชื้อ โดยโรคที่พบบ่อยร่วมกับอาการไข้ได้แก่ ไข้หวัด ไข้ออกผื่น โรคติดเชื้อทางเดินหายใจ โรคติดเชื้อทางเดินอาหาร ฯลฯ • เป็นปฏิกิริยาของร่างกายเมื่อมีสิ่งแปลกปลอม เช่น เชื้อโรคเข้าไปในร่างกาย 	<ul style="list-style-type: none"> • รายที่มีไข้ควรให้ดื่มน้ำ และพักผ่อนในที่ที่มีอากาศถ่ายเทสะดวกหรืออยู่ในที่โล่ง อากาศเย็นสบาย ไม่ควรใส่เสื้อผ้าหนาเกินไป เพราะจะทำให้ความร้อนในตัวระบายออกได้ไม่ดี • เช็ดตัวลดไข้โดยใช้ผ้าขนหนูชุบน้ำธรรมดาหรือน้ำอุ่นบิดพอหมาดๆ เช็ดตามบริเวณรักแร้ ซอกคอ ขาหนีบ ทำซ้ำในบริเวณดังกล่าว เช็ดตัวให้แห้ง แล้วใส่เสื้อผ้าที่ไม่หนาเกินไป หลังจากเช็ดตัวควรวัดอุณหภูมิซ้ำอีกครั้ง หากเช็ดตัวแล้วไข้ไม่ลด ควรพิจารณาปรึกษาแพทย์ • หากมีไข้ร่วมกับอาการซึม ไม่ดื่มนมหรือน้ำ และมีผื่นขึ้น หรือไข้สูงร่วมกับอาการชักหรือท้องเสีย ต้องรีบปรึกษาแพทย์

อาการที่พบบ่อย	สาเหตุ	การดูแลเบื้องต้น
<p>ไอ</p> <p>เป็นอาการตอบสนองของร่างกายต่อสิ่งแปลกปลอมที่กระตุ้นระบบทางเดินหายใจ โดยร่างกายพยายามจะกำจัดสิ่งเหล่านั้นออกมา</p>	<ul style="list-style-type: none"> • เกิดการติดเชื้อของระบบทางเดินหายใจส่วนบน เช่น หวัด ไซนัสอักเสบ และระบบทางเดินหายใจส่วนล่าง ได้แก่ หลอดลมอักเสบ ปอดอักเสบ เป็นต้น • โรคภูมิแพ้ • มีการระคายเคืองต่อเยื่อบุทางเดินหายใจ • มีสิ่งแปลกปลอมตกค้างในทางเดินหายใจ • มีการอุดตันของทางเดินหายใจจากก้อนเนื้ออกของต่อมน้ำเหลือง • มีก้อนเนื้ออกภายในปอด • มีความบกพร่องของระบบทางเดินหายใจ 	<ul style="list-style-type: none"> • ควรให้ดื่มน้ำอุ่นบ่อยๆ เพื่อลดและบรรเทาอาการไอ • หากพบว่าเด็กมีอาการไอผิดปกติ เช่น ไอเรื้อรัง หรือมีอาการเหนื่อยหอบ หายใจลำบาก ควรรีบปรึกษาแพทย์ • หากไอเรื้อรังเกิน ๓๐ วัน หรือมีอาการหอบ หายใจลำบากร่วมด้วย ต้องรีบปรึกษาแพทย์
<p>อาเจียน</p> <p>เป็นอาการที่เกิดจากการบีบตัวอย่างแรงของกระเพาะอาหารและกล้ามเนื้อหน้าท้องเพื่อขับสิ่งที่อยู่ในกระเพาะอาหารออกจากร่างกาย</p>	<ul style="list-style-type: none"> • เด็กได้รับนมไม่ถูกวิธีหรือมากเกินไป • มีการอุดตันของระบบทางเดินอาหาร • มีการติดเชื้อในระบบต่างๆ • มีอาการแพ้อาหาร/นม • ได้รับยาหรือสารพิษ • เรียกร้องความสนใจ • ถูกบังคับให้รับประทานอาหาร 	<ul style="list-style-type: none"> • หากเด็กมีอาการอาเจียนควรให้เด็กลดนมและหันหน้าไปข้างใดข้างหนึ่งเพื่อป้องกันการสำลักอาเจียนเข้าในหลอดลม เพราะจะทำให้เกิดโรคแทรกซ้อน เช่น โรคปอดอักเสบ • หากมีอาการอาเจียนบ่อยครั้ง ควรรีบพบและปรึกษาแพทย์ • หลังอาเจียนควรให้ลองจิบน้ำ และค่อยๆ เพิ่มเป็นให้อาหารอ่อนๆ ทีละน้อย และดูแลความสะอาดของปากและฟัน
<p>ท้องผูก</p> <p>เป็นอาการถ่ายอุจจาระไม่ปกติ ได้แก่ อุจจาระแห้งเป็นก้อนแข็ง ถ่ายลำบาก</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ได้รับอาหารที่มีกากใยหรือน้ำน้อยกว่าปริมาณที่ควรได้รับ • ไม่ได้ฝึกการขับถ่ายอย่างถูกต้อง • การทำงานของลำไส้ผิดปกติ • ขาดกิจกรรมเคลื่อนไหวร่างกาย 	<ul style="list-style-type: none"> • ควรให้เด็กดื่มน้ำในปริมาณที่เหมาะสมกับร่างกายต้องการ (๘ แก้วต่อวัน) • เพิ่มอาหารที่มีกากใย เช่น ผัก ผลไม้สด • ฝึกการขับถ่ายอุจจาระให้เป็นเวลา • ไม่บังคับ ตำหนิ หรือลงโทษ • หากเป็นบ่อยครั้งและรุนแรง ควรปรึกษาแพทย์

อาการที่พบบ่อย	สาเหตุ	การดูแลเบื้องต้น
<p>ท้องเดิน/ท้องร่วง</p> <p>เป็นอาการของการถ่ายอุจจาระเป็นน้ำมากกว่า ๓ ครั้งต่อวัน หรือถ่ายเหลวมาก หรืออุจจาระเป็นมูกเลือดเพียงครั้งเดียว ทำให้ร่างกายขาดน้ำและเกลือแร่ ถ้าเป็นมากจะมีอันตรายถึงชีวิตได้</p>	<ul style="list-style-type: none"> มีการติดเชื้อของระบบทางเดินอาหาร มีสิ่งมีพิษเจือปน แปะอาหารหรืออาหารไม่สะอาด เป็นโรคพยาธิบางชนิด 	<ul style="list-style-type: none"> ให้ผงเกลือแร่ชนิดของผสมน้ำตามที่กำหนด ถ้าไม่มีอาจใช้น้ำเกลือ หรือผสมเกลือแกง น้ำตาลทราย และน้ำให้รับประทาน ถ้าอุจจาระมาก มีอาเจียน ไข้สูง ให้รีบพาไปพบแพทย์
<p>ซັก</p> <p>เป็นอาการกระดูก เกร็งของกล้ามเนื้อแขน ขา ลำตัว อาจมีตาแดง นิ่งกััดฟันแน่น น้ำลายฟูมปาก ถ้ามีอาการซັกรุนแรงและนาน ทำให้ตัวเขียว สมองขาดออกซิเจนส่งผลกระทบต่อพัฒนาการและการเรียนรู้ได้</p>	<ul style="list-style-type: none"> มีไข้สูง มีการติดเชื้อทางระบบสมองและประสาท มีโรคซັก 	<ul style="list-style-type: none"> ให้ออนศิริษะต่ำ ตะแคงหน้าไปข้างใดข้างหนึ่ง ดูตเสมอหะ น้ำลาย และเศษอาหารออกจากปาก หากมีอาการซັกร่วมกับไข้ ให้เช็ดตัวลดไข้ และรีบพบแพทย์ ถ้าตัวร้อนจัดให้ใช้ผ้าขนหนูชุบน้ำบิดพอหมาดเช็ดตัวบ่อยๆ จนไข้ลด ในรายที่เป็นโรคซັก ต้องอยู่ในความดูแลของแพทย์
<p>เลือดกำเดาออก</p> <p>มีอาการเลือดออกทางจมูก เนื่องจากภายในเยื่อโพรงจมูกมีเส้นเลือดฝอยจำนวนมาก บางและเปราะ เลือดจึงออกง่าย</p>	<ul style="list-style-type: none"> เป็นผลภายในจมูก เนื่องจากการไซหรือแคะจมูก เยื่อโพรงจมูกแห้ง และได้รับการกระทบกระเทือน ตัวร้อนหรือเป็นหวัด เส้นเลือดฝอยในจมูกบางเปราะแตกง่าย 	<ul style="list-style-type: none"> ปลอบเด็กไม่ให้ตกใจ ให้เด็กนั่งก้มหน้า และใช้ผ้าชุบน้ำเย็นจัดหรือน้ำแข็งกดจมูกด้านนอกให้แน่น ให้หายใจทางปาก หากเลือดออกมาก ต้องรีบพาไปพบแพทย์
<p>หวัด/ไซหวัด</p> <p>มีอาการคัดจมูก น้ำมูกไหล จาม ระคายคอ ไออาจมีเสมหะ ถ้ามีไข้เรียกว่าไซหวัด</p>	<ul style="list-style-type: none"> ภูมิคุ้มกันต่ำ และได้รับเชื้อไวรัสและแบคทีเรียจากสภาพแวดล้อมภายนอก การเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ เกิดจากการแพ้ เช่น แพ้ฝุ่นละออง เกสรดอกไม้ ละอองฟาง ฯลฯ 	<ul style="list-style-type: none"> นอนหลับพักผ่อนให้เพียงพอ ให้ดื่มน้ำอุ่นบ่อยๆ ดูแลตามอาการลดไข้ หากมีไข้หรือตัวร้อนให้เช็ดตัว และหากพบว่าไข้สูงมาก ซึม หายใจผิดปกติ ให้รีบพาไปพบแพทย์

อาการที่พบบ่อย	สาเหตุ	การดูแลเบื้องต้น
<p>โรคผิวหนัง</p> <p>โรคผิวหนังในเด็กมีได้หลายโรค และเกิดจากสาเหตุต่างๆ กัน ดังนี้</p> <p>กลาก</p> <p>ผิวหนังเป็นผื่นแดง เป็นวงมีขุย หรือตุ่มแดงที่ขอบ มีอาการคัน เกิดขึ้นที่หน้า แขน ขา ศีรษะ ถ้าเป็นบริเวณศีรษะ จะทำให้ผมร่วง</p> <p>เก้ลิ้น</p> <p>ผิวหนังเป็นวง มีขุยละอองสีขาว หรือแดงเป็นดอกดวงเรียบไปกับผิวหนัง มีอาการคัน</p> <p>หิด</p> <p>ผิวหนังเป็นผื่นคันทั้งตัว โดยเฉพาะ บริเวณรักแร้ ง่ามนิ้วมือ อวัยวะเพศ สะดือ มีอาการคัน พุงอืด เป็นหนอง</p> <p>ผด</p> <p>ผิวหนังเป็นผื่นตุ่มสีแดงเม็ดเล็กๆ เกิดที่บริเวณไรผม หน้าผาก คอ หลังข้อพับ แขน ขา มีอาการคัน</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ได้รับเชื้อจากการสัมผัสผู้ป่วยที่เป็นโรคนี้นี้ • ติดเชื้อจากสัตว์เลี้ยงหรือพื้นดินที่มีเชื้อรา • มีเหงื่อออกมากและรักษาความสะอาดไม่เพียงพอ • ติดเชื้อจากการสัมผัสผู้ที่มีเชื้อหิดและเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มของผู้ที่มีเชื้อหิด • เด็กมีสุขภาพอนามัยไม่ดี ผิวหนังอักเสบ • อากาศร้อน • ร่างกายขับเหงื่อได้ไม่ดีพอ 	<ul style="list-style-type: none"> • รักษาความสะอาดร่างกายและเสื้อผ้า • ปรึกษาแพทย์และทายาตามแพทย์สั่ง • ปรึกษาแพทย์และทายาตามแพทย์สั่ง รักษาความสะอาดร่างกายและเสื้อผ้า • แยกเด็กที่เป็นหิดออกจากเด็กอื่น • ต้มเสื้อผ้าผู้ป่วยด้วยน้ำร้อนเพื่อทำลายเชื้อ • ไม่ใส่เสื้อผ้าร่วมกับผู้อื่น ทายาตามแพทย์สั่ง • อาบน้ำ ช่วยคลายร้อน • ใส่เสื้อผ้าที่อากาศถ่ายเทได้สะดวก • อยู่ในที่มีอากาศถ่ายเทได้สะดวก • ถ้าเป็นเรื้อรัง ควรไปพบแพทย์
<p>ภาวะน้ำหนักเกิน (โรคอ้วน)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • รับประทานอาหารมากเกินไปกว่าที่ร่างกายต้องการ ซึ่งจะทำให้สะสมเป็นไขมันตามส่วนต่างๆ ของร่างกาย • พันธุกรรม หากพ่อแม่เป็นโรคอ้วนจะมีความเสี่ยงต่อการเกิดโรคอ้วนในเด็กสูงขึ้น 	<ul style="list-style-type: none"> • ในเด็กต่ำกว่า ๒ ปี ไม่จำเป็นต้องลดน้ำหนัก แต่ควรดูแลและให้ความสนใจเกี่ยวกับการให้อาหารที่เหมาะสมตามวัย • ในเด็กมากกว่า ๒ ปี ควรให้ความสนใจในการลดปริมาณอาหารที่มีพลังงานสูง เช่น จำกัดอาหารที่มีความหวาน • ควรปลูกฝังนิสัยการบริโภคอาหารที่ดี เช่น ให้เด็กรับประทานอาหารเป็นเวลา ในปริมาณที่เหมาะสม • ควรให้เด็กมีกิจกรรมการเคลื่อนไหว หรือออกกำลังกาย

อาการที่พบบ่อย	สาเหตุ	การดูแลเบื้องต้น
การเขย่าเด็กอย่างรุนแรง	มักเกิดจากการเขย่าเด็กอย่างรุนแรงและกระชากกลับอย่างรวดเร็ว (Violently Shaken) เพราะต้องการให้เด็กหยุดร้องไห้ มีผลให้เส้นเลือดเล็กๆ ที่เชื่อมกันระหว่างเนื้อเยื่อของสมองฉีกขาดแล้วเลือดออก เส้นเลือดใหญ่ในสมองที่ยังไม่แข็งแรงของเด็กอ่อนจะเกิดการแตกปริ ฉีกขาด มีเลือดออก	<ul style="list-style-type: none"> อย่าจับเด็กเขย่าเพื่อต้องการให้เด็กหยุดร้องไห้ เพราะจะส่งผลทำให้เส้นเลือดในสมองเด็กเกิดการฉีกขาด เกิดภาวะเลือดออกในสมองเด็กได้ พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูควรมีอารมณ์ที่มั่นคงและเข้าใจพฤติกรรมการแสดงออกของเด็ก เช่น การร้องไห้ของเด็ก ควรหาสาเหตุที่เกิดขึ้น

๒. ปัญหาพฤติกรรมและการแก้ไข

พ่อแม่และผู้เลี้ยงดูนอกจากจะทำหน้าที่ดูแลเด็กแล้ว จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเป็นคนช่างสังเกต โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสังเกตพฤติกรรมที่ผิดปกติของเด็ก ทั้งนี้ จะได้ทราบการเปลี่ยนแปลงและลักษณะพฤติกรรมที่อาจเกิดขึ้นกับเด็กและแก้ไขได้ทันท่วงที พฤติกรรมผิดปกติที่พบบ่อยในเด็กแรกเกิด - ๓ ปี มีดังนี้

พฤติกรรม	ลักษณะพฤติกรรม	การแก้ไข
ร้องกวน	มักเกิดขึ้นกับทารกในช่วง ๓ - ๔ เดือนแรก อาการร้องในลักษณะนี้เกิดขึ้นได้ตามปกติในพัฒนาการ เนื่องจากระบบประสาทเด็กยังมีวุฒิภาวะไม่สมบูรณ์จึงไม่สามารถควบคุมการตอบสนองต่อสิ่งเร้าได้ดี	<ul style="list-style-type: none"> สังเกตว่าการร้องของเด็กเกิดจากสาเหตุอะไร เช่น เสื้อผ้าบางเกินไป เสื้อผ้าหนาเกินไป เจ็บป่วย มดกัด ฯลฯ ต้องแก้ที่สาเหตุ ควรตอบสนองต่อการร้องกวนของเด็กอย่างนุ่มนวลและสงบ อุ้มเด็กในท่าสบายหรือเทกกลมโยกตัวไปมาจะทำให้เด็กสบายตัวดีขึ้นได้ ไม่จำเป็นต้องอุ้มขึ้นหรือให้นมทุกครั้ง แต่จำเป็นต้องดูพูดสื่อสาร สัมผัสตัวเด็ก
ร้องก่ลั่น	เป็นพฤติกรรมกรร้องไห้อย่างรุนแรงของเด็กแล้วตามด้วยการก่ลั่น หายใจจนอาจทำให้เกิดภาวะหยุดหายใจและขาดออกซิเจนได้ พบได้ในช่วงวัย ๑ - ๒ ปี	<ul style="list-style-type: none"> หลีกเลี่ยงการขัดใจโดยการเบี่ยงเบนความสนใจ โน้มน้าว หรือห้ามด้วยความนุ่มนวล แต่หากเด็กเกิดอาการ ไม่ควรแสดงอาการตกใจหรือตามใจเด็ก หากเด็กร้องจนหยุดหายใจควรอุ้มเด็กหรือจัดให้เด็กนอนราบ เมื่อเด็กรู้สึกตัวควรเบนความสนใจไปจากเหตุกระตุ้น โดยล่อให้สนใจอย่างอื่นแทน

พฤติกรรม	ลักษณะพฤติกรรม	การแก้ไข
ร้องอาละวาด (Temper Tantrums)	การร้องอาละวาดเมื่อถูกขัดใจ อาจมีพฤติกรรมการกระแทกเท้า ลงนอนดิ้นกับพื้น ทูบตี หรือขว้างปา พบบ่อยในเด็กอายุ ๒ - ๕ ปี	<ul style="list-style-type: none"> ผู้ใหญ่ไม่ควรให้ความสนใจ ปลอบหรืออุ้มเด็กทุกครั้ง ที่เด็กร้องเมื่อถูกขัดใจ แต่ใช้วิธีเบนความสนใจไปสู่ สิ่งอื่น ไม่ตามใจเรื่องที่ถูกขัดใจ เมื่อเด็กเบาเสียงหรือหยุดร้องจึงเข้าไปหาพูดคุย ปลอบโยน และเปลี่ยนความสนใจเด็กไปเรื่องอื่น ในขณะที่เด็กร้องอาละวาดไม่ควรพูดตำหนิเด็ก หรือสั่งสอนเด็กซึ่งเด็กจะไม่ฟัง ควรนิ่งและให้พื้นที่ ที่ปลอดภัยให้เด็กร้องจนกว่าเด็กจะสงบหรือ ร้องน้อยลง แล้วจึงให้ความสนใจและพูดคุยด้วย
ดูดนิ้ว	การดูดนิ้วเป็นพฤติกรรมที่พบ ได้บ่อยและถือเป็นเรื่องปกติที่พบได้ ในเด็กเล็ก เด็กจะใช้การดูดนิ้วเป็น การให้ความพอใจกับตนเอง และดูดนิ้ว มากขึ้นเมื่อหิว ง่วงนอน หรือวิตกกังวล และเมื่อเด็กอายุ ๑ - ๒ ปี การดูดนิ้ว จะน้อยลง และหายไปก่อนอายุ ๓ - ๔ ปี	<ul style="list-style-type: none"> การดูดนิ้วในเด็กเล็กต่ำกว่า ๑ ปี ไม่จำเป็นต้องจัดการ กับปัญหานี้ แต่อาจใช้จุกนมหลอกแทนการดูดนิ้ว ซึ่งจะทำให้เลิกได้ง่ายกว่าการดูดนิ้ว หลังเด็กอายุ ๖ เดือน ไม่ควรให้เด็กดูดนิ้วหรือใช้ จุกนมหลอกตลอดเวลา ควรใช้ในกรณีง่วง หิว ไม่สบาย หรือเครียดเท่านั้น หากเด็กต้องการควรเบี่ยงเบน ให้สนใจเล่นกับเด็กแทนการดูดนิ้ว สำหรับเด็กอายุมากกว่า ๑ ปี ควรใช้วิธีเบนความสนใจ หรือชักชวนให้เด็กใช้มือทำกิจกรรม ไม่ควรตำหนิ หรือดูว่าเด็ก
รับประทานอาหารยาก	เป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นได้ร่วมกับ พฤติกรรมการเลือกอาหาร ไม่ชอบลอง อาหารใหม่ๆ	<ul style="list-style-type: none"> ควรปล่อยให้เด็กมีอิสระและมีโอกาสตักอาหาร รับประทานเองบ้าง ไม่บังคับป้อนจนเกินไป พยายามหลีกเลี่ยงการให้อาหารว่างหรือขนม ระหว่างมื้อมากเกินไป โดยเฉพาะเมื่อใกล้มื้ออาหาร ใช้วิธีเสริมแรงทางบวก โดยการชมเชยเมื่อเด็ก รับประทานอาหารได้
นอนละเมอ	การละเมอที่เด็กมีอาการเหมือน ตกใจกลัวอะไรขณะที่นอนหลับ เด็กอาจ ลุกขึ้นนั่งร้องไห้ นอนดิ้นไปมา หรืออาจ เดินลงจากเตียงโดยไม่รู้ตัว อาการเหล่านี้ อาจเกิดขึ้นนานประมาณ ๑๐ - ๓๐ นาที อาการเหล่านี้เมื่อเด็กตื่นขึ้นมา เด็กมักจำเหตุการณ์ไม่ได้ ไม่กลัวเหมือน กรณีฝันร้าย	<ul style="list-style-type: none"> ควรกอดและพูดปลอบเบาๆ ไม่ควรปลุกเด็ก รอให้อาการหยุดและเด็กหลับไปเอง

พฤติกรรม	ลักษณะพฤติกรรม	การแก้ไข
ฝันร้าย	สามารถเกิดขึ้นได้เป็นครั้งคราวในเด็กทุกคนและถือเป็นสิ่งปกติ ซึ่งเด็กที่ตื่นจากฝันร้ายมักจำความฝันและอาจตกใจกลัวได้อย่างมาก ขณะที่ฝันร้ายเด็กจะไม่มีอาการเคลื่อนไหวหรือส่งเสียง หากเด็กตื่นขึ้นในขณะนั้นเด็กอาจตกใจร้องกลัวและไม่กล้านอนคนเดียว	<ul style="list-style-type: none"> • ปลอบโยน พุดคุยให้เด็กคลายความกลัวหรือกล่อมให้เด็กนอนหลับต่อ • ดูแลอย่าให้เด็กเล่นหรือทำกิจกรรมที่โลดโผนจนเหนื่อยมากเกินไปในช่วงกลางวันหรือก่อนเข้านอน ตลอดจนไม่อ่านหนังสือนิทานที่เป็นเรื่องหวาดเสียวน่ากลัวก่อนนอน
พูดซ้ำ	เป็นปัญหาที่พบบ่อยในช่วงเด็กปฐมวัย โดยมีความบกพร่องของพัฒนาการทางภาษา ไม่สามารถสื่อสารได้เมื่ออายุ ๒ ปี	<ul style="list-style-type: none"> • ฝึกให้เด็กพูดหรือออกเสียงในสภาวะแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ ไม่คาดหวัง หรือบังคับว่าเด็กต้องออกเสียงหรือพูดตาม แต่ให้เด็กรู้สึกสนุกในการทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง • ควรชักชวนพุดคุย โดยเฉพาะคุยในสิ่งที่เด็กกำลังสนใจ ในเหตุการณ์ต่างๆ ในชีวิตประจำวัน • สอนให้พูดคำง่ายๆ ที่เด็กพบเห็นบ่อยในชีวิตประจำวัน หรือจากการเล่นนิทาน • หากเด็กอายุ ๒ ปีแล้วยังไม่สามารถสื่อสารได้ ควรพาเด็กไปพบแพทย์ เพื่อค้นหาปัญหา และสาเหตุที่พูดซ้ำ
เล่นอวัยวะเพศ	มักเกิดขึ้นตั้งแต่ขวบปีแรก เนื่องจากเด็กชอบสำรวจร่างกายตนเอง และอาจเล่นอวัยวะเพศซึ่งทำให้เกิดความเพลิดเพลิน และเมื่อเด็กวัย ๓ - ๕ ปี จะให้ความสนใจเรื่องเพศมากขึ้น รู้จักความแตกต่างระหว่างเพศ และอาจมีพฤติกรรมนี้มากขึ้น อาจเห็นเด็กใช้มือจับ ลูกคล้ออวัยวะเพศของตน พฤติกรรมเช่นนี้ปกติไม่เป็นบ่อย มักจะเป็นเฉพาะเวลาว่างนอน เงงา หรือเบื่อ	<ul style="list-style-type: none"> • ไม่ควรเพ่งเล็งที่การเล่นอวัยวะเพศของเด็ก แต่ควรให้ความดูแลเอาใจใส่และมีเวลาให้กับเด็กมากขึ้น • เบี่ยงเบนความสนใจโดยให้เด็กทำกิจกรรมอื่นแทน • ไม่ควรดูว่าหรือตำหนิด้วยการลงโทษรุนแรง

พฤติกรรม	ลักษณะพฤติกรรม	การแก้ไข
ก้าวร้าว	<ul style="list-style-type: none"> พบได้ตั้งแต่เด็กอายุ ๒ - ๖ ปี ที่ต้องมีการปรับตัวกับสิ่งแวดล้อมอย่างมาก ในขณะที่ความสามารถในการควบคุมตัวเองและทักษะในการแก้ไขความคับข้องใจยังมีอยู่จำกัด พบว่าเด็กที่มีพื้นอารมณ์ซึ่งเป็นเด็กเลี้ยงยากและไวต่อสิ่งกระตุ้น รวมถึงเด็กที่มีปัญหาด้านการสื่อสาร มีโอกาสมีพฤติกรรมก้าวร้าวมากกว่าเด็กทั่วไป 	<ul style="list-style-type: none"> ควรจัดการกับพฤติกรรมด้วยความสงบและจริงจัง พร้อมกับหัดให้เด็กรู้จักแสดงอารมณ์ที่เหมาะสมทีละน้อย ให้ความรัก ความอบอุ่นไปพร้อมๆ กับให้เหตุผล หากเกิดพฤติกรรมก้าวร้าวขึ้นให้จับมือหรือจับตัวเด็กไว้ทุกครั้ง พร้อมกับบอกเด็กว่า “ตีไม่ได้” หรือ “เตะไม่ได้” และพยายามลดความรุนแรงของพฤติกรรมโดยเบนความสนใจไปสู่กิจกรรมอื่นๆ หรืออาจใช้วิธี time out เป็นเวลา ๓ - ๕ นาที แล้วเบนความสนใจไปสู่กิจกรรมอื่น
การติดสื่อประเภทจอภาพ	พัฒนาการล่าช้า ความสนใจและสมาธิสั้น พฤติกรรมก้าวร้าว	<ul style="list-style-type: none"> พยายามหากิจกรรมอื่นที่เหมาะสมกับพัฒนาการ เช่น การวาดภาพอิสระ การร้องเพลง การประกอบอาหาร การเพาะปลูก เป็นต้น ควรควบคุมเวลาไม่ให้ยู่หน้าจอภาพเกินกว่า ๒๐ นาที/ครั้ง และ ๖๐ นาที/วัน และเด็กอายุต่ำกว่า ๒ ปี ห้ามอยู่หน้าจอภาพทุกประเภท

๓. บทบาทของพ่อแม่และผู้เลี้ยงดูในการปฐมพยาบาลแก่เด็กปฐมวัย

การปฐมพยาบาล เป็นการช่วยเหลือเบื้องต้นกับเด็กปฐมวัยที่ได้รับอุบัติเหตุหรือเจ็บป่วยอย่างกะทันหัน โดยอาจต้องใช้เครื่องมือหรืออุปกรณ์ที่เหมาะสมเพียงพอที่จะหาได้ในบริเวณนั้น เพื่อช่วยบรรเทาอาการไม่ให้เด็กได้รับอันตรายที่รุนแรงก่อนที่จะนำส่งโรงพยาบาลเพื่อให้แพทย์ทำการรักษาพยาบาลต่อไป ซึ่งการปฐมพยาบาลเป็นบทบาทที่สำคัญที่พ่อแม่และผู้เลี้ยงดูควรให้การเอาใจใส่ หากเกิดเหตุการณ์ซึ่งส่งผลกระทบต่อเด็กปฐมวัย จะได้รับให้การช่วยเหลือแก้ไขก่อนที่จะเกิดปัญหารุนแรงและอาจได้รับอันตราย อาการที่พบบ่อย ได้แก่

อาการที่สำคัญ	การดูแลเบื้องต้น	ข้อควรระวัง
<p>หกล้ม</p> <p>มักจะพบว่ามีอาการบาดเจ็บของอวัยวะต่างๆ เช่น บวม ชา ปวด หรืออาจกระดูกเคลื่อนหรือหักได้ หรืออาจทำให้เกิดบาดแผล มีเลือดออกได้</p>	<ul style="list-style-type: none"> หากพบว่ามีการบาดเจ็บที่ศีรษะ แต่เด็กรู้สึกตัวดี อาจเฝ้าสังเกตอาการ ได้แก่ ซึม อาเจียนพุ่ง ปวดศีรษะ ซึ่งมักเกิดอาการภายใน ๔๘ - ๗๒ ชั่วโมง หากมีอาการดังกล่าวควรส่งพบแพทย์ แต่หากพบว่าเด็กหมดสติไม่รู้สีกตัว แม้เป็นเพียงชั่วคราว ให้รีบส่งพบแพทย์ทันที หากกรณีที่สงสัยว่ามีการบาดเจ็บของอวัยวะต่างๆ แต่ไม่มีอาการของกระดูกหัก/เคลื่อน ให้ลดการเคลื่อนไหวของอวัยวะนั้นๆ อาจใช้ผ้าเย็นหรือน้ำแข็งประคบนาน ๑๐ - ๒๐ นาที ทุกชั่วโมง โดยเฉพาะภายใน ๒๔ ชั่วโมงแรก ส่วนในกรณีที่เกิดนานกว่า ๒๔ - ๔๘ ชั่วโมง ให้ใช้ผ้าอุ่นหรือน้ำอุ่นประคบ เพื่อช่วยให้เลือดที่คั่งถูกดูดซึมกลับไปเร็วขึ้น หากกรณีที่มีเลือดออกให้ใช้ผ้าก๊อช สำลี หรือผ้าสะอาดกดบริเวณที่มีเลือดออกด้วยความแรงเล็กน้อย เพื่อให้เลือดหยุดและทำความสะอาดแผล 	<ul style="list-style-type: none"> ควรจัดวางของให้เป็นระเบียบ ตู้วางของต้องวางบนพื้นราบที่มั่นคง อุปกรณ์ เครื่องเล่นสนาม ต้องหมั่นคอยสำรวจเรื่องความปลอดภัย และต้องไม่สูงเกิน ๑๕๐ ซม. และแต่ละชั้นต้องวางห่างกันมากกว่า ๑๘๐ ซม. อุปกรณ์ เครื่องเล่นสนามควรวางบนพื้นที่มั่นคง มีการยึดฐานให้แข็งแรง และควรเป็นพื้นที่มีความยืดหยุ่น ลดการกระแทก เช่น ฟินยาง ฟินโฟม ในกรณีที่วางบนพื้นทรายควรวางให้ลึกอย่างน้อย ๒๐ ซม.

อาการที่สำคัญ	การดูแลเบื้องต้น	ข้อควรระวัง
<p>บาดแผล</p> <p>บาดแผลที่เกิดจากการได้รับอุบัติเหตุ เช่น ที่นิ้ว แขน ขา มือ เข่า เป็นต้น ซึ่งอาจเป็นแผลเปิด บวมแดง มีเลือดออกมาด้านนอก และพบว่า มีฝุ่น กรวด ทราย ดิน หรือวัตถุแปลกปลอมอยู่บริเวณบาดแผลร่วมด้วย ซึ่งเป็นสาเหตุนำไปสู่การติดเชื้อ</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ตรวจสอบประเมินบาดแผลอย่างละเอียดว่า บาดแผลมีลักษณะเช่นไร มีอาการบาดเจ็บไปยังอวัยวะใกล้เคียงหรือไม่ • ทำความสะอาดบาดแผลด้วยน้ำสบู่ น้ำสะอาด หรือน้ำเกลือสะอาด เพื่อชำระล้างสิ่งสกปรก และวัตถุแปลกปลอมออกจากแผล • ควรพยายามป้องกันการติดเชื้อที่ผิวหนัง ด้วยยาปฏิชีวนะเฉพาะที่ในบริเวณที่เป็นแผล หลังทำความสะอาดแผลเรียบร้อยแล้ว แต่ไม่แนะนำให้ใช้ยา แอลกอฮอล์ ยาแดง ยาไฮโดรเจนเปอร์ออกไซด์ทาตรงตำแหน่งที่เป็นแผลโดยตรง เพราะสีของยาอาจบดบังการนำสิ่งแปลกปลอมออกจากแผล และอาจทำให้เกิดการระคายเคืองแผลได้ • หากเป็นแผลถลอกขนาดเล็กอาจเปิดแผลไว้ หลังทำความสะอาดแล้ว แต่หากเป็นแผลเปิดที่ใหญ่ให้ใช้พลาสติกปิดแผลหลังทำความสะอาดร่วมกับการใช้ยาปฏิชีวนะชนิดทาเฉพาะที่ • ทำความสะอาดแผลด้วยน้ำเกลือทุกวัน อย่างน้อยวันละ ๑ - ๒ ครั้งหลังอาบน้ำ และดูแลแผลจนกระทั่งแผลเริ่มแห้ง • หากแผลอักเสบติดเชื้อจะมีอาการบวมแดง เจ็บ อาจมีหนองและมีไข้ ให้รีบพบแพทย์ 	<ul style="list-style-type: none"> • ทำความสะอาดหลังเกิดบาดแผลทันที ไม่จำเป็นต้องใช้น้ำยาทำความสะอาดพิเศษ หรือสบู่ฆ่าเชื้อโรคทางการแพทย์ ฟอกแผลทุกครั้งที่ทำความสะอาด ควรใช้น้ำธรรมดาและน้ำสบู่ล้างสิ่งสกปรกหรือสิ่งแปลกปลอมออกไปก่อน หลังจากนั้นจึงพิจารณาใช้ยาปฏิชีวนะเฉพาะที่ ปิดแผล ดูแลให้แผลแห้ง ไม่เปียกชื้น
<p>แผลไฟไหม้ น้ำร้อนลวก</p>	<p>ควรล้างแผลด้วยน้ำสะอาดในปริมาณที่เหมาะสมกับแผล หลังจากนั้นควรทาแผลด้วยยาทาสำหรับแผลไฟไหม้ น้ำร้อนลวก ซึ่งสามารถป้องกันเชื้อแบคทีเรีย ให้ความชุ่มชื้น และเสริมสร้างซ่อมแซมเซลล์ผิวหนังที่ถูกทำลายจากแผลไฟไหม้</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ไม่ควรทาแผลด้วยยาสีฟัน น้ำปลา เหล้าขาว เนย หรือโลชั่น • หากเป็นแผลไฟไหม้ที่มีบริเวณใหญ่ หลังจากปฐมพยาบาลเบื้องต้นแล้ว ให้รีบนำส่งโรงพยาบาล

อาการที่สำคัญ	การดูแลเบื้องต้น	ข้อควรระวัง
เลือดกำเดาไหล	<ul style="list-style-type: none"> พยายามห้ามเลือดโดยการบีบที่ปีกจมูกทั้ง ๒ ด้วยนิ้วโป้งและนิ้วชี้ และนั่งก้มหน้า ให้เด็กหายใจทางปากเป็นเวลาประมาณ ๕ - ๑๐ นาที ซึ่งระยะเวลาในการห้ามเลือดขึ้นอยู่กับปริมาณที่เลือดออก หรือใช้ของเย็น เช่น ถูน้ำแข็ง เจล หรือผ้าเย็นประคบที่บริเวณจมูกร่วมด้วย หลีกเลี่ยงการแคะจมูกซ้ำ เพราะจะทำให้เลือดไหลออกมาซ้ำได้ 	หากปฐมพยาบาลเบื้องต้นแล้วยังมีเลือดกำเดาไหลออกมาเป็นจำนวนมาก หรือเป็นเวลานานมากกว่า ๒๐ นาที ควรรีบพบแพทย์ทันที
ชักหมดสติ อาจเป็นการชักจากไข้หรือโรคลมชัก หรือความผิดปกติในสมอง	<ul style="list-style-type: none"> คลายเสื้อผ้าออก จับให้เด็กนอนพื้นราบในท่านอนหงายหรืออนตะแคงโดยหันศีรษะไปทางด้านใดด้านหนึ่ง เพื่อให้ทางเดินหายใจเปิดและป้องกันการสำลัก หากเด็กมีไข้ร่วมด้วยกับการชัก ให้ช่วยเช็ดตัวลดไข้ ประเมินลักษณะอาการชักและระยะเวลาในการชัก เพื่อเป็นข้อมูลให้กับแพทย์ขณะนำเด็กส่งโรงพยาบาล 	<ul style="list-style-type: none"> ห้ามใช้สิ่งของ เช่น ช้อน หรือนิ้วของผู้ช่วยเหลือ งดปากขณะเด็กกำลังชัก เพราะอาจทำให้เด็กฟันหัก เกิดการบาดเจ็บ ห้ามป้อนยาใดๆ ทางปากขณะเกิดอาการชัก ไม่ควรอุ้ม เขย่า หรือตีเด็ก เพื่อให้รู้สึกตัว ห้ามกอดรัด ยึดตรึงเด็กขณะชัก เพราะอาจทำให้กระดูกหัก

กล่าวโดยสรุป ปัญหาที่พบบ่อยและแนวทางแก้ไขในเรื่องปัญหาสุขภาพ ปัญหาพฤติกรรม ตลอดจนบทบาทพ่อแม่และผู้เลี้ยงดูในการปฐมพยาบาลแก่เด็กปฐมวัยที่มีอายุต่ำกว่า ๓ ปี เป็นองค์ความรู้พื้นฐานที่มีความสำคัญมาก เพราะทุกปัญหาหากได้รับการแก้ไข ช่วยเหลือ บำบัด และป้องกันแต่แรกเริ่มจะนำไปสู่การเพิ่มพูนคุณภาพของการอบรมเลี้ยงดูและส่งเสริมการเรียนรู้ได้ บุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัยจึงควรร่วมมือกันอย่างใส่ใจและคำนึงถึงคุณภาพของเด็กเป็นสำคัญ

บทที่ ๘

การช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่เป็นกลุ่มเป้าหมายเฉพาะนั้น สามารถจัดการศึกษาได้หลายรูปแบบ ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้มีความยืดหยุ่น สนองต่อความแตกต่างและความต้องการของกลุ่มเป้าหมายต่างๆ ให้มีความหลากหลายในทางปฏิบัติที่ใช้ในการพัฒนาคุณภาพเด็กให้เหมาะสมกับบริบทและความพร้อมของสถานศึกษาแต่ละแห่ง โดยเด็กกลุ่มเป้าหมายเฉพาะนี้ หากได้รับการช่วยเหลือที่เหมาะสมตั้งแต่แรกพบปัญหา ควบคู่กับการบำบัดที่จำเป็นต่างๆ ก็จะสามารถพัฒนาเด็กให้เต็มตามศักยภาพได้ เช่น เด็กพิการ ควรได้รับการดูแลและการช่วยเหลือจากผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ร่วมกับการช่วยเหลือที่เหมาะสมกับลักษณะเฉพาะของเด็ก เพื่อพัฒนาศักยภาพของเด็กให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ในทางตรงกันข้าม หากเด็กพิการถูกละเลย ไม่ได้รับการดูแลและการช่วยเหลือตั้งแต่แรกเริ่ม ส่งผลทำให้เด็กเกิดปัญหาทางพัฒนาการและการเรียนรู้ได้ และเป็นภาระของสังคมในเวลาต่อมา

กลุ่มเป้าหมายเฉพาะ หมายถึง เด็กปฐมวัยที่มีสภาพร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ หรือจิตใจที่แตกต่างจากเด็กปกติทั่วไป หรือมีประสบการณ์สำคัญในชีวิตที่ส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรงจนทำให้ไม่สามารถดำเนินชีวิตและพัฒนาได้ตามศักยภาพที่แท้จริงของตนได้ หากไม่ได้รับการปรับแนวทางการจัดการศึกษาและการช่วยเหลือที่เหมาะสมกับความต้องการเฉพาะของเด็ก ซึ่งความแตกต่างดังกล่าวนี้อาจเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาตั้งแต่อยู่ในครรภ์ ขณะคลอด หลังคลอด หรือเมื่อเด็กเข้าสู่วัยทารก วัยเตาะแตะ หรือเมื่อเข้าเรียนในสถานศึกษา และความแตกต่างนี้ไม่จำเป็นต้องคงอยู่ถาวร อาจส่งผลต่อพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย ได้แก่

๑. เด็กพิการ หมายถึง เด็กที่มีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคม เนื่องจากมีความบกพร่องทางการเห็น การได้ยิน การเคลื่อนไหว การสื่อสาร จิตใจ อารมณ์ พฤติกรรม สติปัญญา การเรียนรู้ หรือความบกพร่องอื่นใด ประกอบกับมีอุปสรรคในด้านต่างๆ และมีความต้องการจำเป็นพิเศษทางการศึกษาที่จะต้องได้รับความช่วยเหลือด้านหนึ่งด้านใด เพื่อสามารถปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคมได้อย่างบุคคลทั่วไป

ลักษณะเด็กพิการมีหลากหลายประเภท ซึ่งหน่วยงานของรัฐได้กำหนดและแบ่งประเภทความพิการไว้ เพื่อสะดวกต่อการช่วยเหลือและจัดการศึกษา ตลอดจนสิทธิประโยชน์ต่างๆ ที่เหมาะสมตามประเภทความพิการ ของบุคคลนั้นๆ โดยกระทรวงศึกษาธิการซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับบุคคล ทุกระดับ ได้จำแนกประเภทของความพิการออกเป็น ๙ ประเภท ดังนี้

๑.๑ เด็กที่มีความบกพร่องทางการมองเห็น หมายถึง เด็กที่สูญเสียการเห็นตั้งแต่ระดับเล็กน้อย จนถึงตาบอดสนิท

๑.๒ เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน หมายถึง เด็กที่สูญเสียการได้ยินตั้งแต่ระดับหูตึงน้อย (มีการสูญเสียการได้ยินที่ความดังของเสียงตั้งแต่ระดับ ๔๐ ถึง ๙๐ เดซิเบล) ถึงระดับหูหนวก (มีการสูญเสียการได้ยิน ที่ความดังของเสียงตั้งแต่ ๙๐ เดซิเบล) ลักษณะของเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินจะส่งผลต่อการพัฒนาการ ทางภาษา ซึ่งจะพบปัญหาทางการพูด กล่าวคือ พูดได้น้อย พูดไม่ชัด ต้องใช้ภาษาท่าทางหรือภาษามือ รวมถึง การใช้ภาษาค่อนข้างจำกัด ไม่ถูกไวยากรณ์ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ และการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมยาก

๑.๓ เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา หมายถึง เด็กที่มีความจำกัดอย่างชัดเจนในการปฏิบัติตน ในการทำกิจกรรมในชีวิตประจำวัน โดยมีลักษณะเฉพาะคือความสามารถทางสติปัญญาต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ยปกติ ร่วมกับความจำกัดของทักษะการปรับตัวอีกอย่างน้อย ๒ ทักษะ จาก ๑๐ ทักษะ ได้แก่ การสื่อความหมาย การดูแล ตัวเอง การดำรงชีวิตภายในบ้าน ทักษะทางสังคม/การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น การรู้จักใช้ทรัพยากรในชุมชน การรู้จัก ดูแลควบคุมตนเอง การนำความรู้มาใช้ในชีวิตประจำวัน การทำงาน การใช้เวลาว่าง การรักษาสุขภาพอนามัยและความปลอดภัย ซึ่งอาการเหล่านี้ต้องแสดงก่อนอายุ ๑๘ ปี โดยประเภทของความบกพร่องทางสติปัญญาแบ่งได้เป็น ๔ ประเภท ดังนี้

๑) ความบกพร่องทางด้านสติปัญญาระดับเล็กน้อย (เขาว์ปัญญา ๕๐ - ๗๐) เป็นความบกพร่อง ทางสติปัญญาที่เรียนได้

๒) ความบกพร่องทางด้านสติปัญญาระดับกลาง (เขาว์ปัญญา ๓๕ - ๔๙) เป็นความบกพร่อง ทางสติปัญญาที่พอฝึกได้ มีการพัฒนาทางด้านภาษาค่อนข้างจำกัด สามารถช่วยเหลือตัวเองขั้นพื้นฐานได้

๓) ความบกพร่องทางด้านสติปัญญาระดับรุนแรง (เขาว์ปัญญา ๒๐ - ๓๔) เป็นความบกพร่อง ทางสติปัญญาที่ต้องได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์ และได้รับการดูแลที่เหมาะสมร่วมด้วย

๔) ความบกพร่องทางด้านสติปัญญาระดับรุนแรงมาก (เขาว์ปัญญาต่ำกว่า ๒๐) เป็นความบกพร่อง ทางสติปัญญาที่มีความจำกัดเฉพาะด้าน ต้องได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์และได้รับการดูแลอย่าง ใกล้ชิด มีข้อจำกัดอย่างมากทางด้านภาษา การดูแลตัวเองในระดับพื้นฐานทำได้เล็กน้อยหรือทำไม่ได้เลย

๑.๔ เด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกายหรือการเคลื่อนไหว หรือสุขภาพ หมายถึง เด็กที่มีอวัยวะ ไม่สมบูรณ์ อวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่งหรือหลายส่วนขาดหายไป กระดูกและกล้ามเนื้อพิการ เจ็บป่วยเรื้อรังรุนแรง มีความพิการของระบบประสาท มีความลำบากในการเคลื่อนไหวซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการศึกษาในสภาพปกติ ทั้งนี้ ไม่รวมคนที่มีความบกพร่องทางประสาทสัมผัส ได้แก่ ตาบอด หูหนวก

๑.๕ เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ หมายถึง เด็กที่มีความบกพร่องอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่าง ในกระบวนการพื้นฐานทางจิตวิทยาที่เกี่ยวกับความเข้าใจ หรือการใช้ภาษา ซึ่งจะมีผลทำให้มีปัญหาในการฟัง การพูด การคิด การอ่าน การเขียน การสะกด หรือการคิดคำนวณ รวมทั้งสภาพความบกพร่องในการรับรู้ สมองได้รับบาดเจ็บ การปฏิบัติงานของสมองสูญเสียไป มักพบปัญหาในเด็กวัยเรียน

๑.๖ เด็กที่มีความบกพร่องทางการพูดและภาษา หมายถึง เด็กที่มีความบกพร่องในเรื่อง การออกเสียงพูดที่ไม่ใช่สาเหตุของการสูญเสียการได้ยิน เช่น เสียงผิดปกติ อัตราความเร็วและจังหวะการพูด ผิดปกติ หรือคนที่มีความบกพร่องในเรื่องของความเข้าใจ และหรือการใช้ภาษาพูด การเขียน และหรือระบบ สัญลักษณ์อื่นที่ใช้ในการติดต่อสื่อสาร ซึ่งอาจเกี่ยวกับรูปแบบของภาษา เนื้อหาของภาษา และหน้าที่ของภาษา

๑.๗ เด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรมหรืออารมณ์ หมายถึง เด็กที่แสดงพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปจาก เด็กปกติทั่วไป และพฤติกรรมเบี่ยงเบนนี้ส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ของเด็กและผู้อื่น เป็นผลมาจากความขัดแย้ง ของเด็กกับสภาพแวดล้อม หรือความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในตัวเด็ก ซึ่งทำให้ไม่สามารถเรียนรู้ ขาดสัมพันธภาพกับเพื่อน หรือผู้เกี่ยวข้อง มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมเมื่อเปรียบเทียบกับเด็กในวัยเดียวกัน มีความเก๋กตทางอารมณ์ โดยแสดงออกทางร่างกาย ซึ่งบางคนมีความบกพร่องที่เป็นปัญหาอย่างมาก และปัญหาพฤติกรรมนั้นเป็นไป อย่างต่อเนื่อง ไม่เป็นที่ยอมรับทางสังคม

๑.๘ เด็กออทิสติก หมายถึง เด็กที่มีความบกพร่องทางพัฒนาการด้านสังคม ภาษา และการสื่อ ความหมาย พฤติกรรมอารมณ์ และจินตนาการ ซึ่งมีสาเหตุเนื่องมาจากการทำงานของสมองบางส่วนที่ผิดปกติไป และความผิดปกตินั้นค้นพบได้ก่อนอายุ ๓๐ เดือน

๑.๙ เด็กพิการซ้ำซ้อน หมายถึง เด็กที่มีสภาพความบกพร่องหรือความพิการมากกว่าหนึ่งประเภท เช่น เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาพร้อมกับความบกพร่องทางการได้ยิน เป็นต้น

๒. เด็กที่มีความสามารถพิเศษ หมายถึง เด็กที่มีความสามารถทางสติปัญญาและความถนัดเฉพาะทาง อยู่ระดับสูงกว่าเด็กอื่นในวัยเดียวกัน คำที่ใช้ในความหมายที่มีอยู่หลายคำ เช่น เด็กปัญญาเลิศ เด็กอัจฉริยะ เด็กฉลาด เด็กมีพรสวรรค์ เป็นต้น

๓. เด็กด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคม หมายถึง เด็กที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนและได้รับ ผลกระทบในด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา สาธารณสุข การเมือง กฎหมาย วัฒนธรรม ภัยธรรมชาติและ ภัยสงคราม รวมถึงเด็กที่ขาดโอกาสที่จะเข้าถึงบริการขั้นพื้นฐานของรัฐ ตลอดจนเด็กประสบปัญหาที่ยังไม่มี องค์กรหลักรับผิดชอบ อันจะส่งผลให้ไม่สามารถดำรงชีวิตได้ เช่น เด็กเร่ร่อน เด็กชาวเล เด็กชนเผ่า เด็กไร้สัญชาติ เป็นต้น

๔. เด็กถูกละเมิดจากการถูกรักษาทางร่างกาย จิตใจ รวมทั้งการละเมิดทางเพศ เด็กที่ได้รับ ผลกระทบจากการติดเชื้อเอชไอวี หมายถึง เด็กที่ถูกปล่อยปละละเลยหรือถูกทอดทิ้งให้ตกอยู่ในภาวะอันตราย รวมทั้งถูกทำร้ายทุบตี ทารุณ ถูกทำร้ายร่างกาย ทางจิตใจ หรือถูกล่วงเกินทางเพศจากบุคคลในสังคมแวดล้อม หรือแม้แต่บุคคลภายนอก นอกจากนี้ปัญหาการกระทำทารุณต่อแรงงานเด็กอาจออกมาในรูปแบบการถูกใช้ แรงงานหนัก เด็กถูกนายจ้างทุบตี ทำร้าย และข่มขืน รวมถึงเด็กที่ได้รับผลกระทบจากการติดเชื้อเอชไอวีจากพ่อแม่ ที่ป่วยเป็นโรคเอดส์

๕. เด็กเจ็บป่วยเรื้อรัง หมายถึง เด็กที่มีปัญหาสุขภาพ มีความเจ็บป่วยซึ่งทำให้มีการเบี่ยงเบนการทำงานที่ของร่างกายในระยะที่ยาวนานกว่าระยะเฉียบพลัน เป็นเวลายาวนานอาจเป็นเดือน ปี หรือตลอดชีวิตก็ได้ เช่น โรคทางเดินหายใจ โรคเลือด โรคไต โรคทางต่อมไร้ท่อ เป็นต้น

๖. เด็กในการจัดการศึกษาโดยครอบครัว (Home School) คือ เด็กที่เรียนรู้หรือได้รับการจัดการศึกษาที่บ้านเป็นฐานการเรียนรู้ โดยผู้ปกครองหรือผู้จัดการศึกษาเป็นผู้จัดการดูแลทั้งหมด ตั้งแต่การจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ การเลือกกิจกรรม การจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ และการประเมินพัฒนาการ ตามลักษณะการจัดการศึกษาของแต่ละครอบครัว

ดังนั้น เด็กกลุ่มเป้าหมายเฉพาะเหล่านี้มีสิทธิเท่าเทียมกับเด็กปกติทั่วไปในการได้รับการช่วยเหลือตั้งแต่แรกเริ่ม หรือเมื่อพบความบกพร่อง เพื่อให้ได้รับประโยชน์และได้รับโอกาสในการพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับลักษณะเฉพาะของเด็ก ส่งผลให้เด็กเติบโตเป็นสมาชิกที่มีคุณภาพของสังคม การให้การช่วยเหลือตั้งแต่ระยะแรกเริ่มที่เหมาะสมแก่เด็กเหล่านี้ นอกจากจะเป็นการตอบสนองสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ซึ่งเป็นหน้าที่โดยตรงของพ่อแม่และผู้เลี้ยงดู หากเด็กเหล่านี้ได้รับความช่วยเหลือในระยะแรกเริ่มตั้งแต่ในระดับปฐมวัยแล้ว เป็นการช่วยป้องกันปัญหาและภาวะแทรกซ้อนที่อาจเกิดขึ้นกับเด็กและครอบครัวซึ่งส่งผลกระทบต่อสังคมได้ ทั้งนี้ รายละเอียดเกี่ยวกับแนวทางการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กกลุ่มเป้าหมายเฉพาะมีความแตกต่างกัน ดังนี้

แนวทางในการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ (อายุต่ำกว่า ๓ ปี)

ปัจจุบันการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มให้ความสำคัญต่อเด็กกลุ่มเป้าหมายเฉพาะในวัยแรกเกิดถึง ๓ ปี ที่มีความบกพร่องทางพัฒนาการและการเรียนรู้ หรือมีปัจจัยเสี่ยงต่อการมีพัฒนาการที่ล่าช้า โดยให้บริการการช่วยเหลือในรูปแบบของการดูแลเอาใจใส่จากครอบครัวหรือผู้เลี้ยงดูอย่างเหมาะสม ร่วมกับการบำบัด การฟื้นฟูของนักวิชาชีพ เช่น แพทย์ พยาบาล นักจิตวิทยา นักกายภาพ เป็นต้น เพื่อสร้างเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ด้านต่างๆ แก่เด็กให้เต็มที่ตามศักยภาพ รวมถึงป้องกันและแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้นตั้งแต่แรกเกิด หรือพบความผิดปกติ มีการปรับใช้สื่ออุปกรณ์และทรัพยากรที่มีอยู่ หรือจัดหาเพิ่มเติมตามความจำเป็น รวมถึงสร้างเครือข่ายและประสานความร่วมมือในการทำงาน การจัดระบบข้อมูลและแหล่งให้บริการแก่เด็กและผู้เกี่ยวข้อง ตลอดจนการช่วยเหลือและสนับสนุนเด็กและครอบครัวอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น ทุกคนจึงต้องตระหนักและระลึกอยู่เสมอว่าเด็กทุกคนไม่ว่าจะเป็นเด็กกลุ่มเป้าหมายเฉพาะหรือไม่ ล้วนมีความต้องการพื้นฐานเหมือนกันทั้งสิ้น นั่นคือ เด็กจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาทุกด้านเป็นองค์รวม และการพัฒนาเด็กนั้นจะต้องอยู่บนพื้นฐานของระดับพัฒนาการในปัจจุบันของเด็กเป็นสำคัญ ดังนี้

๑. เด็กพิการ การช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการมีความแตกต่างไปจากเด็กปกติ เนื่องจากมีความบกพร่องทางร่างกาย อารมณ์ พฤติกรรม หรือสติปัญญา ที่แตกต่างจากเด็กปกติทั่วไป จึงต้องได้รับการช่วยเหลือและดูแลเป็นพิเศษ เพื่อให้เด็กสามารถเรียนรู้และได้รับการส่งเสริมพัฒนาการอย่างเหมาะสม พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูควรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติของเด็กแต่ละประเภทของความพิการ สามารถจัดทำ

แผนการช่วยเหลือเฉพาะครอบครัว (IFEP=Individual Family Service Plan) โดยปรับกิจกรรมและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้เหมาะสมกับระดับความสามารถของพัฒนาการ ใช้เทคนิควิธีการที่เหมาะสมสำหรับเด็กพิการ ใช้สื่อสิ่งอำนวยความสะดวก จัดสภาพแวดล้อม บำบัดฟื้นฟูให้ความช่วยเหลือ และประเมินพัฒนาการด้วยวิธีการที่เหมาะสมกับเด็กพิการในแต่ละระดับ แต่ละประเภท และแต่ละบุคคล เพื่อให้เกิดการพัฒนาเต็มตามศักยภาพสูงสุด

นอกจากนี้พ่อแม่และผู้เลี้ยงดูควรให้ความรัก ความเข้าใจ เอาใจใส่ และเลี้ยงดูเด็กเหล่านี้อย่างอบอุ่น เช่นเดียวกับเด็กปกติทั่วไป สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องในระดับรุนแรงควรให้เด็กเข้ารับบริการในสถานพยาบาลเฉพาะทาง ซึ่งมีแพทย์และนักวิชาชีพในสาขาต่างๆ ร่วมกับการดูแลของพ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูอย่างต่อเนื่อง สำหรับเด็กที่มีระดับความบกพร่องไม่รุนแรงมาก พ่อแม่และผู้เลี้ยงดูสามารถให้การดูแลและการช่วยเหลือเด็กด้วยตนเองภายใต้คำแนะนำของแพทย์และนักวิชาชีพ โดยมีหลักการที่สำคัญคือการเตรียมความพร้อมเด็ก เพื่อให้เด็กพิการได้รับประโยชน์สูงสุดจากการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มจนสามารถนำไปสู่การพัฒนาเต็มตามศักยภาพของแต่ละบุคคล รวมถึงสามารถช่วยเหลือตนเองได้และอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑.๑ การช่วยเหลือเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูควรให้เด็กได้รับการเรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสในส่วนอื่นๆ ที่ยังใช้ได้ให้มากที่สุด เช่น ด้านการฟัง ด้านการสัมผัส ด้านการดมกลิ่น โดยคำนึงถึงความปลอดภัยและเหมาะสมตามวัย ให้เด็กได้คุ้นเคยกับสภาพแวดล้อมรอบตัวเด็ก และอาจใช้เสียงเป็นสื่อในการเรียนรู้ของเด็ก เช่น เรียกชื่อและออกเสียงบอกการกระทำเวลาเล่นกับเด็กทุกครั้ง ตลอดทั้งเปิดโอกาสให้เด็กได้จับ สัมผัสกับสิ่งที่เกี่ยวข้องในชีวิตประจำวัน เช่น ขวดนม ของเล่น เสื้อผ้า เป็นต้น เพื่อให้เด็กได้พัฒนาการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่มัดเล็ก ทักษะด้านภาษาทั้งความเข้าใจและการสื่อสาร รวมถึงทักษะการช่วยเหลือตัวเองอย่างง่ายตามระดับอายุ

๑.๒ การช่วยเหลือเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูควรพิจารณาจากความบกพร่องของการได้ยิน เช่น หากเด็กมีภาวะหูตึง สามารถใส่เครื่องช่วยฟังได้ แต่ข้อควรระวังในการใส่เครื่องช่วยฟังในเด็กเล็กจำเป็นต้องอยู่ในความดูแลของพ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดู ในระยะแรกควรใส่เครื่องช่วยฟังให้กับเด็กในช่วงสั้นๆ ขณะที่ทำกิจกรรมกับเด็ก เช่น กิจกรรมในชีวิตประจำวัน หรือกิจกรรมการเล่น หลังจากเด็กคุ้นเคยกับการใส่เครื่องช่วยฟัง พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูควรให้เด็กได้ใส่ตลอดเวลาและต่อเนื่อง ร่วมกับการฝึกพูดออกเสียงและการใช้ภาษาท่าทางในการสื่อสารกับเด็กเพื่อเพิ่มความเข้าใจทางภาษาให้มากขึ้น

๑.๓ การช่วยเหลือเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ควรพิจารณาจากระดับความบกพร่องทางสติปัญญา รวมถึงพิจารณาจากความล่าช้าทางพัฒนาการของเด็ก โดยการช่วยเหลือเด็กกลุ่มนี้ควรใช้เทคนิคการช่วยเหลือในลักษณะทำให้ดูหรือชี้แนะให้เด็กลองทำ หากทำไม่ได้ให้จับมือทำและทำซ้ำย้ำทวน เพื่อให้เด็กได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ขั้นพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการใช้ชีวิตประจำวันในสภาพการณ์จริง และสามารถนำไปใช้ในการดำรงชีวิตได้ตามศักยภาพของเด็ก

๑.๔ การช่วยเหลือเด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกาย เคลื่อนไหว หรือสุขภาพ พิจารณาจากความบกพร่องทางร่างกาย การเคลื่อนไหว และสุขภาพ พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูควรได้รับคำแนะนำและคำปรึกษาจากแพทย์และนักวิชาชีพ เช่น นักกายภาพบำบัด เพื่อให้เด็กได้รับการพัฒนาการกล้ามเนื้อใหญ่สำหรับใช้ในการเคลื่อนไหวอย่างเหมาะสมและถูกต้องตามศักยภาพของเด็ก และมีการพิจารณาปัญหาสุขภาพของเด็กร่วมด้วย โดยปัญหาการเคลื่อนไหวอาจใช้กายอุปกรณ์เพื่อช่วยเหลือในการเคลื่อนไหว เช่น เครื่องช่วยเดิน และจัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมต่อปัญหาการเคลื่อนไหวของเด็ก

๑.๕ การช่วยเหลือเด็กที่มีความบกพร่องทางการพูดและภาษา ควรได้รับความช่วยเหลือในเรื่องของการฝึกการสื่อสารเพื่อบอกความต้องการ พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูควรได้รับคำแนะนำและการช่วยเหลือจากนักวิชาชีพ เช่น นักแก้ไขการพูด หรือครูฝึกพูด โดยพิจารณาจากปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็ก อาจเริ่มจากการพัฒนาอวัยวะที่ใช้ในการพูด เช่น นวดลิ้น นวดปาก การเป่าปาก เพื่อใช้เปล่งเสียง และควบคุมจังหวะในการพูด ฝึกการฟัง ทำความเข้าใจในคำพูดและการสนทนาสั้นๆ และการฝึกการสื่อสารทางเลือกอื่นๆ เช่น การใช้ภาพสื่อสาร

๑.๖ การช่วยเหลือเด็กที่มีความบกพร่องทางพฤติกรรมหรืออารมณ์ พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูควรให้ความรักและการเอาใจใส่ดูแลเด็ก รวมถึงเข้าใจพัฒนาการและพื้นฐานอารมณ์ของเด็ก จะช่วยทำให้สร้างบรรยากาศในการเล่นและการทำกิจกรรมต่างๆ กับเด็กได้อย่างราบรื่น รวมถึงหากเด็กเกิดปัญหาทางพฤติกรรมและอารมณ์ ควรได้รับคำแนะนำและคำปรึกษาจากแพทย์และนักจิตวิทยา เพื่อสามารถใช้เทคนิคปรับพฤติกรรมที่เหมาะสมกับเด็กเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาที่รุนแรงได้

๑.๗ การช่วยเหลือเด็กออทิสติก พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูควรได้รับการช่วยเหลือและคำแนะนำในด้านการปรับพฤติกรรม และการปรับพื้นฐานการรับรู้ตัวเอง เพื่อให้เด็กสนใจตัวเองและบุคคลที่ใกล้ชิด เพื่อมีทักษะสังคมในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ง่าย รวมถึงการใช้เทคนิคการสอนที่มีความเฉพาะและแบ่งขั้นตอนการสอนให้เด็กเกิดการเรียนรู้ได้ง่าย และการจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อพฤติกรรมที่พึงประสงค์ นอกจากนี้ส่งเสริมในเรื่องของพัฒนาการทางด้านความเข้าใจภาษาและการสื่อสาร เพื่อบอกความต้องการของตัวเองและใช้สื่อสารกับผู้อื่นได้

๑.๘ การช่วยเหลือเด็กพิการซ้ำซ้อน พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูควรพิจารณาความบกพร่อง ประเภท ความพิการ และระดับความรุนแรง ซึ่งอาจต้องใช้เทคนิคเฉพาะในการสอนเพื่อให้เด็กสามารถเรียนรู้ได้ตามศักยภาพของเด็ก เพื่อสามารถช่วยเหลือตัวเองในการดำรงชีวิตประจำวัน หรือเป็นภาระต่อครอบครัวและสังคมให้น้อยที่สุด

๒. เด็กที่มีความสามารถพิเศษ การช่วยเหลือเด็กลักษณะนี้ พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูควรสังเกตความสามารถพิเศษที่เด็กมีแตกต่างจากเด็กปกติทั่วไป เด็กจะมีลักษณะที่ใช้ภาษาที่ก้าวหน้า เช่น สามารถบอกรายละเอียดของสิ่งต่างๆ ได้ชัดเจน บอกเหตุผลตามความคิดของตนเอง เล่าเรื่องราวต่างๆ และลำดับเหตุการณ์ต่างๆ ได้เป็นอย่างดี มีความสนใจและสามารถทำสิ่งต่างๆ รอบตัวด้วยตนเอง ดังนั้น พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูควรมีการวางแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่สอดคล้องกับศักยภาพของเด็กด้วยกิจกรรมที่กระตุ้น ทำท่ายให้เด็กต่อยอดการเรียนรู้และพัฒนาการให้เหมาะสม สิ่งที่ต้องระวังคือเด็กประเภทนี้อาจขาดทักษะทางสังคม ไม่รู้วิธีเล่นร่วมกับเด็กคนอื่นได้ ดังนั้น พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูเด็กควรจัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านอื่นๆ ไปพร้อมกันด้วย

๓. เด็กด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคม เด็กด้อยโอกาสทุกคนมีสิทธิพื้นฐานในการได้รับความช่วยเหลือและการศึกษาอย่างเสมอภาค รวมถึงได้รับบริการการศึกษาอย่างเหมาะสมและหลากหลายรูปแบบ โดยคำนึงถึงหลักการสิทธิเด็ก สิทธิมนุษยชน และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เน้นการเรียนรู้เพื่อชีวิตที่เหมาะสม โดยบูรณาการทั้งด้านวิชาการ ศิลปกรรม จริยธรรม และทักษะการดำรงชีวิต เพื่อพัฒนาศักยภาพให้รอดพ้นจากสภาพด้อยโอกาส สามารถพึ่งตนเองได้ มีโลกทัศน์และการดำรงชีวิตที่เห็นคุณค่าของตนเอง อยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูควรตระหนักและให้ความสำคัญในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมในการเสริมพัฒนาการที่เหมาะสมอย่างสม่ำเสมอ ตลอดจนให้ความช่วยเหลือ ดูแล แก้ไขปัญหาต่างๆ ของเด็กเฉพาะรายหรือโดยรวม และควรประสานความร่วมมือกับบุคคล หน่วยงาน และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เด็กด้อยโอกาสได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือ ตามความต้องการและจำเป็น ได้แก่ ผู้ปกครอง บุคคลในชุมชน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มูลนิธิราชประชานุเคราะห์ในพระบรมราชูปถัมภ์ และมูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก เป็นต้น

๔. เด็กที่ถูกละเมิดจากการกระทำทั้งทางร่างกาย จิตใจ รวมทั้งการละเมิดทางเพศ เด็กที่ได้รับผลกระทบจากการติดเชื้อเอชไอวี พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูควรตระหนักและให้ความสำคัญต่อเด็กเพื่อมิให้เด็กถูกละเมิดจากการกระทำทั้งทางร่างกาย จิตใจ รวมทั้งการละเมิดทางเพศ ดังนั้น พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูต้องมีสติ อย่าใช้อารมณ์ในการดูแลเด็ก เพราะเด็กอาจได้รับอันตรายจากบุคคลใกล้ชิดโดยไม่รู้ตัวหรือไม่ตั้งใจ จึงควรมีการประสานงานกับหน่วยงานของภาครัฐหรือเอกชนในการให้ความช่วยเหลือแก่ครอบครัวที่มีโอกาสเสี่ยงต่อการกระทำดังกล่าว และควรให้ความสำคัญแก่สิ่งที่มีผลต่อความรู้สึกของพ่อแม่และของเด็กมากเป็นพิเศษ เช่น เด็กที่เจ็บป่วยเรื้อรัง พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูก็มีความหวาดกลัว กังวลในความเจ็บป่วยของเด็ก จึงควรได้รับความรู้เกี่ยวกับโรคที่เด็กเป็น วิธีการรักษา และบุคคลที่เด็กต้องเกี่ยวข้องกับ เช่น หมอและพยาบาล ขณะที่เด็กซึ่งถูกพ่อแม่ทุบตีจนต้องไปอยู่กับพ่อแม่บุญธรรมย่อมมีความหวาดกลัวผู้คนและรู้สึกว่าตนมีชีวิตที่ด้อยกว่าเด็กอื่น ผู้เลี้ยงดูจึงควรเอาใจใส่ในเหตุการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อจิตใจของเด็ก ควรเรียนรู้เทคนิควิธีในการพูดคุย ปลอดภัย และสร้างความมั่นใจให้แก่เด็กจากนักวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง

๕. เด็กเจ็บป่วยเรื้อรัง เป็นเด็กที่มีปัญหาสุขภาพ มีความเจ็บป่วยต้องได้รับการดูแลด้านการรักษาพยาบาลเป็นเวลายาวนาน อาจเป็นเดือน ปี หรือตลอดชีวิตก็ได้ เช่น โรคทางเดินหายใจ โรคเลือด โรคไต โรคทางต่อมไร้ท่อ ซึ่งอาจทำให้ไม่สามารถเรียนในโรงเรียนได้อย่างต่อเนื่อง รวมถึงมีความวิตกกังวลในความเจ็บป่วยของตน จำเป็นอย่างยิ่งที่พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูควรมีการติดตามและให้การช่วยเหลือด้านการส่งเสริมพัฒนาการควบคู่ไปกับการรักษา เพื่อให้เด็กป่วยได้มีโอกาสพัฒนาการที่เหมาะสมตามศักยภาพ ต้องอาศัยความร่วมมือจากครอบครัว และบุคลากรทางสาธารณสุขในการให้ความช่วยเหลือและพัฒนาเด็กเจ็บป่วยให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น รวมถึงให้ความรู้เกี่ยวกับโรคที่เด็กเป็นอยู่ วิธีในการดูแลตนเองเพื่อให้มีสุขภาพที่แข็งแรง

๖. เด็กในการจัดการศึกษาโดยครอบครัว (Home School) พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูสามารถให้การช่วยเหลือเด็กที่บ้านได้ โดยขอคำแนะนำและคำปรึกษาจากแพทย์และนักวิชาชีพสาขาต่างๆ ได้ เพื่อนำมาจัดการช่วยเหลือให้เหมาะสมกับปัญหาของเด็กที่บ้านด้วยตัวเอง รวมถึงมีการติดตามผลการช่วยเหลือและการรักษาร่วมกับแพทย์และนักวิชาชีพเป็นระยะๆ ตามแนวปฏิบัติในการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ควรศึกษาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๖๐ และเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อวางแผนการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียน บริบทและเป้าหมายที่ต้องการพัฒนา โดยยึดจุดเน้นของการจัดการศึกษาปฐมวัย และออกแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เน้นการอบรมเลี้ยงดูและส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านด้วยวิธีการที่หลากหลาย

แหล่งบริการให้การช่วยเหลือเด็กกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ

๑. ศูนย์การศึกษาพิเศษเขตการศึกษา หรือศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัด ศูนย์การศึกษาพิเศษมหาวิทยาลัยราชภัฏต่างๆ พ่อแม่หรือผู้ปกครองสามารถขอรับบริการจากศูนย์การศึกษาพิเศษที่ใกล้บ้านได้ โดยเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจะจัดการศึกษาให้กับเด็กที่มีความบกพร่องทุกประเภท รวมไปถึงการให้คำปรึกษาแนะนำแก่ผู้ปกครองในการดูแลเด็ก นอกจากนี้ศูนย์การศึกษาพิเศษยังมีการจัดอบรมต่างๆ เพื่อให้พ่อแม่และผู้ปกครองได้เข้าร่วมอบรม เพื่อจะใช้เป็นประโยชน์ในการพัฒนาเด็กต่อไป

๒. โรงเรียนเฉพาะความพิการ หรือโรงเรียนเรียนร่วม เด็กที่มีความบกพร่องทางพัฒนาการและการเรียนรู้ที่ได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพและเตรียมความพร้อมจากศูนย์การศึกษาพิเศษมาแล้ว เมื่อเด็กสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ และมีความพร้อมในการเรียน สามารถนำเด็กเข้ารับการศึกษต่อในสถานศึกษาเฉพาะความพิการหรือโรงเรียนเรียนร่วมได้ โดยโรงเรียนจะจัดทำแผนการศึกษาเฉพาะบุคคล และให้การพัฒนาเด็กตามแผนที่กำหนด ร่วมกับการดูแลของพ่อแม่และครอบครัว

๓. สถานพยาบาล ในสถานพยาบาลนักวิชาชีพที่หลากหลายในการบำบัดรักษาเด็ก เช่น แพทย์และพยาบาลเวชศาสตร์ฟื้นฟู นักกิจกรรมบำบัด นักกายภาพบำบัด นักแก้ไขการพูด นักจิตวิทยา เป็นต้น

๔. สถานบริการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น สมาคมหรือมูลนิธิเพื่อบุคคลที่มีความต้องการพิเศษ ซึ่งอาจจัดในรูปแบบของภาครัฐและเอกชน พ่อแม่ ผู้ปกครองสามารถนำเด็กที่มีความบกพร่องทางพัฒนาการและการเรียนรู้ไปรับบริการจากสถานที่ดังกล่าว เพื่อขอรับบริการด้านสื่อ สิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมตามความต้องการจำเป็นของเด็ก

บทบาทของพ่อแม่ ผู้ปกครองต่อการช่วยเหลือเด็กกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ

๑. การเลี้ยงดูลูกอย่างปกติทั่วไป เด็กควรได้รับการสนับสนุนและช่วยเหลือในการดำรงชีวิตทั้งในบ้านและในสังคม โดยยึดหลักพึ่งตัวเองให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ การดำเนินชีวิตต่างๆ ควรปฏิบัติอย่างปกติทั่วไป การเลี้ยงดูเด็กกลุ่มเป้าหมายเฉพาะควรเลี้ยงดูให้เหมือนกับเด็กทั่วไป ฝึกฝนให้รู้จักสิ่งที่ควรและไม่ควรกระทำ หากเด็กมีพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้องควรชี้แนะด้วยวิธีการที่ถูกต้อง เหมาะสมกับระดับความสามารถของเด็ก

๒. การจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ที่เหมาะสม พ่อแม่ ผู้ปกครองจะต้องช่วยเหลือเด็กโดยการจัดสภาพแวดล้อมแห่งการเรียนรู้ให้แก่เด็ก ส่งเสริมให้เด็กได้รับการศึกษาที่เหมาะสมตามศักยภาพ เพื่อให้เด็กได้รับประโยชน์สูงสุดในการพัฒนาศักยภาพ ควรให้เด็กมีโอกาสได้ร่วมกิจกรรมอย่างเต็มที่ทั้งในบ้านและโรงเรียน และเปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้และแก้ปัญหาด้วยตนเอง โดยมีผู้ใหญ่คอยให้การสนับสนุนและเป็นตัวอย่างที่ดี

๓. การยอมรับของครอบครัว ต้องทำให้เด็กรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว มีความรับผิดชอบที่เสมอภาคกันในหมู่พี่น้อง และให้เด็กได้เรียนรู้ที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของครอบครัว รับฟังและตอบสนองความต้องการที่เหมาะสมกับเด็ก ปฏิบัติต่อเด็กอย่างเท่าเทียมกัน ให้สิทธิส่วนบุคคลแก่เด็ก

๔. ความเชื่อมั่นในความสามารถของเด็ก เชื่อมั่นว่าเด็กมีความสามารถที่จะเรียนรู้ได้ ซึ่งจะทำให้ครอบครัวพยายามสร้างเสริมและแสวงหาโอกาสต่างๆ มาให้กับเด็กทั้งด้านการบำบัดรักษา การฟื้นฟูสมรรถภาพ การศึกษา การสังคม และการอาชีพ โดยพ่อแม่สามารถจะขอรับบริการจากบุคคลต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา แพทย์ โรงเรียน เป็นต้น

๕. การตระหนักถึงควมมีสิทธิ แม้เด็กจะมีความบกพร่อง แต่ก็มีสิทธิทั้งทางนิตินัยและพฤตินัย สิทธิทางนิตินัยเป็นสิทธิทางกฎหมายที่ผู้ที่มีความบกพร่องพึงมีพึงได้ ทั้งตามหลักกฎหมายที่เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน ในฐานะพลเมืองของประเทศ สิทธิตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งบัญญัติรับรองสิทธิทั้งด้านการศึกษา การรักษา การฟื้นฟู การพัฒนา ส่วนสิทธิโดยพฤตินัยเป็นสิทธิที่เกิดโดยธรรมชาติ เช่น สิทธิแห่งความเป็นเด็ก เด็กพึงได้รับอิสระ พึงได้รับความรัก การดูแล การเอาใจใส่จากครอบครัว เพื่อนฝูง สังคม และศีลธรรม เมื่อเด็กเกิดมาในครอบครัวและดำรงชีวิตอยู่ในสังคม พ่อแม่จะต้องให้สิทธิขั้นพื้นฐานแก่เด็กในทุกๆ ด้าน เช่น การดูแลเอาใจใส่ การมีชีวิตอยู่รอด การปกป้องคุ้มครอง การแสดงความคิดเห็นหรือความต้องการของเด็ก เป็นต้น พ่อแม่สามารถเรียกร้องและขอรับสิทธิที่เด็กพึงจะได้รับ เช่น การรับการรักษาบำบัด การรับการศึกษาที่เหมาะสม เป็นต้น

บทบาทของบ้านและชุมชนในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กกลุ่มเป้าหมายเฉพาะสำหรับเด็กอายุต่ำกว่า ๓ ปี

เด็กจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาศักยภาพของตนเองจากพ่อแม่ที่บ้าน รวมถึงอาจนำเด็กไปรับบริการในการส่งเสริมพัฒนาการจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น โรงพยาบาล ศูนย์การศึกษาพิเศษ มูลนิธิต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการให้ความช่วยเหลือเด็กกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ และเข้ารับบริการการเลี้ยงดูจากผู้เลี้ยงดูเด็กที่สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ดังนั้น ทั้งพ่อแม่และผู้เลี้ยงดูเด็กจึงควรสามารถจัดกิจกรรมง่ายๆ เพื่อส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กกลุ่มเป้าหมายเฉพาะด้วยตนเอง โดยบูรณาการกิจกรรมต่างๆ เข้ากับการดำรงชีวิตประจำวันของเด็กและครอบครัว ดังตัวอย่างกิจกรรมต่อไปนี้

๑. **กิจกรรมพัฒนาทักษะด้านกล้ามเนื้อใหญ่และการเคลื่อนไหว** เป็นการส่งเสริมพัฒนาการทักษะกล้ามเนื้อใหญ่ให้เด็ก อาจนำมาควบคู่กับการทำงานบ้านเล็กๆ น้อยๆ ได้ เช่น

๑.๑ กิจกรรมหยิบของตามคำสั่งง่ายๆ โดยพ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูสามารถบอกให้เด็กเคลื่อนไหวไปหยิบของที่ต้องการมาให้ได้ เช่น หยิบเสื้อ กางเกง ขณะที่ทำกิจวัตรเรื่องการแต่งตัว หรือหยิบช้อน หยิบแก้ว ขณะที่ได้รับประทานอาหาร เป็นต้น

๑.๒ กิจกรรมการทำความสะอาดบ้าน พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูสามารถให้เด็กทำงานบ้านง่ายๆ ที่ใช้ทักษะกล้ามเนื้อใหญ่ได้ เช่น การกวาดบ้าน การเช็ดโต๊ะ เป็นต้น โดยไม่คำนึงถึงความสะอาด

๑.๓ กิจกรรมการออกกำลังกาย พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูสามารถนำเด็กออกกำลังกายเคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของอวัยวะได้ตามความเหมาะสม หรืออาจนำกิจกรรมเข้าจังหวะมาเชื่อมโยงกับการออกกำลังกาย หรือการบริหารร่างกายในท่าต่างๆ ฯลฯ

๒. **กิจกรรมพัฒนาทักษะกล้ามเนื้อเล็กและประสาทสัมผัส** เป็นการส่งเสริมพัฒนาการด้านการใช้กล้ามเนื้อเล็กและประสาทสัมผัสให้ทำงานประสานกัน เช่น

๒.๑ กิจกรรมบริหารกล้ามเนื้อเล็ก พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูกระตุ้นให้เด็กเอื้อมคว่ำของ/วัตถุที่อยู่ตรงหน้า ด้านข้าง ด้านบน หรือด้านล่าง การกำมือ - แบนมือ การสลัดมือ การนับนิ้วมือ การปั้นดินน้ำมัน การระบายสี และการลากเส้นอย่างอิสระ เป็นต้น

๒.๒ กิจกรรมถือของด้วยมือหรือนิ้วมือ พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูกระตุ้นให้เด็กใช้มือในการเล่นของเล่นในลักษณะต่างๆ หรือใช้มือถือถ้วยที่มีด้ามจับ ใช้มือถือของสองมือ หรือถือของมือเดียว หรือตักน้ำโดยการถือแก้วน้ำมือเดียว เป็นต้น

๒.๓ กิจกรรมการฝึกการทำงานของประสาทสัมผัส พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูกระตุ้นให้เด็กฝึกการดมกลิ่นจากสภาพแวดล้อมรอบตัวเด็ก เช่น กลิ่นอาหารที่เด็กรับประทาน กลิ่นเครื่องปรุง ฝึกการมองเห็นโดยการมองภาพ การฝึกการฟังโดยให้ฟังเพลงหรือฟังนิทาน การฝึกชิมเครื่องปรุงหรือชิมรสชาติอาหาร เป็นต้น

๒.๔ กิจกรรมการฝึกการทำงานประสานกันของมือและตา พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูส่งเสริมให้เด็กปั้นดินน้ำมัน ระบายสี ร้อยลูกปัด การนับสิ่งของ เป็นต้น

๓. **กิจกรรมพัฒนาทักษะทางสังคม** พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูส่งเสริมให้เด็กได้ดำรงชีวิตในสังคมและสภาพแวดล้อม กิจกรรมสามารถทำได้ง่ายและไม่ยุ่งยากเกินไป เช่น

๓.๑ กิจกรรมเสริมสร้างมนุษยสัมพันธ์กับบุคคลรอบข้าง เช่น การฝึกการสังเกตและจดจำลักษณะของบุคคลในครอบครัว การทักทายบุคคลที่รู้จัก การเล่นกับเพื่อนอย่างถูกวิธี เป็นต้น

๓.๒ กิจกรรมเสริมสร้างมารยาทและการปฏิบัติตนต่อผู้อื่น เช่น การทักทายเพื่อนหรือผู้ใหญ่ การกล่าวคำขอบคุณเมื่อได้รับสิ่งของหรือได้รับการช่วยเหลือ การเข้าแถวรอตามลำดับ การนั่งอย่างถูกวิธี เป็นต้น

๓.๓ กิจกรรมส่งเสริมการเข้าสังคมและใช้บริการสาธารณะ เป็นการนำเด็กไปในสถานที่ต่างๆ เพื่อให้เด็กได้สังเกตและเรียนรู้ที่จะดำรงชีวิตอยู่ในสังคมที่ตนอาศัยอยู่ได้ เช่น ตลาด ห้างสรรพสินค้า โรงพยาบาล โรงเรียน ห้องน้ำสาธารณะ สถานีตำรวจ ฯลฯ

๔. กิจกรรมพัฒนาทักษะทางภาษาและการสื่อสาร พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูสามารถฝึกเด็กได้ในขณะที่เด็กอยู่ที่บ้านหรือสถานที่ต่างๆ โดยใช้บริบทของสภาพแวดล้อมในการฝึกภาษาและการสื่อสารได้ เช่น

๔.๑ **กิจกรรมการบริหารอวัยวะที่ใช้ในการพูด** เช่น การเป่าฟองสบู่ การเป่าเทียน การห่อปาก การเหยียดปาก การเป่าปาก การอ้าปาก การเลีย การแลบลิ้น การเคาะลิ้น เป็นต้น

๔.๒ **กิจกรรมส่งเสริมการออกเสียงและการอ่าน** เช่น การเลียนแบบเสียงสัตว์ การออกเสียงตามแบบ เป็นต้น

๔.๓ **กิจกรรมส่งเสริมการสื่อสาร** เช่น การบอกชื่อของตนเอง การร้องเพลงง่ายๆ การตอบคำถามง่ายๆ การทำตามคำสั่งง่ายๆ การใช้ท่าทางและการแสดงสีหน้า การเล่าเรื่อง เป็นต้น

๕. กิจกรรมพัฒนาทักษะการช่วยเหลือตนเอง พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูสามารถบูรณาการเข้ากับกิจวัตรประจำวันของเด็กได้ ซึ่งถือว่าทักษะการช่วยเหลือตนเองเป็นทักษะที่สำคัญและจำเป็นสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางพัฒนาการ เพื่อนำมาใช้ในการดำรงชีวิตในสังคมต่อไป ผู้ปกครองสามารถให้คำแนะนำในการปฏิบัติอย่างถูกวิธีได้ ดังนี้

๕.๑ **กิจกรรมการรับประทานอาหาร** เช่น การฝึกการใช้มือหยิบอาหารทานเอง ใช้ช้อนตักอาหาร การตักน้ำจากแก้ว การตักน้ำโดยหลอดดูด การล้างมือก่อนรับประทานอาหาร เป็นต้น

๕.๒ **กิจกรรมการทำความสะอาดร่างกาย** เช่น การฝึกการอาบน้ำ การถูสบู่บริเวณต่างๆ ของร่างกาย การเช็ดตัว การแปรงฟัน เป็นต้น

๕.๓ **กิจกรรมการสวมใส่เครื่องแต่งกาย** เช่น การถอด - ใส่เสื้อผ้าอย่างง่ายๆ การถอด - ใส่ถุงเท้า และรองเท้า เป็นต้น

๕.๔ **กิจกรรมการเข้าห้องน้ำ** เช่น การฝึกการเข้าห้องน้ำให้เป็นเวลา การล้างมือหลังจากการเข้าห้องน้ำ ฯลฯ

กิจกรรมที่กล่าวมาข้างต้นนี้ พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูสามารถนำไปฝึกกับลูกที่บ้านได้ เนื่องจากพ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูเป็นบุคคลสำคัญที่จะทำให้เด็กมีพัฒนาการที่ดีขึ้นตามศักยภาพของเด็กเอง ดังนั้น ในการฝึกพัฒนาการสำหรับเด็ก พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูจะต้องคำนึงถึงความปลอดภัยและความสามารถของเด็กเป็นสำคัญ รวมไปถึงการให้การเสริมแรงสำหรับเด็กเพื่อให้เด็กสามารถพัฒนาตนเอง และมีกำลังใจที่จะเรียนรู้ต่อไป

คำแนะนำในการเลี้ยงดูกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ สำหรับเด็กอายุต่ำกว่า ๓ ปี

พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูเป็นบุคคลที่สำคัญต่อการช่วยเหลือและพัฒนาเด็กให้มีศักยภาพ พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูต้องตระหนักถึงความสำคัญของบทบาทในการช่วยเหลือเด็ก และส่งเสริมการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับเด็กแต่ละประเภท โดยการยอมรับและเข้าใจถึงสภาพความต้องการ และความจำเป็นของเด็กที่จะต้องได้รับการช่วยเหลือก่อนที่จะขอความช่วยเหลือจากบุคลากรฝ่ายอื่น ดังนั้น พ่อแม่ ผู้ปกครองสามารถช่วยเหลือเด็กที่มีความบกพร่องทางพัฒนาการและการเรียนรู้ ดังนี้

๑. ยอมรับและเข้าใจในลักษณะของความบกพร่องที่เกิดขึ้นกับเด็ก
๒. ให้ความรักและความสนใจในตัวเด็ก
๓. พัฒนาและช่วยเหลือเด็กให้สามารถช่วยเหลือตนเองได้ตามศักยภาพของเด็ก
๔. ใช้เทคนิคการปรับพฤติกรรมที่เหมาะสมกับเด็กแต่ละราย ตลอดจนให้คำชมเชยและชื่นชมเมื่อเด็กมีการแสดงออกที่เหมาะสม เพื่อให้เด็กรู้สึกว่ามีคุณค่า
๕. เน้นในสิ่งที่เด็กสามารถทำได้ หรือยังไม่สามารถทำได้อย่างสมบูรณ์ โดยไม่จัดกิจกรรมหรืองานที่ยากเกินความสามารถของเด็ก เพื่อเด็กจะได้ภูมิใจในสิ่งที่ทำ และประสบความสำเร็จในงาน
๖. ช่วยเหลือเด็กอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ มีการวางแผนการช่วยเหลือที่เหมาะสมกับวัย และระดับความสามารถของเด็ก
๗. สนับสนุนและให้การช่วยเหลือเด็กเหมือนกับเด็กทั่วไป ให้รู้จักช่วยเหลือตัวเองตามวัย ตามความสามารถ และข้อจำกัดของเด็ก เริ่มจากการดูแลรักษาความสะอาดร่างกาย การขับถ่าย การฝึกรับประทานอาหารและมารยาทสังคม
๘. เปิดโอกาสให้เด็กได้ทำสิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง ภายใต้อาการดูแล การให้กำลังใจ และการสนับสนุนตามความจำเป็นและเหมาะสม
๙. ฝึกให้เด็กรู้จักกับการมีระเบียบวินัย เช่น รู้จักการเข้าแถว การรอคอย การรู้จักกฎ กติกาในการเล่น และอยู่ร่วมกับผู้อื่น ซึ่งถือเป็นพื้นฐานในการที่เด็กจะไปอยู่ในโรงเรียนและสังคมเมื่อเติบโตขึ้น
๑๐. รู้แหล่งที่จะให้บริการ ให้คำปรึกษาและแนะนำช่วยเหลือ รวมทั้งเข้าใจการประสานงานและทำงานร่วมกับบุคคลเหล่านั้น
๑๑. ควรกำหนดเป้าหมายในการช่วยเหลือให้ชัดเจน
๑๒. ทำงานประสานความร่วมมือกับนักวิชาชีพสาขาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง และติดตามผลการช่วยเหลือเป็นระยะๆ เพื่อทำให้เห็นภาพรวมของการช่วยเหลือและความก้าวหน้าของพัฒนาการและการเรียนรู้ ตลอดจนทิศทางที่วางไว้ว่ามีการเปลี่ยนแปลงหรือไม่ จำเป็นต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแผนการช่วยเหลือหรือไม่
๑๓. จัดสภาพแวดล้อมของเด็กให้เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ที่เหมาะสม
๑๔. ควรมีข้อตกลงและแนวปฏิบัติกับเด็กให้ชัดเจน เพื่อให้เด็กเข้าใจและเรียนรู้ได้ง่ายขึ้น

การติดตามพัฒนาการของกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ สำหรับเด็กอายุต่ำกว่า ๓ ปี

พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูเป็นบุคคลที่สำคัญต่อการเลี้ยงดูและให้ความช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ โดยพ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูจะต้องให้การยอมรับ และทำความเข้าใจในข้อบกพร่องของเด็ก พยายามช่วยเหลือเด็กให้มีพัฒนาการและการเรียนรู้เต็มตามศักยภาพของเด็กเอง ดังนั้น พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูจึงมีวิธีการในการติดตามผลการพัฒนาการของเด็กเป็นระยะ โดยการสังเกตพฤติกรรมที่เกิดขึ้นของเด็กตามช่วงวัย และเปรียบเทียบกับช่วงวัยของเด็กทั่วไปที่ควรทำได้ ทำให้สามารถสังเกตพฤติกรรมได้ง่ายขึ้น หากพ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูได้สังเกตพัฒนาการและบันทึกพัฒนาการของลูก จะพบว่าเด็กมีพัฒนาการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมหรือไม่ และเด็กมีพัฒนาการอยู่ในช่วงวัยใด ซึ่งจะสามารถจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการให้กับเด็กได้อย่างเหมาะสมต่อไปได้

บทที่ ๙

การเชื่อมต่อการพัฒนาเด็กปฐมวัย

การเชื่อมต่อการพัฒนาเด็กปฐมวัยมีความสำคัญยิ่ง และการเชื่อมต่อนี้ต้องได้รับความร่วมมือร่วมใจจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็ก ในบทนี้จะกล่าวถึงการเชื่อมต่อ ๒ ระยะ ประกอบด้วย

๑. การเชื่อมต่อการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ ผู้เลี้ยงดูกับสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย
๒. การเชื่อมต่อสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแรกเกิดถึง ๓ ปี กับสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย อายุ ๓ - ๖ ปี

การเชื่อมต่อการพัฒนาเด็กมีความสำคัญ เนื่องจากการพัฒนาต้องมีความต่อเนื่อง และพัฒนาการของเด็กวัยนี้ยังไม่เอื้อต่อการยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ในขณะที่วัยนี้พัฒนาการของเด็กวัยนี้ขึ้นอยู่กับ การปรับตัวให้ทันกับสิ่งแวดล้อม และเรียนรู้พฤติกรรมทางสังคมที่เหมาะสม เพื่อเตรียมความพร้อมอยู่ ณ สังคมที่กว้างขึ้น ดังนั้น เด็กจำเป็นต้องเรียนรู้และปรับตัว การปรับตัวของเด็กในรอยเชื่อมต่อจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุน การช่วยเหลือจากบุคลากรที่เกี่ยวข้อง การเชื่อมต่อการพัฒนาเด็กปฐมวัยจึงประกอบด้วยบทบาทที่สำคัญของพ่อแม่ หรือผู้เลี้ยงดูและบุคลากรในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

บทบาทพ่อแม่และผู้เลี้ยงดู

พ่อแม่และผู้เลี้ยงดู มีบทบาทสำคัญในการเชื่อมต่อการพัฒนาเด็กปฐมวัย ดังนี้

๑. เป็นแบบอย่างที่ดีของเด็กในการใช้ชีวิตครอบครัวอย่างอบอุ่น มั่นคง มีการสื่อสารทางบวกระหว่างสมาชิกในครอบครัว มีการปฏิบัติต่อกันด้วยความรัก ความเอื้ออาทร และการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีการใช้เหตุผลในการแก้ปัญหาต่างๆ และมีคุณธรรมและจริยธรรมในการดำเนินชีวิต รวมถึงการปฏิบัติตนในด้านต่างๆ
๒. มีความพร้อมในการให้ข้อมูลพื้นฐานของเด็ก โดยให้รายละเอียดตามผลการบันทึกในสมุดบันทึก สุขภาพแม่และเด็กของกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข หรือของหน่วยงานอื่น ตลอดจนรายละเอียดและ ข้อมูลต่างๆ ของเด็กที่พ่อแม่ ผู้เลี้ยงดู ได้รวบรวมและบันทึกไว้ด้วยวิธีการต่างๆ
๓. พิจารณาเลือกสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยที่มีคุณภาพ โดยอาจพาไปดูสถานที่จริง สังเกตการจัด สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับเด็ก ตลอดจนสอบถามรายละเอียด วิธีการพัฒนาเด็กต่างๆ
๔. ตระหนักถึงความสำคัญที่จะร่วมมือกับสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยในการส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กตามวัย

๕. ให้ความร่วมมือปฏิบัติตามคำแนะนำของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย เลี้ยงดูเด็กด้วยการให้ความรัก ความอบอุ่น ความเอื้ออาทร ความปลอดภัย และส่งเสริมให้เด็กมีอิสระในการทำสิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง ตลอดจนส่งเสริม ให้เด็กมีจินตนาการและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

๖. ประสานความร่วมมือระหว่างบ้านและสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยในการพัฒนาเด็กไปในทิศทางเดียวกัน ในขณะที่เดียวกันก็ให้ความร่วมมือกับครู เพราะเวลาที่เด็กมีปัญหาหรืออาจจะเกิดปัญหาเพียงเล็กน้อย หากผู้ปกครอง และครูได้ร่วมกันวิเคราะห์หาสาเหตุและช่วยกันแก้ไขตั้งแต่ต้น ก็จะสามารถแก้ปัญหาไปได้ด้วยดี

๗. สร้างความคุ้นเคยระหว่างเด็กกับสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ก่อนที่จะให้เด็กรับการอบรมเลี้ยงดู ในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย โดยอาจจะเล่าถึงสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยให้เด็กฟังบ่อยๆ หรืออาจจะพาไปสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย เพื่อทำความคุ้นเคยก่อนพาเด็กไปสัมผัสห้องเรียนจริงๆ พาเด็กไปร่วมกิจกรรมของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ก่อนจะเข้ารับการอบรมเลี้ยงดู เพื่อที่เด็กๆ จะได้ทำความคุ้นเคยและเล่นด้วยกันก่อน เด็กจะได้มีเพื่อนที่คุ้นหน้า ในวันที่เข้ารับการอบรมเลี้ยงดูในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

ทั้งนี้ พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูจะสามารถเตรียมให้เด็กพร้อมที่สุด เพื่อให้ชีวิตในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยของเด็ก เริ่มต้นอย่างราบรื่นและมีความสุข ออกสู่โลกกว้างได้อย่างมั่นใจ เป็นคนดี เก่ง และมีความสุขได้ดังนี้

๑. ส่งเสริมให้เด็กฝึกปฏิบัติการช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวัน หรือฝึกให้เด็กช่วยเหลือตัวเองได้ ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญ เมื่อเด็กเข้าไปอยู่ในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ถือว่าเป็นสังคมใหม่ที่ไม่มีใครมาดูแลใกล้ชิดเหมือน อยู่ที่บ้าน เด็กที่ช่วยเหลือตนเองได้ดีจะสามารถปรับตัวได้ดี เช่น การรับประทานอาหารได้ด้วยตนเอง การบอก ความต้องการของตนเอง การแต่งกาย การฝึกให้เด็กรู้จักช่วยเหลือตนเองได้นั้นควรฝึกให้สอดคล้องกับวัยและ พัฒนาการ เด็กอายุ ๑ - ๒ ปี จะเริ่มสนใจตักอาหารเข้าปากเองได้ พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูควรปล่อยให้เด็กลองทำเอง อาจจะเลอะเทอะบ้าง หรือฝึกให้ลูกรู้จักพูด บอก เมื่อปวดปัสสาวะ ฝึกการขับถ่ายให้เป็นเวลา การแต่งตัวใส่เสื้อผ้า ติดกระดุม ใส่รองเท้า ถอดรองเท้าเอง เป็นต้น

๒. ส่งเสริมให้เด็กเชื่อมั่นในตนเอง ด้วยการเปิดโอกาสให้เด็กได้ทำอะไรด้วยตนเอง ตลอดจนเตรียมเด็ก ให้มั่นใจในตนเอง มั่นใจในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย เช่น ควรบอกเด็กว่าตอนเช้าจะมาส่งและตอนเย็นจะกลับมารับ ไม่ได้ทิ้งไปไหน โดยวันแรกของการไปสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูควรไปรับและส่งลูกด้วยตนเอง ทั้งนี้ หากสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยมีนโยบายให้ผู้ปกครองอยู่ด้วยกับเด็กในช่วงแรกของการไปสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย เช่น ช่วง ๓ วันแรก หรือนโยบายการปรับตัวแบบค่อยเป็นค่อยไป โดยวันแรกอยู่สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยเพียงครึ่งวัน ก็จะช่วยให้การปรับตัวของเด็กประสบความสำเร็จได้ นอกจากนั้นควรพุดถึงสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยในแง่บวก และ แสดงให้เด็กรู้ว่าการที่เด็กไปสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยเป็นสิ่งที่พ่อแม่และผู้เลี้ยงดูภูมิใจ

๓. ส่งเสริมให้เด็กรู้จักฟัง เรียบเรียงความคิด ฝึกการใช้ภาษาด้วยการถามให้เด็กแสดงความคิดเห็น พุดถึง เรื่องราวหรือแสดงท่าทางตามที่เด็กเข้าใจ หลังจากที่เด็กได้พบกับเหตุการณ์ต่างๆ หรือจากที่พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดู เล่านิทานให้ฟัง ตลอดจนฝึกให้เด็กรู้จักบอกความต้องการของตนเองได้ โดยเริ่มต้นฝึกง่ายๆ ด้วยการให้เด็กสามารถ พุดได้ว่าต้องการหรือไม่ต้องการอะไร ชอบหรือไม่ชอบอะไร

๔. ส่งเสริมให้เด็กมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง ด้วยการดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด ด้วยความรักและเข้าใจ ซึ่งจะช่วยให้เด็กมีโอกาสได้ตอบ สร้างความคุ้นเคย ทำให้เกิดความรัก ความผูกพัน และรู้สึกได้รับความรัก

๕. ส่งเสริมให้เด็กรู้สึกสนุก มีความสุขกับการกระทำสิ่งที่สร้างสรรค์ ด้วยการเปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้ เล่น และฝึกทำสิ่งต่างๆ ในสภาพแวดล้อมที่เป็นมิตรและปลอดภัย การให้เด็กมีโอกาสได้เล่น ช่วยกระตุ้นประสาทสัมผัสทั้งห้า ทั้งการรับภาพ การได้ยินเสียง การได้กลิ่น การรับรส และการสัมผัสทางร่างกาย ตลอดจนยังช่วยให้กล้ามเนื้อทำงานได้ดี ทำให้เด็กรู้จักอดทน รอคอย ทำให้เด็กมีสมาธิดีขึ้น และส่งเสริมการเข้าสังคมด้วย

๖. ส่งเสริมให้เด็กเป็นผู้ที่มีความเป็นมิตร และเป็นที่ยอมรับในสังคมได้ง่ายด้วยการยิ้มแย้มสัมผัสเด็กอย่างอ่อนโยน คอยสังเกตการแสดงออกของเด็ก สนใจที่จะตอบคำถามและเล่าเรื่องต่างๆ ที่เหมาะสมกับเด็กเพื่อให้เด็กเรียนรู้ภาษาได้เร็วและมีกำลังใจใฝ่รู้ใฝ่เรียน

๗. ส่งเสริมให้เด็กมีจิตใจมั่นคงไม่สับสนด้วยการอบรมเลี้ยงดูด้วยความรัก ความเมตตา เป็นแบบอย่างที่ดีงามในการใช้เหตุผลอย่างเสมอต้นเสมอปลาย ฝึกให้เป็นคนรู้จักคิด มีน้ำใจและคุณธรรม หลีกเลี่ยงการทำโทษรุนแรงหรือละเลยทอดทิ้งเด็ก ใช้เวลาอย่างมีคุณภาพอยู่กับเด็ก ให้ความสนใจต่อกัน ปฏิบัติต่อกันด้วยความรัก ความเข้าใจ

๘. ส่งเสริมให้เป็นเด็กใฝ่รู้ กล้าแสดงความคิดเห็นและความรู้สึกอย่างเหมาะสมตามกาลเทศะ ด้วยการให้ความสนใจในสิ่งที่เด็กกำลังทำ ตอบคำถามของเด็ก ฝึกให้เด็กสังเกตสิ่งต่างๆ รอบตัว ให้โอกาสที่จะแสดงความรู้สึกนึกคิดของตนเองอย่างเต็มที่ เปิดโอกาสให้ลองผิดลองถูกในโอกาสที่ไม่เสียหายและเป็นอันตราย

๙. ส่งเสริมให้เด็กเกิดแรงจูงใจที่จะทำสิ่งที่ดีๆ ด้วยการให้ความสนใจ ชมเชยหรือให้รางวัลตามสมควร ทันทีที่เด็กมีพฤติกรรมที่พึงปรารถนา เช่น ใฝ่รู้ใฝ่เรียน เล่นกับน้อง ช่วยหยิบของ พุดเพราะ รับประทานอาหารแนะนำ นอกจากนั้นพ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูต้องฝึกให้เด็กได้ดูแลตนเองได้เหมาะสมกับวัย เพราะการที่เด็กดูแลตนเองได้ เด็กจะรู้สึกภูมิใจที่ตนเองได้ นำไปสู่ความรู้สึกที่มั่นคงและเป็นสุข และในระหว่างการฝึกพ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูควรให้คำชมเชย ให้กำลังใจ

๑๐. ส่งเสริมการใช้ภาษาของเด็กด้วยการพูดคุยกับเด็กด้วยภาษาที่ฟังเข้าใจง่ายและชัดเจน ด้วยท่าทางที่เป็นมิตร อาจใช้การเล่นนิทาน อ่านหนังสือให้ฟัง เล่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นให้ฟัง

การเตรียมเด็กอายุต่ำกว่า ๓ ปี ให้พร้อมที่จะเข้าสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย อายุ ๓ ปี พร้อมที่จะเข้าสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยหรือไปรับบริการจากสถานที่ที่รับเลี้ยงเด็กปฐมวัย เช่น ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูสามารถช่วยเตรียมความพร้อมให้เด็กที่จะไปเรียนรู้โลกกว้างได้ ด้วยการสร้างทัศนคติที่ดีต่อสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ด้วยการเล่าเรื่องเกี่ยวกับสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยให้ฟัง พาไปรู้จักกับสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ให้เด็กๆ ไปอยู่ในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยก่อนที่จะเข้าเรียน ไปเล่นเครื่องเล่นหรือชวนเด็กฝึกซ้อมบทบาทสมมติในสถานการณ์ต่างๆ เช่น พาไปที่สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย และบอกเด็กว่าตอนเย็นพ่อกับแม่จะมารับตรงจุดนี้ หรือสร้างสถานการณ์ว่ามีคนอ้างว่าให้พ่อแม่มารับหรือสถานการณ์ที่เด็กได้รับบาดเจ็บจากการเล่นว่าเด็กควรจะทำอย่างไร เพื่อให้มั่นใจว่าเด็กดูแลตนเองในเบื้องต้นได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ควรสร้างทัศนคติที่ดีต่อผู้เลี้ยงดูเด็ก ด้วยการพูดคุยกับเด็ก ถ้าเป็นไปได้ควรทำความคุ้นเคยรู้จักกับผู้เลี้ยงดูเด็กก่อนพาเด็กไปดูการจัดกิจกรรมในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

บทบาทบุคลากรในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

บุคลากรในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยทุกคนมีความสำคัญในการช่วยเหลือการปรับตัวของเด็กในระยะเชื่อมต่อ โดยมีบทบาท ดังนี้

๑. บุคลากรทุกคนในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยต้องตระหนักในเรื่องการกลัวการพลัดพรากว่าเป็นเรื่องปกติ การสร้างบรรยากาศของความรัก ความอบอุ่น ความไว้วางใจ มีความเมตตาต่อเด็กจะช่วยส่งเสริมให้เด็กมีความไว้วางใจผู้อื่น อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาบุคลิกภาพ

๒. รวบรวมข้อมูลพื้นฐานของเด็ก ซึ่งเป็นข้อมูลเกี่ยวกับการเจริญเติบโตทางร่างกาย ข้อมูลด้านพัฒนาการเด็ก ข้อมูลสุขภาพและประวัติการเจ็บป่วย ตลอดจนข้อมูลพื้นฐานส่วนตัวของเด็กและครอบครัว

๓. บุคลากรทุกคนในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยควรมีการปฏิบัติต่อเด็กอย่างอ่อนโยน เช่น สัมผัสโอบกอด สบตา ใช้คำพูดที่ไพเราะ ตลอดจนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเด็ก เช่น ใช้ภาษาที่สร้างสรรค์ มีกิริยามารยาทสุภาพ ใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์

๔. จัดกิจกรรมส่งเสริมให้เด็กเกิดความคุ้นเคยกับสิ่งแวดล้อมใหม่ ผู้เลี้ยงดูคนใหม่ และส่งเสริมการเรียนรู้ให้โอกาสเด็กได้ทำกิจกรรมด้วยตนเอง จัดเตรียมของเล่นและสื่อเพื่อการเล่นสิ่งใหม่ๆ ทดลองสิ่งใหม่ๆ ในที่ปลอดภัย ตามลำพังบ้าง แต่สามารถสังเกตเห็นเด็กได้ ในระยะแรกอาจยินยอมให้เด็กนำสิ่งของที่เด็กกรักจากบ้านมาได้

๕. ประสานความร่วมมือด้วยการสื่อสารสองทาง เพื่อให้พ่อแม่ ผู้เลี้ยงดูรับรู้และเข้าใจกระบวนการอบรมเลี้ยงดู และการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยจัดให้

ทั้งนี้ แนวปฏิบัติที่บุคลากรในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยทุกคนต้องช่วยเหลือ ดูแล และปฏิบัติต่อเด็กเพื่อให้เด็กเกิดความรู้สึกอบอุ่น มั่นใจ และมีความสุข คลายความกังวลใจกับสถานที่ใหม่ๆ ดังนี้

๑. สร้างบรรยากาศทางอารมณ์และสังคม การสร้างบรรยากาศทางอารมณ์และสังคมมีผลต่อเด็กปฐมวัยมาก บรรยากาศในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยที่ดีจะเป็นจุดเริ่มต้นของพัฒนาการทางการเรียนรู้ของเด็ก วิธีการที่สำคัญที่สุด คือ

๑.๑ ให้ความรักและการเห็นคุณค่าในตัวเด็ก บุคลากรในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยควรแสดงความจริงใจ สื่อสาร (บอกกล่าว) กับเด็กอย่างเปิดเผย ชัดเจน ตลอดจนมีความเข้าใจเด็กและไวต่อความรู้สึกของเด็ก

๑.๒ จัดให้เด็กรู้สึกสุขสบายและปลอดภัย รู้สึกอิสระในการแสดงออกต่อครูและผู้อื่น มีอิสระในการเล่น และทำกิจกรรม ให้เวลาแก่เด็กและรับฟังเด็กด้วยความตั้งใจ

๑.๓ แสดงอาการยอมรับ ชื่นชมในตัวเด็ก พุดคุยกับเด็กอย่างเป็นกันเอง สุภาพอ่อนโยน และปฏิบัติต่อเด็กอย่างเท่าเทียมกัน ตลอดจนคาดหวังพฤติกรรมที่พัฒนาไปตามวัยอย่างเหมาะสม

๑.๔ สร้างบรรยากาศในห้องเรียนให้อบอุ่นเป็นกันเอง มีความสนุกสนาน ผ่อนคลาย และเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกต่างๆ ด้วยการพูดและแสดงความรู้สึก

๒. สร้างปฏิสัมพันธ์ที่สร้างสรรค์ ซึ่งเป็นปฏิสัมพันธ์เชิงบวกที่นำมาใช้เพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็ก โดยองค์รวม เพื่อให้เด็กได้รับการพัฒนาทั้งทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ปฏิสัมพันธ์สร้างสรรค์ประกอบด้วย การใช้ปฏิสัมพันธ์ในเชิงบวกทั้งการสบสายตา การพูดจาอย่างสร้างสรรค์ และการสัมผัสด้วยความรักและอบอุ่น จะทำให้เกิดบรรยากาศที่ประทับใจ เด็กมีความมั่นใจและภาคภูมิใจในตนเอง นำไปสู่การพัฒนาเด็กในด้านต่างๆ ได้อย่างมั่นคงและยืนยาว

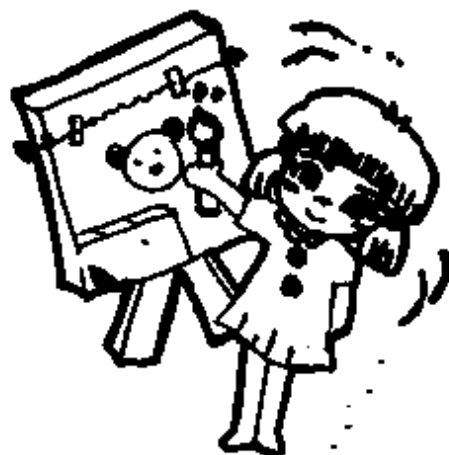

๒.๑ การสบสายตา เป็นภาษาท่าทางที่สื่อความหมายได้ดี บุคลากรในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยมอง และสบสายตากับเด็กจะทำให้เด็กรู้ได้ถึงความรัก ความเมตตา และความอบอุ่น และได้รับกำลังใจอย่างดี ทำให้เด็กมั่นใจในการทำสิ่งต่างๆ ได้ด้วยตนเอง บางครั้งการสบสายตากับเด็กจะทำให้เห็นและเรียนรู้ได้หลายเรื่อง เช่น รู้ว่าเด็กมีสุขภาพดี หรือเจ็บป่วยหรือไม่ เด็กรู้สึกอย่างไร จะทำให้บุคลากรในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยตอบสนองเด็กได้ตรงกับสภาพที่เด็กกำลังประสบอยู่

๒.๒ วาจาสร้างสรรค์ การเลือกใช้คำพูดที่เหมาะสมและสร้างสรรค์หรือการพูดในเชิงบวกจะส่งผลต่อพัฒนาการโดยรวมของเด็ก โดยเฉพาะบุคลิกภาพภายใน ได้แก่ ความเชื่อมั่นในตนเอง ความสุภาพเรียบร้อย ความมีวินัย การจัดการและควบคุมอารมณ์ให้สอดคล้องกับสถานการณ์

๒.๓ การสัมผัสที่อบอุ่น การสัมผัสด้วยการโอบกอด การสัมผัสเด็กอย่างเหมาะสมจะเป็นภูมิคุ้มกันที่ดี ทำให้เด็กมีพฤติกรรมที่ดีด้วย เด็กจะรู้สึกถึงความอบอุ่น และการสื่อสารความรัก ความปรารถนาดีที่มีให้ได้อย่างมั่นคง การกอดเด็กด้วยความนุ่มนวลจึงถือเป็นวิธีเสริมสร้างความมั่นใจและความรู้สึกปลอดภัยให้กับเด็ก

กล่าวโดยสรุป การเชื่อมต่อการพัฒนาเด็กปฐมวัยสำหรับเด็กอายุต่ำกว่า ๓ ปี เป็นความรับผิดชอบของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ด้วยการประสานพลังความเข้าใจและการปฏิบัติที่ถูกต้องเพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาเด็ก โดยพ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูต้องมีบทบาทสำคัญในการเป็นแบบอย่างที่ดี มีความพร้อมในการให้ข้อมูลพื้นฐานแก่เด็ก พิจารณาเรื่องสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยที่ผ่านเกณฑ์ ตระหนักถึงความสำคัญที่จะร่วมมือ ร่วมปฏิบัติตามคำแนะนำของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย เพื่อให้การพัฒนาเด็กเป็นไปในทิศทางเดียวกัน นอกจากนั้นพ่อแม่ ผู้เลี้ยงดูต้องเตรียมให้เด็กพร้อมก่อนเข้าสู่สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย โดยฝึกปฏิบัติการช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวัน ส่งเสริมให้เด็กเชื่อมั่นในตนเอง ส่งเสริมให้เด็กรู้จักฟัง เรียบเรียงความคิด ส่งเสริมให้เด็กรู้สึกดีต่อตนเอง มีความรู้สึกรับรู้กับการกระทำที่สร้างสรรค์ มีความเป็นมิตร มีจิตใจที่มั่นคง ตลอดจนกล้าแสดงความคิดเห็น รวมทั้งส่งเสริมการใช้ภาษาในการพูด ตลอดจนบทบาทของบุคลากรในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยทุกคนต้องช่วยเหลือในการปรับตัวของเด็กในระยะเชื่อมต่อการด้วยการสร้างบรรยากาศทางสังคมและอารมณ์ และการสร้างปฏิสัมพันธ์ที่สร้างสรรค์ เพื่อให้เด็กเกิดความรู้สึกอบอุ่น มีใจ และมีความสุข คลายกังวลใจกับสถานที่ใหม่

บรรณานุกรม

การพัฒนาชุมชน, กรม, กระทรวงมหาดไทยและสถาบันแห่งชาติเพื่อพัฒนาเด็กและครอบครัว. **แนวทางการดำเนินงาน**

โครงการพัฒนาครอบครัว. มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๙.

กุลกัญญา โชคไพบูลย์กิจ, ศุภมิตร ชุณหะวัณวิวัฒน์ และพอพิศ วรินทร์เสถียร. **การสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค**

ในประเทศไทย. ใน: โอบาร พรหมลิขิต, อัจฉรา ตั้งสถาพรพงษ์ และอุษา ทิสยากร. บรรณาธิการ. **วัคซีน.**

กรุงเทพมหานคร: นพชัยการพิมพ์; ๒๕๕๔: หน้า ๗๙๕ - ๘๑๑.

กุลยา ตันติผลาชีวะ. **รายงานการวิจัยเรื่อง บทบาทของครูปฐมวัยในทศวรรษหน้า (๒๕๔๑ - ๒๕๕๐).** วารสาร

การศึกษาปฐมวัย ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๓ กรกฎาคม, ๒๕๔๐.

คณะกรรมการการศึกษาเอกชน, สำนักงาน. **เอกสารประกอบคำบรรยายหลักสูตรการอบรมผู้บริหารและครู**

โรงเรียนอนุบาลเอกชน. กรุงเทพมหานคร: ศุภสภาลาดพร้าว, ๒๕๓๖.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. **ขั้นตอนการพัฒนาของเด็กปฐมวัยตั้งแต่ปฏิสนธิถึง ๕ ปี.**

กรุงเทพมหานคร: ศุภสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๓.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. **หลักการและข้อเสนอแนะการประเมินผลเด็กปฐมวัยของสหรัฐอเมริกา.**

กรุงเทพมหานคร: ที พี พรินท์, ๒๕๔๒.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. **มาตรฐานการเลี้ยงดูเด็กอายุต่ำกว่า ๓ ปี.** กรุงเทพมหานคร:

วัฒนาพานิช, ๒๕๔๕.

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. **คู่มือการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา.** กรุงเทพมหานคร:

ศรีเมืองการพิมพ์, ๒๕๓๒.

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. **คู่มือครูประกอบแผนการจัดประสบการณ์ระดับอนุบาลศึกษา**

ถามอย่างไรช่วยให้เด็ก...คิดเป็น. กรุงเทพมหานคร: ศุภสภาลาดพร้าว, ๒๕๓๗.

จันทิตา พุกขานานนท์, บานชื่น เบญจสุวรรณเทพ และพัฏฐ์ โรจน์มงามงคล. **ปัญหาการกิน.** ใน: ทิพวรรณ

หรรษคุณาชัย, รวีวรรณ รุ่งไพบูลย์, ชาครียา อีเรนทร, อติศรีสุดา เฟื่องฟู, สุรีย์ลักษณ์ สุจริตพงศ์

และพงษ์ศักดิ์ น้อยพยัคฆ์. บรรณาธิการ. **ตำราพัฒนาการและพฤติกรรมเด็ก สำหรับเวชปฏิบัติทั่วไป.**

กรุงเทพมหานคร: ปียอนด์ เอ็นเทอร์ไพรซ์: ๒๕๕๔.

- จิตตินันท์ เดชะคุปต์. **การเล่น นิทาน และเพลงสำหรับเด็กปฐมวัย**. เอกสารประกอบการดำเนินงานมุมส่งเสริม
โภชนาการและพัฒนากายเด็กปฐมวัย, สำนักส่งเสริมสุขภาพและกรมอนามัย, ๒๕๔๔.
- ฉันทนา ภาคบงกช. **เอกสารประกอบการศึกษาวิชา ปว.๕๔๑ การศึกษาสำหรับผู้ปกครอง**. กรุงเทพมหานคร:
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๓๑, อัดสำเนา.
- ทิตินา แคมมณี และคณะ. **หลักการและรูปแบบการพัฒนาเด็กปฐมวัยตามวิถีชีวิตไทย**. โครงการเผยแพร่ผลงานวิจัย
ฝ่ายวิจัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕.
- เทอดพงศ์ เต็มภาคย์. **การดูแลแผลเบื้องต้น**. ใน: สำหรับ จิตตินันท์, นวลจันทร์ ปราบพาล, สุชีรา ฉัตรเพริตพราย,
เทอดพงศ์ เต็มภาคย์, ฉันทน์สุดา พงศ์พันธุ์ผู้ภักดี และอรภา สุธีโรจน์ตระกูล. บรรณาธิการ. **คู่มือดูแล
และส่งเสริมสุขภาพเด็กในโรงเรียน**. โครงการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาเพื่อส่งเสริม
สุขภาพเด็ก; ๒๕๕๘: ๑๐๖ - ๑๐๙.
- เทอดพงศ์ เต็มภาคย์. **แผลไฟไหม้ น้ำร้อนลวก**. ใน: สำหรับ จิตตินันท์, นวลจันทร์ ปราบพาล, สุชีรา ฉัตรเพริตพราย,
เทอดพงศ์ เต็มภาคย์, ฉันทน์สุดา พงศ์พันธุ์ผู้ภักดี และอรภา สุธีโรจน์ตระกูล. บรรณาธิการ. **คู่มือดูแล
และส่งเสริมสุขภาพเด็กในโรงเรียน**. โครงการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาเพื่อส่งเสริม
สุขภาพเด็ก; ๒๕๕๘: ๑๑๐ - ๑๑๒.
- เทอดพงศ์ เต็มภาคย์. **เลือดกำเดาไหล**. ใน: สำหรับ จิตตินันท์, นวลจันทร์ ปราบพาล, สุชีรา ฉัตรเพริตพราย,
เทอดพงศ์ เต็มภาคย์, ฉันทน์สุดา พงศ์พันธุ์ผู้ภักดี และอรภา สุธีโรจน์ตระกูล. บรรณาธิการ. **คู่มือดูแล
และส่งเสริมสุขภาพเด็กในโรงเรียน**. โครงการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาเพื่อส่งเสริม
สุขภาพเด็ก; ๒๕๕๘: ๑๑๓ - ๑๑๕.
- นพวรรณ ศรีวงศ์พาณิช และอดิษฐ์สุดา เฟื่องฟู. **ปัญหาพฤติกรรมที่พบบ่อยในเด็กปฐมวัยและการฝึกวินัย
เชิงบวก**. ใน: ทิพวรรณ ทรราชคุณาชัย, รวิวรรณ รุ่งไพรวัลย์, ชาศรียา ธีรเนตร, อดิษฐ์สุดา เฟื่องฟู,
สุรีย์ลักษณ์ สุจริตพงศ์ และพงษ์ศักดิ์ น้อยพยัคฆ์. บรรณาธิการ. **ตำราพัฒนาการและพฤติกรรมเด็ก
สำหรับเวชปฏิบัติทั่วไป**. กรุงเทพมหานคร: ปียอนด์ เอ็นเทอร์ไพรซ์: ๒๕๕๔.
- นิตยา ประพฤติกิจ. **การพัฒนาเด็กปฐมวัย**. หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู, ๒๕๓๖.
- นิตยา คชภักดี. **ป้องกันภัยให้ลูกรัก (วิธีป้องกันภัยให้ลูกรักวัย ๑ - ๓ ปี)**. เนสท์เล่ โปรดักท์ส (ไทยแลนด์) อินด์.
- นิตยา คชภักดี. **สู่โลกกว้างอย่างแข็งแรง (จิตวิทยาและสังคมของลูกรักวัยแรกเกิด - ๓ เดือน)**. เนสท์เล่ โปรดักท์ส
(ไทยแลนด์) อินด์.
- นิตยา คชภักดี. **สู่โลกกว้างอย่างแข็งแรง (จิตวิทยาและสังคมของลูกรักวัย ๓ - ๖ เดือน)**. เนสท์เล่ โปรดักท์ส
(ไทยแลนด์) อินด์.

นิตยา คชภักดี. **สู่โลกกว้างอย่างแข็งแรง (จิตวิทยาและสังคมของลูกวัย ๑ - ๓ ปี)**. เนสท์เล่ โปรดักท์ส (ไทยแลนด์) อินด์.

นิตยา คชภักดี. **เอกสารคำแนะนำการเลี้ยงดูลูกหลาน (อายุ ๖ - ๑๒ ปี)**. ภาควิชากุมารเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล.

นิตยา คชภักดี. **เอกสารคำแนะนำการเลี้ยงดูลูกหลาน (อายุ ๙ - ๑๒ เดือน)**. ภาควิชากุมารเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล.

นิตยา คชภักดี. **เอกสารคำแนะนำการเลี้ยงดูลูกหลาน (อายุ ๑๒ - ๑๘ เดือน)**. ภาควิชากุมารเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล.

นิตยา คชภักดี. **เอกสารคำแนะนำการเลี้ยงดูลูกหลาน (อายุ ๑๘ - ๒๔ เดือน)**. ภาควิชากุมารเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล.

นิตยา คชภักดี. **เอกสารคำแนะนำการเลี้ยงดูลูกหลาน (อายุ ๒ - ๓ ปี)**. ภาควิชากุมารเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล.

เบญจมาภรณ์ วรรณวัลลี แพลและเรียบเรียง. **คู่มือตรวจสอบพัฒนาการของลูกน้อย**. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์สมิต, ๒๕๔๐.

ปิยะลักษณ์ สิมะ แสงยาภรณ์ แพลและเรียบเรียง. **โลกของคนตัวเล็ก (เติบโตวัยเยาว์ ๓ - ๖ ปี)**. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ดี, ๒๕๓๖.

ประมวญ คิดคินสัน. **บ้านเด็ก การพัฒนาเด็กตามแบบมอนเตสซอรี นิตยสารลูกรัก**. กรุงเทพมหานคร : อักษรสัมพันธ์, ๒๕๓๐.

พราวพรรณ เหลือสุวรรณ. **ปฐมวัยศึกษา: กิจกรรมและสื่อการสอนเพื่อฝึกทักษะพัฒนาการและการเรียนรู้**. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๗.

ราชวิทยาลัยกุมารแพทย์แห่งประเทศไทย. **ขนมและอาหารว่างสำหรับเด็ก ๒ ปีขึ้นไป**. วารสารกุมารเวชศาสตร์ ๒๕๔๘; ๔ : ๕ - ๖.

วัฒนา ปุณญฤทธิ์. **การจัดห้องเรียนกับการพัฒนาคุณลักษณะเด็กปฐมวัย เพื่อชีวิตที่สุขอย่างพอเพียง**. แหล่งที่มา (ออนไลน์): <http://www.poonyarit.com.2698.53/>. ๒๕๕๒.

วิชาการ, กรม, กระทรวงศึกษาธิการ. **แนวการจัดกิจกรรมและสื่อการเรียนการสอนระดับก่อนประถมศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: ครูสภาลาดพร้าว, ๒๕๓๙.

วิชาการ, กรม, กระทรวงศึกษาธิการ. **แนวการจัดประสบการณ์ระดับก่อนประถมศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: ครูสภาลาดพร้าว, ๒๕๓๙.

- วิชาการ, กรม, กระทรวงศึกษาธิการ. **หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔**. กรุงเทพมหานคร: **คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๕**.
- วิชาการ, กรม, กระทรวงศึกษาธิการ. **หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๔๖**. กรุงเทพมหานคร: คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๖.
- วิชาการ, กรม, กระทรวงศึกษาธิการและสถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว. **คู่มือการอบรมเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด - ๓ ปี**. กรุงเทพมหานคร: คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๓.
- วิภารัตน บุญสิทธิ. **ปัญหาพฤติกรรมที่พบบ่อยในเด็กวัย ๐ - ๕ ปี**. ใน : จันทิตตา พฤกษานานนท์, รัตโนทัย พลบูรณ์, พงษ์ศักดิ์ น้อยพยัคฆ์ และประสพศรี อึ้งถาวร. บรรณาธิการ. **การบริหารความเสี่ยงในการดูแลสุขภาพเด็ก**. กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์: ๒๕๔๖.
- วิโรจน์ พงษ์พันธุ์เลิศ และสาธิตา พูนมากสถิตย์. **ภาวะฉุกเฉินในเด็ก : ทำอย่างไรเมื่อเด็กชก**. ใน : สำหรับ จิตตินันท์, นวลจันทร์ ปราบพาล, สุชีรา ฉัตรเพริตพราย, เทอดพงศ์ เต็มภาคย์, ฉันท์สุดา พงศ์พันธุ์ผู้ภักดี, และอรภา สุธีโรจน์ตระกูล. บรรณาธิการ. **คู่มือดูแลและส่งเสริมสุขภาพเด็กในโรงเรียน**. โครงการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาเพื่อส่งเสริมสุขภาพเด็ก; ๒๕๕๕ : ๑๑๘ - ๑๒๑.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. **หลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช ๒๕๔๐**. กรุงเทพมหานคร: คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๐.
- ศูนย์พัฒนาการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาและหน่วยศึกษานิเทศก์, สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสมุทรสงคราม. **เอกสารการอบรมผู้บริหารและครูผู้สอนระดับก่อนประถมศึกษา ปีการศึกษา ๒๕๓๗**. อัดสำเนา.
- ศูนย์วิจัยมีด จอห์นสัน สหรัฐอเมริกา. **การเจริญเติบโตและการพัฒนาการของเจ้าตัวเล็ก**. บริสตอล-ไมเยอร์ สควิบบ์ (ประเทศไทย).
- ศูนย์สุขภาพจิตที่ ๔, กรมสุขภาพจิต. **คู่มือปฏิบัติงานบูรณาการพัฒนาระดับเด็กแรกเกิด - ๕ ปี**. ๒๕๕๐.
- สถาบันราชานุกูล, กรมสุขภาพจิต. **คู่มือการจัดกิจกรรมสำหรับพ่อแม่เด็กอายุ ๐ - ๕ ปี**. กรุงเทพมหานคร: ปิยอนต์พับลิชชิ่ง, ๒๕๕๒.
- สถาบันสุขภาพเด็กแห่งชาติมหาราชินี, กรมการแพทย์. **การเลี้ยงและพัฒนาเด็ก**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันสุขภาพเด็กแห่งชาติมหาราชินี, ๒๕๓๙. อัดสำเนา.
- สาธารณสุข, กระทรวง. **สมุดบันทึกสุขภาพแม่และเด็ก**. ๒๕๕๓.
- สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์. **การวัดและประเมินเด็กแนวใหม่ : เด็กปฐมวัย**. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาหลักสูตรและการสอน สาขาการศึกษาปฐมวัย. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๗.

- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, กระทรวงศึกษาธิการ. (๒๕๖๐). **หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๖๐**. กรุงเทพมหานคร: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, กระทรวงศึกษาธิการ. (๒๕๕๙). **คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๕๖**. กรุงเทพมหานคร: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สุชีรา ฉัตรเพริตพราย. **การปฐมพยาบาลอาการที่พบบ่อยเบื้องต้นและการป้องกัน: หกล้ม**. ใน: สำหรับ จิตตินันท์, นวลจันทร์ ปราบพาล, สุชีรา ฉัตรเพริตพราย, เทอดพงศ์ เต็มภาคย์, ฉันท์สุดา พงศ์พันธุ์ผู้ภักดี และอรภา สุธีร์โรจน์ตระกูล. บรรณาธิการ. **คู่มือดูแลและส่งเสริมสุขภาพเด็กในโรงเรียน**. โครงการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาเพื่อส่งเสริมสุขภาพเด็ก; ๒๕๕๘: ๑๐๓ - ๑๐๕.
- สุรีย์ลักษณ์ สุจริตพงศ์. **การกำกับดูแลสุขภาพเด็กสำหรับเด็กปฐมวัย**. ใน: ทิพวรรณ หรรษคุณาชัย, รวิวรรณ รุ่งไพบรวัลย์, ชาศรียา ธีรเนตร, อติศร์สุดา เฟื่องฟู, สุรีย์ลักษณ์ สุจริตพงศ์ และพงษ์ศักดิ์ น้อยพยัคฆ์. บรรณาธิการ. **ตำราพัฒนาการและพฤติกรรมเด็ก สำหรับเวชปฏิบัติทั่วไป**. กรุงเทพมหานคร: ปิยอนด์ เอ็นเทอร์ไพรซ์: ๒๕๕๔.
- สุโขทัยธรรมมาธิราช, มหาวิทยาลัย. **ฝึกอบรมครูและผู้เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย หน่วยที่ ๖ - ๑๐**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๓๒.
- สุโขทัยธรรมมาธิราช, มหาวิทยาลัย. **พฤติกรรมการสอนปฐมวัยศึกษา หน่วยที่ ๖ - ๑๐**. กรุงเทพมหานคร: สำนักเทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๓๔.
- สุโขทัยธรรมมาธิราช, มหาวิทยาลัย. **หลักการและแนวคิดทางการปฐมวัยศึกษา หน่วยที่ ๕ - ๘**. กรุงเทพมหานคร: สำนักเทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๓๗.
- สุโขทัยธรรมมาธิราช, มหาวิทยาลัย. **เอกสารการสอนชุดวิชาการประเมินและสร้างเสริมพฤติกรรมเด็กปฐมวัย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักเทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๕๗.
- สุชา จันทน์เอม. **จิตวิทยาพัฒนาการ**. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๖.
- อดิศักดิ์ ผลิตผลการพิมพ์. **ความเสี่ยงต่อการบาดเจ็บในเด็กไทย**. ใน: จันทิชา พิภพชานานนท์, รัตโนทัย พลับรู้งการ, พงษ์ศักดิ์ น้อยพยัคฆ์ และประสพศรี อึ้งถาวร. บรรณาธิการ. **การบริหารความเสี่ยงในการดูแลสุขภาพเด็ก**. กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์: ๒๕๔๖.
- อนามัย, กรม, กระทรวงสาธารณสุข. **เอกสารคำแนะนำการเลี้ยงดูและส่งเสริมพัฒนาการเด็กแรกเกิด - ๑๒ เดือน**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๙.

อนามัย, กรม, กระทรวงสาธารณสุข. **หลักสูตรการอบรมผู้ดำเนินการสถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็ก (แรกเกิด - ๓ ปี).**
๒๕๔๑.

อนามัย, กรม, กระทรวงสาธารณสุข. **การประเมินการเจริญเติบโตของเด็กปฐมวัย.** แหล่งที่มา (ออนไลน์):
<http://www.ceediz.com/chonhub/community/.2561>

Bredekamp, S. & Copple, C. Editors. **Developmentally Appropriate Practice in Early Childhood Programs.** Revised Edition. NAEYC, Washington D.C., 1997.

Charlesworth, Rosalind. **Understanding Child Development.** New York: Delmar 1996.

Cherry, Harkness, B. and Kuzma K. **Nursery School & Day Care Center Management Guide.**
2nd ed. Belmont California: David S. Lake, 1987.

Gullo, Dominic F. **Understanding Assessment and Evaluation in Early Childhood Education.**
New York: Teachers College Press. 1994.

Peterson, Evelyn A. **Early Childhood Planning, Methods and Materials.** Boston: Allyn and
Bacon. 1996.

Sobut, Mary A., **Complex Early Childhood Curriculum Resource;** The Center for Applied
Research in Education, New York, 1991.

ภาคผนวก

นิยามคำศัพท์คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๖๐
สำหรับเด็กอายุต่ำกว่า ๓ ปี

คำศัพท์	ความหมาย
หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย	หลักสูตรที่ใช้ในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยอายุแรกเกิดถึง ๖ ปีบริบูรณ์ โดยมุ่งหวังพัฒนาเด็กทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ตามที่กำหนดไว้ในคุณลักษณะที่พึงประสงค์สำหรับเด็กอายุต่ำกว่า ๓ ปี และถือเป็นกรอบทิศทางหรือแนวปฏิบัติสำหรับสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้ในการจัดการศึกษาปฐมวัย
หลักสูตรสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย	หลักสูตรที่เกิดจากการที่สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยนำสภาพต่างๆ ที่เป็นปัญหา จุดเด่น/เอกลักษณ์ของชุมชน สังคม ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ท้องถิ่น และคุณลักษณะที่พึงประสงค์เพื่อการเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ มากำหนดเป็นปรัชญาการศึกษาปฐมวัย วิสัยทัศน์ ภารกิจ หรือพันธกิจเพื่อนำไปออกแบบหลักสูตรสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยอย่างมีคุณภาพ โดยความร่วมมือของทุกคนในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยและชุมชน
ปรัชญาการศึกษาปฐมวัย	อุดมการณ์ ความเชื่อ ความศรัทธาในความคิดทางการศึกษาปฐมวัยที่ทำให้สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความคิดนั้นๆ
วิสัยทัศน์	คำอธิบายเกี่ยวกับความคาดหวังที่เป็นไปได้ของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย กำหนดเพื่อเป็นทิศทางในการวางแผนจัดการศึกษาปฐมวัย ออกแบบหลักสูตร การจัดประสบการณ์ และการดำเนินงานในการพัฒนาคุณภาพเด็กปฐมวัยที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้ตามเวลาที่กำหนด
คุณลักษณะที่พึงประสงค์	คุณภาพที่ต้องการให้เกิดขึ้นในตัวเด็กบนพื้นฐานพัฒนาการและความสามารถตามธรรมชาติในแต่ละระดับอายุ
คุณลักษณะ	เป้าหมายในการพัฒนาเด็กที่มีความสัมพันธ์สอดคล้องกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เป็นคุณลักษณะสำคัญเพื่อตรวจสอบคุณภาพเด็ก

นิยามคำศัพท์คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๖๐
สำหรับเด็กอายุต่ำกว่า ๓ ปี (ต่อ)

คำศัพท์	ความหมาย
สภาพที่พึงประสงค์	พฤติกรรมหรือความสามารถตามวัยที่คาดหวังให้เด็กเกิด บนพื้นฐานพัฒนาการตามวัยหรือความสามารถในแต่ละระดับอายุ
เด็กปฐมวัย	เด็กตั้งแต่แรกเกิดจนถึงอายุ ๖ ปีบริบูรณ์ สำหรับในคู่มือฉบับนี้หมายถึงเด็กอายุต่ำกว่า ๓ ปี
สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย	ศูนย์เด็กเล็ก ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนเกณฑ์ของสถาบันศาสนา ศูนย์บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มของเด็กพิการและเด็กซึ่งมีความต้องการพิเศษ หรือสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยที่เรียกชื่ออย่างอื่น
กลุ่มเป้าหมายเฉพาะ	เด็กที่ควรได้รับการดูแล ช่วยเหลือ และให้การศึกษาที่สนองตอบสภาพความแตกต่าง ความต้องการและความจำเป็น ได้แก่ <ul style="list-style-type: none"> - เด็กที่มีความบกพร่องในด้านต่างๆ เช่น ด้านร่างกาย สุขภาพ สติปัญญา การได้ยิน การมองเห็น การเรียนรู้ การพูดและภาษา พฤติกรรมหรืออารมณ์ เป็นต้น - เด็กที่ไม่มีผู้ดูแลหรือด้อยโอกาส เช่น เด็กกำพร้า เด็กเร่ร่อน เด็กชาวเล เด็กชนเผ่า เด็กไร้สัญชาติ เป็นต้น - เด็กถูกละเมิดจากการถูกรักษาทางร่างกาย จิตใจ รวมทั้งการละเมิดทางเพศ เด็กที่ได้รับผลกระทบจากการติดเชื้อเอชไอวี
การประเมินผลจากสภาพจริง	ใช้กระบวนการสังเกต การบันทึก การรวบรวมข้อมูลจากการปฏิบัติกิจกรรมประจำวันตามสภาพความเป็นจริง
บูรณาการ	รูปแบบการจัดกิจกรรมหนึ่งกิจกรรมที่เด็กเรียนรู้ได้หลายทักษะ และหลายประสบการณ์สำคัญ หรือหนึ่งแนวคิดเด็กเรียนรู้ได้หลายกิจกรรม

นิยามคำศัพท์คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๖๐
สำหรับเด็กอายุต่ำกว่า ๓ ปี (ต่อ)

คำศัพท์	ความหมาย
ประสบการณ์สำคัญ	ช่วยอธิบายให้ผู้เลี้ยงดูเข้าใจว่าเด็กปฐมวัยต้องทำอะไร เรียนรู้อะไรต่างๆ รอบตัวอย่างไร ช่วยแนะผู้เลี้ยงดูในการสังเกต สนับสนุนและวางแผน การจัดกิจกรรม ให้เด็กได้เรียนรู้ ลงมือปฏิบัติ ซึ่งส่งผลให้เด็กเกิดความรู้ หรือทักษะที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา
พัฒนาการ	การเปลี่ยนแปลงด้านการทำหน้าที่และวุฒิภาวะของอวัยวะและระบบต่างๆ ทำให้สามารถทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ทำสิ่งที่ยาก สลับซับซ้อนมากขึ้น รวมถึงการเพิ่มทักษะใหม่ๆ และความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เป็นตัวบุคคลและสภาพแวดล้อมทางกายภาพในบริบทต่างๆ
พัฒนาเด็กโดยองค์รวม	การพัฒนาเด็กอย่างสมดุลทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา
พัฒนาการด้านร่างกาย	ความสามารถของร่างกายในการทรงตัวในอิริยาบถต่างๆ การเคลื่อนไหว การเคลื่อนที่โดยการใช้กล้ามเนื้อใหญ่ เช่น การนั่ง ยืน เดิน วิ่ง กระโดด การใช้ประสาทสัมผัสรับรู้ และการใช้ตาและมือประสานกันในการทำกิจกรรมต่างๆ เช่น การหยิบ การจับของ การขีดเขียน การปั้น การประดิษฐ์ เป็นต้น ขอบข่ายพัฒนาการด้านร่างกาย ในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ประกอบด้วย มีน้ำหนัก ส่วนสูง และเส้นรอบศีรษะตามเกณฑ์อายุ มีร่างกายแข็งแรง ใช้กล้ามเนื้อใหญ่ได้เหมาะสมกับวัย และใช้กล้ามเนื้อเล็กและประสานสัมพันธ์มือ - ตาได้เหมาะสมกับวัย

นิยามคำศัพท์คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๖๐
สำหรับเด็กอายุต่ำกว่า ๓ ปี (ต่อ)

คำศัพท์	ความหมาย
พัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจ	<p>ความสามารถในการรู้สึกและแสดงความรู้สึก เช่น ดีใจ เสียใจ รัก ชอบ โกรธ เกลียด กลัว และเป็นสุข ความสามารถในการแยกแยะ และควบคุม การแสดงออกของอารมณ์อย่างเหมาะสมเมื่อเผชิญกับสถานการณ์ต่างๆ ตลอดจนการสร้างความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น ขอบข่ายพัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจ ในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ประกอบด้วย ร่าเริงแจ่มใส แสดงออกทางอารมณ์ได้เหมาะสมกับวัย สนใจและมีความสุขกับธรรมชาติ สิ่งสวยงาม ดนตรีและจังหวะการ เคลื่อนไหว การปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมใกล้ตัวได้ และเล่น และร่วม ทำกิจกรรมกับผู้อื่นได้ตามวัย</p>
พัฒนาการด้านสังคม	<p>ความสามารถในการสร้างสัมพันธ์ภาพกับผู้อื่น มีทักษะการปรับตัว ในสังคม คือ สามารถทำหน้าที่ตามบทบาทของตน ร่วมมือกับผู้อื่น มีความรับผิดชอบ ความเป็นตัวของตัวเอง และรู้กาลเทศะ สำหรับเด็ก หมายรวมถึงความสามารถในการช่วยเหลือตัวเองในชีวิตประจำวัน นอกจากนั้นพัฒนาการด้านสังคมยังเกี่ยวข้องกับพัฒนาการด้านจิต วิญญาณ คุณธรรม และเกี่ยวข้องกับพัฒนาการด้านสติปัญญา ทำให้ รู้จักแยกแยะความรู้สึกผิดชอบชั่วดี และความสามารถในการเลือกดำรง ชีวิตในทางสร้างสรรค์ เป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวมอีกด้วย ขอบข่าย พัฒนาการด้านสังคมในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ประกอบด้วย การทำกิจวัตรประจำวันด้วยตนเอง</p>

นียมคำศัพท์คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๖๐
 สำหรับเด็กอายุต่ำกว่า ๓ ปี (ต่อ)

คำศัพท์	ความหมาย
พัฒนาการด้านสติปัญญา	ความสามารถในการเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่างๆ กับตนเอง การรับรู้ สังเกต จำแนก เปรียบเทียบ จดจำ วิเคราะห์ การรู้จักคิด รู้เหตุผล และความสามารถในการสืบค้น แก้ปัญหา ตลอดจนการสังเคราะห์ ซึ่งเป็นความสามารถเชิงสติปัญญาในระดับสูง ซึ่งแสดงออกด้วยการใช้ภาษา สื่อความหมายและการกระทำ ขอบข่ายพัฒนาการด้านสติปัญญาในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ประกอบด้วย รับรู้และเข้าใจความหมายของภาษาได้ตามวัย แสดงออก และ/หรือพูดเพื่อสื่อความหมายได้ สนใจและเรียนรู้สิ่งต่างๆ รอบตัว เรียนรู้ผ่านการเลียนแบบ และการสำรวจโดยใช้ประสาทสัมผัส

คำสั่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ที่ ๖๑/๒๕๖๑

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำคู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยและชุดฝึกอบรมหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย

ด้วยกระทรวงศึกษาธิการได้มีคำสั่งที่ สพฐ. ๑๒๒๓/๒๕๖๐ เรื่อง ให้ใช้หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๖๐ โดยให้สถานศึกษาหรือสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยทุกสังกัดนำหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ไปใช้ และปรับปรุงให้เหมาะสมกับเด็กและสภาพท้องถิ่น ตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๖๑ เป็นต้นไป ดังนั้น เพื่อให้หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยสามารถนำไปสู่การใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องจัดทำคู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยและชุดฝึกอบรมหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย และเพื่อให้การดำเนินการเป็นไปด้วยความเรียบร้อย จึงเห็นสมควรแต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำคู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยและชุดฝึกอบรมหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย ดังนี้

คณะกรรมการ

๑. นางสาวสุกัญญา งามบรรจง	ที่ปรึกษาด้านพัฒนากระบวนการเรียนรู้	ประธาน
๒. นางวาทีณี ธีระตระกูล	ข้าราชการบำนาญ	รองประธาน
๓. นางสาวนิจสุตา อภินันทาภรณ์	ผู้อำนวยการสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา	รองประธาน
๔. รองศาสตราจารย์พัชรี ผลโยธิน	ผู้อำนวยการโรงเรียนเกษมพิทยา (แผนกอนุบาล)	คณะกรรมการ
๕. นางสาววรรณาท รักสกุลไทย	ข้าราชการบำนาญ	คณะกรรมการ
๖. นางเอมอร รสเครือ	ข้าราชการบำนาญ	คณะกรรมการ
๗. นางสาวเน่งน้อย แจ่มศิริกุล	ข้าราชการบำนาญ	คณะกรรมการ
๘. นางรุ่งรวี กนกวิบูลย์ศรี	ข้าราชการบำนาญ	คณะกรรมการ
๙. นายอารมณ วงศ์บัณฑิต	ข้าราชการบำนาญ	คณะกรรมการ
๑๐. นางสาวดารารัตน์ อุทัยพยัคฆ์	ข้าราชการบำนาญ	คณะกรรมการ
๑๑. นางเกสร สมรรคเสวี	ข้าราชการบำนาญ	คณะกรรมการ
๑๒. นางวิภา ตัฒกุลพงษ์	ข้าราชการบำนาญ	คณะกรรมการ
๑๓. นางทรงพร พนมวัน ณ ออยุธยา	ข้าราชการบำนาญ	คณะกรรมการ
๑๔. ผู้ช่วยศาสตราจารย์อุไรวรรณ มีเพียร	ข้าราชการบำนาญ	คณะกรรมการ

๑๕.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ขวัญฟ้า รัชสิยานนท์	มหาวิทยาลัยสวนดุสิต	คณะทำงาน
๑๖.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์อรพรรณ บุตรกตัญญู	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	คณะทำงาน
๑๗.	นางปณัฐชรรณ จารุชัยนิวัฒน์	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	คณะทำงาน
๑๘.	นางประภาศรี นันทน์นฤมิต	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	คณะทำงาน
๑๙.	นางสาวจินตนา สุขสำราญ	มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม	คณะทำงาน
๒๐.	นางสาวสุภัทรา คงเรือง	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา	คณะทำงาน
๒๑.	นางอรทัย เลาอลงกรณ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง	คณะทำงาน
๒๒.	นางสาวสุทธาภา โชติประดิษฐ์	มหาวิทยาลัยบูรพา	คณะทำงาน
๒๓.	นางสาวชนาสร นิ่มนวล	มหาวิทยาลัยบูรพา	คณะทำงาน
๒๔.	นางปิยะธิดา เกษสุวรรณ	สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร	คณะทำงาน
๒๕.	นางสาวลักคณา เสนโนฤทธิ	สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร	คณะทำงาน
๒๖.	นางสาวเทพกัญญา พรหมขัติแก้ว	สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	คณะทำงาน
๒๗.	นางสุรัสวดี จันทรวงศ์	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ปทุมธานี เขต ๑	คณะทำงาน
๒๘.	นางนฤมล จันทรฉาย	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พิษณุโลก เขต ๒	คณะทำงาน
๒๙.	นางปฤษณา ดำรงชีพ	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พะเยา เขต ๒	คณะทำงาน
๓๐.	นายบรรพต ชันคำ	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เชียงราย เขต ๑	คณะทำงาน
๓๑.	นางหริญญา รุ่งแจ้ง	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ประจวบคีรีขันธ์ เขต ๑	คณะทำงาน
๓๒.	นางสาวธิติมา เรืองสกุล	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นราธิวาส เขต ๒	คณะทำงาน
๓๓.	นายชัยวุฒิ สิ้นจรวงศ์	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต ๑	คณะทำงาน
๓๔.	นางสาวสุวรรณีย์ ศิริสมฤทัย	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พิจิตร เขต ๒	คณะทำงาน
๓๕.	นางสุนิทรพร พรหมมล	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เชียงใหม่ เขต ๔	คณะทำงาน

๓๖. นายสมบัติ เนตรสว่าง	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สระบุรี เขต ๑	คณะทำงาน
๓๗. นางสาวสุนันทา ยอดรัก	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ร้อยเอ็ด เขต ๒	คณะทำงาน
๓๘. นางสาวนฤมล เนียมหอม	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร	คณะทำงาน
๓๙. นางปัทมา พังเครือ	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร	คณะทำงาน
๔๐. นายบุญเลิศ ค่อนสะอาด	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ฉะเชิงเทรา เขต ๑	คณะทำงาน
๔๑. นางสุพร โชษัด	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ตรัง เขต ๑	คณะทำงาน
๔๒. นางสาวอุทัย ธารมรรค	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ราชบุรี เขต ๑	คณะทำงาน
๔๓. นางจุฬาลักษณ์ พงษ์สังข์	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พระนครศรีอยุธยา เขต ๒	คณะทำงาน
๔๔. นางนิทรา ช่อสูงเนิน	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุดรธานี เขต ๑	คณะทำงาน
๔๕. นางสาวจีเรียง บุญสม	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กาญจนบุรี เขต ๑	คณะทำงาน
๔๖. นางสาวภิญญาพัชญ์ เชื้อจันทร์ยอด	หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน	คณะทำงาน
๔๗. นางสาวรัตนา แสงบัวเผื่อน	สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน	คณะทำงาน และเลขานุการ
๔๘. นางภาวิณี แสนทวีสุข	สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน	คณะทำงาน และผู้ช่วยเลขานุการ
๔๙. นางกัญญา แสงวงษ์	สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน	คณะทำงาน และผู้ช่วยเลขานุการ

อำนาจหน้าที่

๑. กำหนดแนวทางและพิจารณาดำเนินการจัดทำคู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยและชุดฝึกอบรมหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย
 ๒. ให้ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และสนับสนุนการจัดทำคู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยและชุดฝึกอบรมหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย
 ๓. ดำเนินการอื่นใดตามที่เห็นสมควร
- ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๑๕ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๑

(นายบุญรักษ์ ยอดเพชร)

เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

คณะผู้จัดทำ

ที่ปรึกษา

๑. นายบุญรักษ์ ยอดเพชร	เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
๒. นางสุกัญญา งามบรรจง	รองเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
๓. นางสาวนิจสุตา อภินันทาภรณ์	ผู้อำนวยการสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา

คณะบรรณาธิการขั้นต้น

๑. นางสาวรนาท รักสกุลไทย	โรงเรียนอนุบาลเกษมพิทยา (แผนกอนุบาล)
๒. นางรุ่งรวี กนกวิบูลย์ศรี	ข้าราชการบำนาญ
๓. นางประภาศรี นันทน์ถนอมิต	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
๔. นางสาวจินตนา สุขสำราญ	มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
๕. นางอรทัย เลาอลงกรณ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
๖. นางสาวชนาสร นิ่มนวล	มหาวิทยาลัยบูรพา
๗. นางปิยะธิดา เกษสุวรรณ	สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร
๘. นางสาวลักกะณา เสโนฤทธิ	สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร
๙. นางภาวิณี แสนทวีสุข	สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา
๑๐. นางกันยา แสนวงษ์	สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา

คณะบรรณาธิการขั้นสุดท้าย

๑. นางสาวรณาท รักสกุลไทย

๒. นางอรทัย เลอองกรณ์

๓. นางภาวิณี แสนทวีสุข

๔. นางกัญญา แสนวงษ์

โรงเรียนอนุบาลเกษมพิทยา (แผนกอนุบาล)

มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา

วิสัยทัศน์
หลักสูตรการศึกษาระดับมัธยมศึกษา พุทธศักราช ๒๕๖๐

“มุ่งพัฒนาเด็กทุกคนให้ได้รับการพัฒนาด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา อย่างมีคุณภาพและต่อเนื่อง ได้รับการจัดประสบการณ์ การเรียนรู้ที่มีความสุขและเหมาะสมตามวัย มีทักษะชีวิต และปฏิบัติตน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นคนดี มีวินัย และสำนึกความเป็นไทย โดยความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา พ่อแม่ ครอบครัว ชุมชน และทุกฝ่าย ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็ก”